

2013 spalio 28

Nr. 10 / 400

Lietuvos
Katalikų Bažnyčios
informacijos centro
leidinys

ISSN 1392-6098

Bažnyčios žinios

Popiežius

Popiežius Pranciškus	
BAŽNYČIA – MŪSŲ MOTINA	2
MOTINŲ UNIVERSITETAS – ŠIRDIS	3
BAŽNYČIA YRA VIENINTELĖ	4
BAŽNYČIA YRA ŠVENTA	5

Ganytojų žodis

Vilniaus arkivyskupas Gintaras Grušas	
PAMOKSLAS AUŠROS VARTUOSE NAUJŲ <i>MARIJOS RADIJO</i> STUDIJOS PATALPŲ ŠVENTINIMO PROGA	6

Homilijos

[LIPTI Į ŠILKMEDĮ] / 31 eilinis sekmadienis (C)	8
MIRUSIŲJŲ PRISIKĖLIMAS / 32 eilinis sekmadienis (C)	9
IŠTVERMĖS DORYBĖ / 33 eilinis sekmadienis (C)	10
MALONĖS AKIMIRKA / Kristus Karalius (C)	11
GYVENIMAS DIEVO ARTUMOJE / I advento sekmadienis (A)	12

Straipsniai

Alister E. McGrath	
MOKSLAS IR RELIGIJA	14

Teologijos sąvokos

KAI KURIOS ESCHATOLOGIJOS SĄVOKOS	25
-----------------------------------	----

Bažnyčia Lietuvoje

Kardinolo A. J. Bačkio vyskupystės jubiliejaus Mišios Vilniaus arkikatedroje	33
Telšių vyskupijos kunigų susirinkimas	34
Vilkaviškio vyskupijos kunigų susirinkimas	35
Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas	36
Kauno arkivyskupijos kunigų konferencija	37
Kaišiadorių vyskupijos kunigų piligriminė kelionė	38
Rožinio maldos menas	41

Bažnyčia pasaulyje

Popiežiaus interviu jėzuitų leidiniams	43
--	----

Popiežius Pranciškus

Bažnyčia – mūsų motina

2013 m. rugsėjo 11 d.

Šiandien vėl tęsiame Tikėjimo metų katechezes apie Bažnyčią. Tarp įvaizdžių, kuriuos Vatikano II Susirinkimas parinko, kad geriau suprastume Bažnyčios prigimtį, yra „motinos“ įvaizdis: Bažnyčia yra mūsų motina tikėjime, antgaminiame gyvenime (plg. Dogminė konstitucija *Lumen gentium*, 6. 14. 15. 41. 42). Šį įvaizdį ypač mėgo Bažnyčios tėvai, jis naudingas ir mums. Man tai vienas gražiausių Bažnyčios įvaizdžių: Motina Bažnyčia! Kokia prasme ir koku būdu Bažnyčia yra motina? Galime pradėti nuo žmogiškosios motinystės tikrovės: ką veikia mama?

1. Pirmiausia mama gimdo gyvybę, ji iščiose devynis mėnesius nešioja savo vaiką, po to pagimdyma jį atveria gyvenimui. Taip ir Bažnyčia: ji gimdo tikėjimu, veikiant Šventajai Dvasiai, kuri ją daro vaisingą, panašiai kaip Mergelę Mariją. Žinoma, tikėjimas yra asmeniškasis – „aš tikiu“, aš atsiliepiu, kai Dievas leidžiasi būti pažįstamas ir nori su manimi draugauti (plg. Enciklika *Lumen fidei*, 39). Tačiau taip pat tikėjimą gaunu iš kitų, iš šeimos, iš bendruomenės, kuri mane moko sakyti „aš tikiu“ ir „mes tikime“. Krikščionis nėra sala! Krikščionimis netampame laboratorijoje, krikščionimis netampame vieni ir savo jėgomis, nes tikėjimas – Dievo dovana, kuri mums duoda Bažnyčioje ir per Bažnyčią. Bažnyčia mums duoda tikėjimo gyvenimą per Krikštą: tai yra momentas, kai ji pagimdo mus kaip Dievo vaikus, kai ji dovanoja mums Dievo gyvenimą, kai mus pagimdo kaip motina. Nuėję į Laterano bazilikos baptisteriją, prie popiežiaus katedros pamatysite lotynišką įrašą: „Čia gimsta dieviškosios kilmės tauta, pradėta Šventosios Dvasios, kuri šiuos vandenis daro vaisingus; Motina Bažnyčia šiose bangose gimdo savo vaikus.“ Tai leidžia mums suprasti svarbų dalyką: mūsų priklausymas Bažnyčiai nėra išorinis ir formalus faktas, tai ne mums duoto formuliario užpildymas, bet vidinis ir gyvybinis aktas. Bažnyčiai priklausoma kitaip nei visuomenei, partijai ar kitai organizacijai. Ryšys yra gyvybiškas, panašus į tą, kuris sieja su motina, nes, pasak šv. Augustino, „Bažnyčia iš tikrųjų yra krikščionių motina“ (*De moribus Ecclesiae*, I, 30, 62–63: PL 32, 1336). Tad klausime: kaip aš suvokiu Bažnyčią? Ar esu dėkingas panašiai kaip savo tėvams, kad man davė gyvybę, – ar esu dėkingas Bažnyčiai, kad mane pagimdė tikėjimu per Krikštą? Kiek krikščionių atsimena savo Krikšto datą? To paties noriu dabar paklausti ir jūsų visų, tačiau kiekvienas turite atsakyti nuoširdžiai – kiek iš jūsų atsimenate savo Krikšto datą? Kai kurie keliatė rankas, tačiau kaip daug tokių, kurie neatsimena! Krikšto data yra mūsų gi-

mimo Bažnyčioje data, kai mūsų motina Bažnyčia mus pagimdė pasauliui! O dabar jums namų užduotis. Šiandien grįžę namo sužinokite savo Krikšto datą ir švęskite ją, dėkokite Viešpačiui už šią dovaną. Ar padarysite tai? Ar mylime Bažnyčią kaip savo mamą, taip pat suprasdami ir jos trūkumus? Visos motinos turi trūkumų, mes visi jų turime, tačiau kai kalbama apie mūsų motinos trūkumus, mes juos užtušiuojame, mylime ją tokią, kokia ji yra. Taip pat ir Bažnyčia turi trūkumų: ar mylime ją kaip motiną, ar padedame jai būti gražesnei, autentiškesnei, labiau atitinkančiai Viešpatį? Palieku jums šiuos klausimus, tačiau nepamirškite namų darbo: sužinokite savo Krikšto datą, laikykite ją širdyje ir švęskite.

2. Mama ne tik suteikia gyvybę, ji su dideliu rūpestingumu padeda vaikams augti, girdo juos pienu, maitina, moko eiti gyvenimo keliu, lydi savo dėmesiu, prieraišumu, meile, net ir tada, kai jie užauga. Ji taip pat moka sudrausminti, atleisti, suprasti, būti arti ligoje ar kančioje. Trumpai tariant, gera mama padeda savo vaikams išeiti iš savęs pačių, netupėti patogiai po motiniškais sparnais kaip viščiukams. Bažnyčia kaip gera motina daro tą patį: mus augina perduodama Dievo žodį, kuris yra šviesa, rodanti mūsų krikščioniškojo gyvenimo kelią, ir teikdama sakramentus. Ji mus maitina Eucharistija, perduoda mums Dievo atleidimą per Atgailos sakramentą, ištikus ligos sustiprina Ligonų patepimo sakramentu. Bažnyčia mus lydi per visą mūsų tikėjimo gyvenimą, per visą krikščioniškąjį gyvenimą. Tad klausime: koks mano santykis su Bažnyčia? Ar jaučiu ją kaip motiną, padedančią man augti kaip krikščioniui? Ar dalyvauju Bažnyčios gyvenime, ar jaučiuosi jos dalimi? Mano santykis yra formalus ar gyvybiškas?

3. Trečia trumpa mintis. Pirmaisiais Bažnyčios amžiais buvo aiški tokia tikrovė: Bažnyčia, būdama krikščionių motina, „daro“ krikščionis, bet taip pat pati yra jų „padaryta“. Bažnyčia nėra kažkas skirtingo nuo mūsų pačių, ji ją dera žvelgti kaip į tikinčiųjų visumą, kaip į visų krikščionių „mes“: aš, tu, mes sudarome Bažnyčią. Šv. Jeronimas rašė: „Kristaus Bažnyčia yra ne kas kita, kaip Kristų tikinčiųjų sielos“ (*Tract. Ps 86: PL 26, 1084*). Tad Bažnyčios motinystę išgyvename visi, ganytojai ir tikintieji. Kartais girdžiu sakant: „Tikiu į Dievą, bet ne Bažnyčią... Girdėjau, kad Bažnyčia sako... Kunigai sako...“ Kunigai yra vienas dalykas, tačiau Bažnyčia sudaryta ne vien iš kunigų, visi mes esame Bažnyčia! Jeigu sakai, kad tiki į Dievą, bet netiki Bažnyčios, tuo pačiu sakai, kad netiki savimi: o tai yra priešara. Mes visi esame Bažnyčia: nuo tik ką pakrikštyto kūdikio iki vyskupo, popiežiaus; mes visi esame Bažnyčia, esame lygūs Dievo akyse! Visi esame pašaukti bendradarbiauti, kad tikėjimu gimtų nauji krikščionys, visi esame pašaukti būti ugdytojais tikėjimu ir skelbti Evangeliją. Kiekvienas savęs teklausia:

ką darau, kad kiti galėtų tapti krikščioniškojo tikėjimo dalininkais? Ar esu vaisingas savo tikėjimu, ar uždaras? Kai kartoju, kad myliu savo aptvare neužsidariusią Bažnyčią, kuri pajėgia išeiti, judėti, net ir rizikuodama, kad visiems neštų Kristų, turiu omenyje visus – save, jus, kiekvieną krikščionį. Visi dalyvaujame Bažnyčios motinystėje, kad Kristaus šviesa pasiektų tolimiausius žemės pakraščius. Tegyvuoja šventoji motina Bažnyčia!

Motinių universitetas – širdis

2013 m. rugsėjo 18 d.

Šiandien dar kartą grįžtu prie Bažnyčios kaip motinos įvaizdžio. Man labai patinka šis įvaizdis. Man atrodo, kad šis įvaizdis mums sako ne tik tai, kokia yra Bažnyčia, bet ir kokį veidą ji turėtų tolydžio vis labiau įgauti.

Tęsdamas tai, apie ką kalbėjau praėjusį trečiadienį, norėčiau atkreipti dėmesį į tris dalykus žvelgdamas į mūsų mamas, į visa tai, ką jos daro, ką išgyvena, ką joms tenka išskentėti dėl savo vaikų. Klausiu savęs: ką daro mama?

1. Pirmiausia ji moko vaikščioti, kaip teisingai žingsniuoti per gyvenimą, ji moka vaikus nukreipti, stengiasi visada nurodyti gerą kelią gyvenime, nukreipti vaiką teisingu keliu, kad jis augtų ir pasiektų brandą. Ji tai daro švelniai, su meile, taip pat ir tuomet, kai reikia ištiesinti mūsų kelią, kai nuo jo nuklystame arba kai pasukame į prarają vedančiu klystkeliu. Motina žino, ko reikia, kad vaikas sėkmingai eitų per gyvenimą; ji to išmoko ne iš knygų, bet iš savo širdies. Mamų universitetas yra jų širdis! Čia jos mokosi, kaip auginti vaikus.

Lygiai taip ir Bažnyčia padeda mums susiorientuoti gyvenime, pamoko, kaip teisingai elgtis. Pagalvokime apie dešimtį Dievo įsakymų: jie rodo mums kelią į brandą, nurodo mūsų elgsenos gaires. Įsakymai yra Dievo švelnumo bei meilės vaisius; Dievas mums juos davė iš meilės. Galėtumėte man sakyti: bet juk tai įsakymai! Tai draudimų „ne“ sąrašas! O aš norėčiau jus paraginti, kad juos perskaitytumėte – gal esate kiek primiršę – ir po to apmąstytumėte pozityviai. Pamatysite, jie kalba apie mūsų santykį su Dievu, su mumis pačiais ir su kitais žmonėmis; jie moko lygiai to paties, ko ir mama norėdama, kad gerai gyventume. Jie mus ragina negarbinti medžiaginių stabų, kurie mus vėliau pavergia, atsiminti Dievą, gerbti savo tėvus; jie ragina, kad būtume sąžiningi, gerbtume kitus žmones. Pabandykime pažvelgti į įsakymus taip, tarsi jie būtų mamos patarimai, kaip teisingai gyvenime elgtis. Mama

niekada nemoko blogų dalykų, ji linki savo vaikui tik gero. Taip daro ir Bažnyčia.

2. Norėčiau pridurti ir antrą dalyką: kai vaikas užauga, subręsta, renkasi savo kelią, prisiima atsakomybę, keičia savarankiškai, daro tai, ką nori, ir kartais pasitaiko nukrypimų nuo kelio, avarių. Mama visada kiekvienoje situacijoje kantriai lydi savo vaikus. Ji vedama meilės jėgos: mama moka diskretiškai, su meile stebėti savo vaikų kelią; net kai jie klysta, ji visuomet moka juos suprasti, būti arti jų, jiems padėti. Savo gimtinėje mes sakome, jog mama moka „*dar la cara*“. Ką tai reiškia? Reiškia, kad mama moka imtis atsakomybės už savo vaikus, moka dėl jų „pakovoti“, yra linkusi visada juos ginti. Galvoju apie mamas, kurios kenčia dėl savo vaikų, atsidūrusių kalėjime ar sunkiose situacijose: jos neklausdamos savęs, kalti jie ar ne, ir toliau juos myli, dažnai nukentia pažeminimus, tačiau nepabūgsta ir nesiliauja aukotis.

Tokia yra Bažnyčia, gailestinga mama, kuri supranta, visada stengiasi padėti, padrašinti, net suklydusius ar klystančius savo vaikus, niekada neužtrenkia Namų durų; ji neteisina, bet siūlo Dievo atleidimą, su meile ragina grįžti į tiesų kelią net ir į gilią prarają įkritusius savo vaikus. Bažnyčia nebijo įžengti į mūsų naktį, kai mūsų siela, mūsų sąžinė skendi sutemose, ir dovanoti mums viltį. Nes Bažnyčia yra motina!

3. Ir paskutinė mintis. Mama moka prašyti, dėl savo vaikų belstis į visas duris; ji tai daro be išskaičiavimų, vien iš meilės. Galvoju apie tai, kaip motinos moka belstis taip pat – ir pirmiausia – į Dievo širdies duris! Jos labai daug meldžiasi už savo vaikus, ypač už pačius pažeidžiamiausius, tuos, kuriems labiausiai reikia pagalbos, kurie pasuko neteisingsais ir pavojingais keliais. Prieš kelias savaites aukojau Mišias Romos Šv. Augustino bažnyčioje, kurioje saugomos jo motinos, šventosios Monikos, relikvijos. Kiek daug už savo sūnų meldėsi ši šventoji mama, kiek ašarų išliejo! Galvoju apie jus, brangiosios mamos: kiek jūs meldžiatės už savo vaikus nepaliaudamos! Melskitės ir toliau, patikėkite savo vaikus Dievui. Jo širdis didelė! Belskitės į Dievo širdies duris, besimeldamos už savo vaikus.

Lygiai taip pat elgiasi ir Bažnyčia: per maldą sudeda į Viešpaties rankas visas savo vaikų situacijas. Pasitikėkime Motinos Bažnyčios maldos galia; Viešpats nelieka jai abejingas. Viešpats sugeba mus nustebinti net ir tuomet, kai visiškai to nesitikime. Motina Bažnyčia tai žino.

Šiomis mintimis šiandien norėjau su jumis pasidalyti: Bažnyčia kaip ta geroji mama, kuri rodo mums gyvenimo kelią, visada moka būti kantri, gailestinga, supratinga, kuri moka mus atiduoti į Dievo rankas.

Bažnyčia yra vienintelė

2013 m. rugsėjo 25 d.

Tikėjimo išpažinime sakome: „Tikiu vieną <...> Bažnyčią“, tai yra išpažįstame, kad Bažnyčia yra vienintelė ir pati savaime yra vienybė. Bet žvelgdami į Katalikų Bažnyčią visame pasaulyje matome, kad ją sudaro beveik trys tūkstančiai vyskupijų visuose žemynuose: daugybė kalbų, daugybė kultūrų! Ir čia gausiai dalyvauja vyskupai iš daugelio šalių ir įvairių kultūrų. Yra vyskupas iš Šri Lankos, vyskupas iš Pietų Afrikos, iš Indijos ir daug kitų... Yra vyskupų iš Lotynų Amerikos. Bažnyčia yra visame pasaulyje! Vis dėlto tie tūkstančiai katalikų bendruomenių sudaro vienybę. Kaip tai imanoma?

1. Glaustą atsakymą randame Katalikų Bažnyčios katekizmo santraukoje, kur teigiama, kad pasaulyje esanti Katalikų Bažnyčia „turi vieną tikėjimą, vieną sakramentinių gyvenimą, vieną apaštališkąją įpėdinystę, vieną bendrą viltį, vieną ir tą pačią meilę“ (161). Tai puikus, aiškiai mus orientuojantis apibrėžimas. Vienybė tikėjime, viltyje, meilėje, vienybė sakramentuose, tarnystėje. Tai tarsi kolonos, kuriomis remiasi visas didysis Bažnyčios pastatas. Kur tik eitume, net į pačią mažiausią parapiją tolimiausiam šios žemės pakrašty, visur viena Bažnyčia; esame namuose, šeimoje, tarp brolių ir seserų. Tai didžiulė Dievo dovana! Bažnyčia visiems yra viena. Nėra atskiros Bažnyčios europiečiams, atskiros afrikiečiams, atskiros amerikiečiams, azijiečiams ar Okeanijos gyventojams. Ne, Bažnyčia visur yra ta pati. Čia kaip šeimoje: galime būti nutolę, išsibarstę po pasaulį, tačiau giluminiai šeimos narius siejantys ryšiai lieka tvirti nepriklausomai nuo atstumo. Pavyzdžiui, mąstau apie Pasaulio jaunimo dienų Rio de Žaneire patirtį: begalinėje jaunuolių minioje Kopakabanos paplūdimyje buvo girdėti kalbant daugybe kalbų, teko matyti labai skirtingų veido bruožų, sutikti įvairių kultūrų, vis dėlto ten vyravo gili vienybė, ir tą vienybę galima buvo just. Tad klauskime savęs, ar aš kaip katalikas jaučiu tą vienybę, gyvenu Bažnyčios vienybe? O gal man ji visai nesvarbi, nes esu užsidaręs savo mažoje grupėje ir pačiame savyje? Gal priklausu tiems, kurie „privatizuoja“ Bažnyčią, savinasi ją savo grupei, savo draugams, savo tautai? Liūdna matyti, kai Bažnyčia „privatizuojama“ dėl egoizmo, dėl tikėjimo stokos! Tai liūdna! Kai mąstau ar girdžiu sakant, jog daugybė krikščionių pasaulyje kenčia, – esu abejingas ar jaučiu, tarsi kentėtų mano šeimos narys? Kai mąstau arba girdžiu, kad taip daug krikščionių yra persekiojami ir atiduoda gyvybę dėl tikėjimo, – ar tai paliečia mano širdį, o gal manęs nepasiekia? Ar esu atviras tam broliui, tai seseriai, priklausantiems šeimai, atiduodantiems gyvybę dėl Jėzaus Kristaus? Ar meldžiamės vieni už kitus?

Užduodu jums klausimą, tačiau atsakykite ne balsu, bet savo širdyje: kiek iš jūsų meldžiatės už persekiojamus krikščionis? Kiek? Tegu kiekvienas atsako savo širdyje. Ar meldžiuosi už šį brolių, už šią seserį, kurie išgyvena sunkumus, išpažindami ir gindami savo tikėjimą? Reikia žvelgti plačiau, neužsidaryti savo aptvare, jaustis Bažnyčia, viena Dievo šeima.

2. Ženkime dar vieną žingsnį ir klauskime, ar ši vienybė nėra pažeista. Ar mes galime žėisti šią vienybę? Deja, istorijos kelyje būta visko, ir net dabar ne visada gyvename vienybe. Atsiranda nesusipratimų, konfliktų, įtampų, susiskaldymų, kurie ją žeidžia, ir tada matome Bažnyčios veidą ne tokį, kokio norėtume, jis nerodo meilės, kurios nori Dievas. Tai mes keliamė susiskaldymus! Užtenka pažvelgti į dar tebesančius susiskaldymus tarp krikščionių – katalikų, ortodoksų, protestantų. Jaučiame, kaip sunku pasiekti pilnutinę regimą vienybę. Dievas mums dovanoja vienybę, bet mes dažnai nesugebame ja gyventi. Reikia siekti bendrystės ir ją kurti, ugdyti bendrystę, stengtis įveikti nesusipratimus ir susiskaldymą, pradedant nuo šeimos, bažnytinių bendruomenių, taip pat ir plėtojant ekumeninį dialogą. Mūsų pasauliui reikia vienybės, tai epocha, kai mums visiems būtina vienybė, susitaikinimas ir bendrystė, o Bažnyčia yra bendrystės namai. Šv. Paulius rašė Efezo bendruomenei: „Taigi aš, kalinys Viešpatyje, raginu jus elgtis, kaip dera jūsų pašaukimui, į kurį esate pašaukti. Su visu nuolankumu bei meilumu, su didžia kantrybe palaikykite tarpusavio meilę, uoliai sergėkite Dvasios vienybę taikos ryšiais“ (4, 1–3). Vienybei išlaikyti reikia nuolankumo, meilumo, kantrybės ir meilės! Būtent tokie yra keliai, tikrieji Bažnyčios keliai. Dar kartą paklauskime. Nuolankumas prieš tuštybę, prieš puikybę, nuolankumas, meilumas, kantrybė ir meilė siekiant išlaikyti vienybę. Toliau Paulius sako: vienas kūnas, Kristaus Kūnas, kurį priimame Eucharistijoje, viena Dvasia, Šventoji Dvasia, kuri gaivina nuolatos, atkuria Bažnyčią; viena viltis, amžinasis gyvenimas, vienas tikėjimas, vienas Krikštas, vienas Dievas, visų Tėvas (plg. *Ef* 4, 4–6). Kokia apstybė mus vienija! Tikrasis turtas yra tai, kas mus vienija, o ne kas skiria. Tai Bažnyčios turtas! Tegu kiekvienas šiandien paklausia: ar prisidedu prie vienybės ugdyimo šeimoje, parapijoje, bendruomenėje, o gal tik plepu? Ar esu susiskaldymų, blogybių priežastis? Nežinote, kiek daug blogo Bažnyčiai, parapijoms, bendruomenėms padaro apkalbos! Daro žalą! Apkalbos žeidžia. Krikščionis, prieš apkalbinėdamas, tejsikanda liežuvį! Taip ar ne? Tai bus mums naudinga, nes, ištinus liežuvei, negalėsime kalbėti, apkalbinėti. Ar turiu nuolankumo kantriai aukodamasis gydyti bendrystės sužeidimus?

3. Ir galiausiai dar vienas žingsnis gilyn. Geras klausimas: kas yra Bažnyčios vienybės variklis? Tai Šventoji Dvasia, kurią visi gavome priimdami Krikšto ir Su-

tvirtinimo sakramentus. Tai Šventoji Dvasia. Vienybė nėra pirmiausia mūsų bendro sutarimo ar demokratijos Bažnyčioje vaisius, nei mūsų pastangų rezultatas siekiant susitarti, bet kyla iš Šventosios Dvasios, kuri skirtybes sujungia, nes Dvasia yra darna ir visuomet Bažnyčioje kuria darną. Didžiulėje kultūrų, kalbų ir minčių įvairovėje yra darni vienybė. Šventoji Dvasia – variklis. Todėl svarbi malda, kuri yra mūsų angažavimosi puoselėti bendrystę ir vienybę siela. Malda Šventajai Dvasiai, kad ji ateitų ir suvienytų Bažnyčią.

Prašykime Viešpaties: Viešpatie, leisk mums būti vis vieningesniems, nebūti susiskaldymo priežastimi, padėk, kad siektume, kaip sakoma gražioje pranciškonų maldoje, nešti meilę ten, kur siaučia neapykanta, atleidimą, kur įskaudinama, vienybę – kur nesantaika. Amen.

Bažnyčia yra šventa

2013 m. spalio 2 d.

Tikėjimo išpažinime, išpažindami „Tikiu vieną <...> Bažnyčią“, pridedame pažyminį „šventą“; taip patvirtiname Bažnyčios šventumą. Šis Bažnyčios požymis buvo išpaustas jau pirmųjų krikščionių sąmonėje, kurie vadino save paprasčiausiai „šventaisiais“ (plg. *Apd* 9, 13, 32, 41; *Rom* 8, 27; *1 Kor* 6, 1), nes buvo įsitikinę, kad Dievo – Šventosios Dvasios veikimas pašventina Bažnyčią.

Tačiau kuria prasme Bažnyčia yra šventa, jei matome, kad istorinė Bažnyčia amžių būvyje patyrė tiek sunkumų, problemų, tamsių momentų? Kaip gali būti šventa Bažnyčia, kurią sudaro žmogiškosios būtybės, nusidėjėliai? Vyrai nusidėjėliai, moterys nusidėjėlės, kunigai nusidėjėliai, vienuolės nusidėjėlės, vyskupai nusidėjėliai, kardinolai nusidėjėliai, popiežius nusidėjėlis... Visi nusidėjėliai. Kaip gali būti šventa tokia Bažnyčia?

1. Atsakydamas į šį klausimą norėčiau vadovautis šventojo Pauliaus laiško Efezo krikščionims ištrauka. Apaštalas, pasitelkdamas šeimyninių santykių pavyzdį, tvirtina, jog „Kristus mylėjo Bažnyčią ir atidavė už ją save, kad ją pašventintų“ (*Ef* 5, 25–26). Kristus mylėjo Bažnyčią, dovanodamas save ant kryžiaus. Tai reiškia, kad Bažnyčia yra šventa, nes kyla iš Dievo, kuris yra šventas, jai ištikimas ir jos neatiduoda mirties ir blogio galiai (plg. *Mt* 16, 18); ji šventa, nes Jėzus Kristus, Dievo Šventasis, yra neatsiejamas su ja susijęs, ji šventa, nes yra vedama Šventosios Dvasios, kuri ištyrina, perkeičia, atnaujina. Ji šventa ne dėl mūsų nuopelnų. Dievas – Šventoji Dvasia savo meile daro Bažnyčią šventą.

2. Jūs galėtumėte pasakyti: Bažnyčia yra sudaryta iš nusidėjėlių, tai matome kasdien. Tai tiesa, esame nusidėjėlių Bažnyčia ir esame kviečiami leisti būti Dievo perkeisti, atnaujinti, pašventinti. Istorijoje kai kurie buvo gundomi tvirtinti, neva Bažnyčia yra tik tyrujų, tobulai nuosekliųjų Bažnyčia, o kiti turi būti nušalinti. Netiesa! Tai erezija! Bažnyčia, kuri yra šventa, neatmeta nusidėjėlių; ji neatmeta mūsų visų, nes visus kviečia, visus priima. Ji atvira taip pat tiems, kurie labiausiai nutolo, kviečia, kad leistumės būti apgaubti Tėvo gailėstingumo, švelnumo ir atleidimo, – jis visiems suteikia progą jį sutikti, eiti link šventumo. „Bet, tėve, aš esu nusidėjėlis, turiu didelių nuodėmių, kaip galiu būti Bažnyčios dalimi?“ Brangus broli, brangi sese, būtent to ir trokšta Viešpats – kad jam pasakytum: „Viešpatie, esu čia, su savo nuodėmėmis.“ Ar yra čia bent vienas be nuodėmės? Nėra, tarp mūsų nėra nė vieno tokio. Visi nešiojamės nuodėmes su savimi. Tačiau Viešpats nori iš mūsų išgirsti: „Atleisk man, padėk man eiti, perkeisk mano širdį!“ Ir Viešpats gali perkeisti širdį. Dievas, kurį sutinkame Bažnyčioje, nėra negailėstingas teisėjas, jis yra kaip evangelinio palyginimo Tėvas. Gali būti kaip tas sūnus, kuris paliko namus, pasiekė nutolimo nuo Dievo dugną. Jei turi stiprybės pasakyti: noriu sugrįžti į namus, rasi duris atviras. Dievas tave pasitiks, nes tavęs laukė, Dievas visada laukia, tave pabučiuos, apkabins ir surengs tau puotą. Toks yra Viešpats, toks yra dangiškojo Tėvo švelnumas. Viešpats nori, kad mes būtume dalimi Bažnyčios, kuri atveria glėbį, kad priimtų visus. Ji nėra tik nedaugelio namai, tai visų namai, kuriuose visi gali būti atnaujinami, perkeičiami, pašventinami jo meilės – stipriausieji ir silpniausieji, nusidėjėliai, abejingieji, praradę drašą ir pasimetusieji. Bažnyčia visiems suteikia galimybę eiti šventumo keliu, kuris yra kiekvieno krikščionio kelias: ji leidžia sutikti Jėzų Kristų sakramentuose, ypač Išpažinties ir Eucharistijos, perduoda mums Dievo Žodį, leidžia gyventi artimo meilėje, visiems skirtoje Dievo meilėje. Tad paklauskime savęs: ar leidžiamės būti pašventinti? Ar esame Bažnyčia, kuri priima atviromis rankomis nusidėjėlius, kuri teikia drašos, vilties, – ar esame užsidariusi Bažnyčia? Ar esame Bažnyčia, kurioje išgyvenama Dievo meilė, kurioje skiriamas dėmesys kitam, kurioje vieni meldžiasi už kitus?

3. Ir paskutinis klausimas: ką galiu padaryti aš, kuris jaučiuosi silpnas, trapus, nusidėjėlis? Dievas tau sako: nebijok šventumo, nebijok aukštų siekių, leiskis būti mylimas ir nuskaistinamas Dievo, nebijok leisti būti vedamas Šventosios Dvasios. Leiskimės būti užkrečiami Dievo šventumo. Kiekvienas krikščionis pašauktas į šventumą (plg. Dogminė konstitucija *Lumen gentium*, 19–42); šventumas nėra nepaprastų dalykų darymas, tai leidimas Dievui veikti. Tai mūsų silpnumo susitikimas su jo malonės jėga, tai pasitikėjimas jo veikimu, kuris leidžia mums gyventi meilėje, viską daryti su

džiaugsmu ir nuolankumu, dėl Dievo šlovės ir tarnystės artimui. Yra garsi prancūzų rašytojo Leono Bloy frazė, kurią jis pasakė paskutinėmis savo gyvenimo akimirkomis: „Gyvenime tėra tik vienas liūdnas dalykas – nebūti šventiems.“ Nepraraskime šventumo vilties, eikime visi šiuo keliu. Ar norime būti šventi? Vieš-

pats mūsų visų laukia atvertomis rankomis; jis mūsų laukia, kad palydėtų šiame šventumo kelyje. Išgyvenkime su džiaugsmu mūsų tikėjimą, leiskimės būti mylimi Viešpaties. Prašykime šios Dievo dovanos maldoje sau ir kitiems. Viešpats mūsų laukia. Prašykime Dievo maldoje šios dovanos sau ir kitiems.

Vilniaus arkivyskupas Gintaras Grušas

Pamokslas Aušros Vartuose naujų *Marijos radijo studijos patalpų* šventinimo proga

2013 m. rugsėjo 25 d.

Brangūs broliai ir seserys Kristuje,

Ką tik Evangelijoje girdėjome, kaip Viešpats suteikia galios dvylikai apaštalų ir išsiunčia juos skelbti Gerosios Naujienos. Viešpats taip elgiasi su kiekvienu iš mūsų per Krikšto sakramentą, o per Sutvirtinimą dar kartą pripildo mus savo Šventosios Dvasios, kad turėtume visa, ko reikia, kad eitume ir vykdytume mums patiktą misiją. Jis suteikia mums galios ir siunčia į pasaulį skelbti Gerosios Naujienos. Bet mes turime į tai atsiliepti. Turime patys imtis veiksmų, veikti, priimti Dievo malonę.

Suteikęs savo mokiniams galios, Viešpats ima mokytį nieko neimti su savimi. Jis duoda misiją, suteikia galios dvasinėje srityje, o tada moko gyventi neturtu. Bet čia gal ir ne neturto klausimas. Tą patį girdėjome pirmajame skaitinyje, kai Viešpats išveda savo tautą iš nelaisvės ir vesdamas moko ją pasitikėti tik Juo. Pasitikėti Dievo galia, Jo išmintimi, Jo gailestingumu. Taip pat keletą kartų tiek psalmėje, tiek pirmajame skaitinyje girdime apie Dievo gailestingumą. O kas jis yra? Žmogui labai dažnai Dievo gailestingumo prireikia tada, kai jis supranta, kad pats reikalų pataisyti negali, kad savo jėgomis nieko nepadarys. Pagal šį Dievo gailestingumo pamaldumą, kurį atskleidė šventoji seselė Faustina ir kuris šioje koplyčioje tapo viešas, mes meldžiamės: „Jėzau, pasitikiu Tavimi.“ Esmė turbūt yra ta, kad Viešpats išsiunčia savo apaštalus suteikęs jiems dvasinės galios, kad kasdieniuose reikaluose pasitikėtų Juo. Tai Jis sutvarkys viską taip, kaip reikia, Jis bus tas ganytojas, kuris rūpinasi savo tauta.

Čia susirinę *Marijos radijo* draugai ir bendradarbiai, Viešpats suteikia galios skelbti Dievo žodį ir per technologijas, per radiją. Kaip tik praėjusį pirmadienį Šventasis Tėvas Pranciškus buvo susitikęs su Popiežiškiosios visuomenės komunikavimo priemonių tarybos nariais. Jis jiems kalbėjo, kad būtina nešti Kristų į komunikacijos pasaulį ir palydėti kiekvieną žmogų. Šventasis Tėvas sakė: „Nebijokite būti šiais palydėtojais, nešdami savo krikščionišką tapatybę, ir įsigyventi šiose aplinkose. Tai sena piligrimų taisyklė – tas, kuris palydi keliauninką, turi žingsniuoti greta nepralendamas ir neatsilikdamas. Taigi reikia tokios Bažnyčios, kuri palydi kelyje ir sugeba eiti kartu. Iššūkis – tai ne ar išmanome technologijas, o ar ir šioje srityje gebame padėti žmonėms susitikti Kristų ir parodyti tokią Bažnyčią, kuri būtų namais visiems. Bažnyčia turi sugebėti nešti šilumą, uždegti širdis.“ Turime savęs paklausti, ar savo iniciatyvomis sugebame atsižvelgti į šį poreikį, o gal esame tik technikai?

Mus, kaip ir apaštalus, vilioja ta pati pagunda: savo jėgomis stengtis perduoti tą žinią, tą būdą, kaip būti geru krikščioniu. Toliau savo kalboje popiežius, sakyčiau, labai griežtai dėl to perspėja susirinkusiuosius, tuos, kurie Bažnyčioje daugiausia rūpinasi visuomenės komunikavimo priemonėmis. Jis jiems šitaip kalbėjo:

„Mieli draugai, Bažnyčia turi rūpintis socialine komunikacija ir joje dalyvauti, kad užmegztų dialogą su šiandienos vyrais ir moterimis ir vestų juos susitikti su Kristumi. Tačiau susitikimas su Kristumi yra asmeninis susitikimas. Jis negali būti sumanipuliuotas, dirbtinis. Šiais laikais Bažnyčioje matome „dvasinio priekabavimo“ pagundą: manipuliacijos sąmone, „teologinis smegenų plovimas“ galiausiai nuveda į susitikimą su grynai nominaliu Kristumi, o ne su asmeniu – gyvuoju Kristumi. Į asmens susitikimą su Kristumi turi būti įtraukti abu: Kristus ir asmuo! O ne tai, ko nori „dvasinis inžinierius“, siekiantis manipuliuoti žmonėmis. Būtent toks yra uždavinys – atvesti į susitikimą su Kristumi remiantis žiniomis. Tačiau mes patys esame komunikacijos priemonės. Naujaušią technologijų, kurios būtinos

veiksmingai, šiuolaikiškai komunikacijai, išgalėjimas nėra esminė problema. Būtina visiškai pasikliauti ir žinoti, kad Dievas, į kurį tikime, kuris stipriai myli visus vyrus ir moteris, nori atsiskleisti per mūsų naudojamą priemonę, kad ir kokios jos būtų skurdžios. Nes būtent Jis veikia, Jis perkeičia ir Jis išgano.“

Niekada negalime pamiršti, jog esame tie įrankiai. Visi patiriame „technologinio priekabiavimo“, manipuliacijos pagundą. Radijo programoje daug maldų, į kurias įtraukiame žmones. Ir tai yra gerai. Tačiau litanių ir rožinio kalbėjimas, Dievo žodžio klausymas turi būti kelias į asmeninį ryšį su Jėzumi. Tai galime

perduoti tik patys tokį ryšį patyrę. Todėl labai svarbus visų bendradarbių dvasinis gyvenimas, ryšys su Kristumi, kad per technologines priemones, radijo bangas, klausytojas būtų vedamas į gyvą ryšį su Kristumi. Jūs, kaip ir apaštalai, gavote galios ir esate pasiūsti. Pasiakliaukite Kristumi, pasitikėkite Dievo gailestingumu ir nepamirškite, kad Jis veikia per mus, mes turime Jam atsiduoti ir pasitikėti Jo veikimu.

Tegu Dievo Motinos užtarimas sustiprina mūsų pasitikėjimą, kad Dievas, kuris mus sukūrė ir mums suteikė galios, toliau veiks per mus ir Jo planai, Jo Apvaizda išsikūnys tarp mūsų šiandien ir dabar.

Nauji leidiniai

Peter Kreeft. Trys gyvenimo filosofijos: Koheletas: gyvenimas – tai tuštybė; Jobas: gyvenimas – tai kančia; Giesmių giesmė: gyvenimas – tai meilė. – Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2013. – 152 p.

Per tris išmintingas filosofines Šventojo Rašto Koheleto, Jobo ir Giesmių giesmės knygas autorius prieš mūsų akis išskleidžia Dantės „Dieviškąją komediją“. Koheleto „tuštybė“ nusako pragarą. Jobo kančia – skaistykla. O Giesmių giesmės meilė apdainuoja dangų. Bet ši istorija vystosi mūsų gyvenimuose ir širdyse, čia ir dabar. Meilė yra geriausias atsakymas Koheleto ieškojimams, alternatyva tuštybei ir tikroji gyvenimo prasmė. Galiausiai Peteris Kreeftas šiose knygose įžvelgia perteikiamas dieviškąsias tikėjimo, vilties ir meilės dorybes, „dvasinės pasaulio istorijos santrauką“.

Peteris Kreeftas dėsto filosofiją Bostono koledže. Yra paskelbęs daugybę straipsnių ir knygų. Lietuvių kalba leidykla „Katalikų pasaulio leidiniai“ yra išleidusi šias jo knygas: „Malda pradedan-tiesiems“, 2006; „Tave mylintis Dievas“, 2006; „Angelai (ir demonai). Ką mes iš tikrųjų žinome apie juos?“, 2008; „Viskas, ką norėjai sužinoti apie Dangu...“, 2009; „Kol dar neišėjau“, 2010; „Grįžti prie dorybių“, 2011.

Benedict Groeschel CFR. Žiūrėkite, Jis ateina: kasdieniai skaitiniai nuo advento iki Trijų Karalių. – Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2013. – 160 p.

Knygos „Žiūrėkite, Jis ateina“ autorius garsus pamoklininkas, pastoracinės psichologijos profesorius, kunigas pranciškonas Benedictas Groeschelis, kurio nemažai knygų galime skaityti ir lietuvių kalba, labai paprastai ir jautriai pasakoja mums advento ir Kalėdų laikotarpio istorijas.

Čia pateikti dvasiniai skaitymai kiekvienai dienai nėra Šventojo Rašto komentarai ar mintys apie dienos liturgiją. Jie veikiau skirti padėti skaitytojo protui ir širdžiai susitelkti į laukimo malonę ir šventę. Knyga padalyta į dvi dalis.

Pirmoje dalyje – kasdieniai advento ir Kalėdų laikotarpio apmąstymai, susieti su dienos liturgijai skirtu Evangelijos skaitiniu. Antroje – autoriaus kruopščiai atrinktos maldos, giesmės ir kiti dvasiniai skaitiniai, skirti pasirengti Išganytojo gimimo šventei.

Kristaus įsikūnijimas, per kurį Jis prisiima žmogišką kūną ir sielą, nėra mitas. Tai slėpinys. Kitados Albertas Einšteinas apibrėžė slėpinį kaip realybę, kurią savo žmogišku protu galime suvokti, bet negalime perprasti – tai nuostabi ir graži tikrovė. Šis didis mokslininkas slėpinio pajautimą vadino viso mokslo ir meno lopšiu ir pačia tikriausia religinio potyrio išraiška. Tėvo Benedicto Groeschelio knyga „Žiūrėkite, Jis ateina“ kviečia ne į žiemos išpardavimo mugę, o kiekvieną dieną būti vis uolesniu Kristaus sekėju.

Šventasis Serafimas Sarovietis. Dvasiniai pamokymai. – Vilnius: *Magnificat* leidiniai, 2013. – 128 p.

Knyga supažindina su šv. Serafimu Saroviečiu (1759–1833), didžiu Rytų Bažnyčios senuoliu, kurio dvasingumas, subrandintas Dievo žodžio ir Eucharistijos, jungia Rytų ir Vakarų Bažnyčias. Pirmojoje knygos dalyje spausdinama L. A. Lassus parašyta šv. Serafimo biografija, antroje pateikiami senuolio dvasiniai pamokymai apie meilę, tikėjimą ir viltį, sielos ramybę ir širdies saugojimą, maldą ir tylėjimą, vienumą ir atsižadėjimą bei pokalbis su „Dievo draugu“ Motovilovu, vaizdžiai atskleidžiantis, pasak šv. Serafimo, krikščioniškojo gyvenimo tikslą – kaip kaupti Šventąjį Dievo Dvasią ir kaip Joje būti.

ĮLIPTI Į ŠILKMEDIĮ

31 eilinis sekmadienis (C)

Išm 11, 22 – 12, 2; 2 Tes 1, 11 – 2, 2; Lk 19, 1–10

Mūsų eros pradžioje Jerichas buvo turtingas ir svarbus miestas, įsikūręs Jordano upės slėnyje. Jis kontroliavo pagrindinius kelius, vedančius į Jeruzalę bei į rytinį Jordano upės krantą. Šalia miesto driekėsi palmės bei visame pasaulyje žinomi balzaminiai medžiai, skleidžiantys kvapą kelis kilometrus aplinkui. Ten augo ir Evangelijoje minimas šilkmedis (sikomoras), kuris atkeliavo iš Egipto ir gerai pritapo šiltame Jericho, esančio 300 metrų žemiau jūros lygio, klimate. Žydų istorikas Juozapas Flavijus Jerichą vadino „dieviškąja žeme“, „pačia derlingiausia Palestinoje“. Romėnai iš Jericho vežė datules ir balzamą. Jų iš vietinių gyventojų paskirtiems mokesčių rinkėjams, muitininkams gyvenimas buvo lengvas. Palyginti su kitais Palestinos miestais, čia įplaukos buvo kur kas didesnės, tačiau troškimas dar daugiau turėti nesumažėjo.

Pasak evangelisto Luko, Jėzaus laikais Jeriche gyveno muitininkų viršininkas ir turtuolis Zachiejus (aramėjiškai *Zakki* – „tasai, kurį Dievas prisimena“). Mieste žmonės jį laikė nusidėjėliu – nesąžiningai elgėsi rinkdamas mokesčius, o nuolat liesdamas pagonių monetas religiniu požiūriu buvo nešvarus. Jėzus ėjo per Jerichą. Zachiejus, be abejo, buvo girdėjęs apie Jėzų, prie kurio veržėsi minios. Jėzus darė nepaaiškinamus stebuklus, jis pagydė visame mieste žinomą elgetą Bartimiejų (plg. *Mt 10, 46–52*). Tad Zachiejus trokšta pamatyti į Jerichą atvykusį Jėzų. Tačiau būdamas mažo ūgio negali per minią jo išvysti. Greičiausiai evangelistas Lukas mums kalba ne vien apie Zachiejaus fizinį sudėjimą. Minioje arba miesto šurmulyje vargu ar pamatysime Jėzų. Žinoma, Zachiejus nėra aukštesnis už šią minią, kaip ir kiekvienas iš mūsų: juk ir mes dažnai nesugebame pakilti virš daugumos mąstymo.

Zachiejus turėjo pabėgėti į priekį, išeiti iš minios ir įlipti į medį. Minia nėra tik postmodernioji visuomenė, kuri mus supa; dažniausiai mūsų širdis apsupta daugybės minčių ir rūpesčių, neleidžiančių mums išeiti iš savo egoizmo. Tad kiekvieno širdyje yra minia, iš kurios reikia išeiti. O medis, į kurį galėtume įlipti, pirmiausia simbolizuoja maldą ir tylą vienumoje. Zachiejus medyje nemojavo rankomis ir nešaukė, jis tik tyliai laukė ir tikėjosi, kad Jėzus praeis ir jis galės jį pamatyti. Medis taip pat simbolizuoja ir kitą žmogų, galintį mums padėti išeiti iš sudėtingų gyvenimo situacijų, į kurias dažniausiai įkliūname vadovaudamiesi vien tik savo išmintimi.

Jėzui stabtelėjus ir pažvelgus aukštyn, situacija galėjo atrodyti skausminga ir gėdinga: pasislėpęs muitininkas demaskuojamas visų akyse. Kai kurie žmonės veikiausiai nepraleidžia progos pasišaipyti iš medyje sėdinčio turtuolio, arba šiandien sakytume – besimeldžiančio ir tikinčio žmogaus. Jėzus tarė: „Zachiejau, greitai lipk žemyn! Man reikia šiandien apsilankyti tavo namuose“ (*Lk 19, 5*). „Apsilankyti“ – ši graikišką žodį randame ir pasakojime apie du Emauso mokinius, kai jie sako Viešpačiui: „Pasilik su mumis! Jau vakaras arti, diena jau besibaigianti...“ (*Lk 24, 29*). Šį žodį dažnai vartoja evangelistas Jonas, norėdamas nusakyti artimą Viešpaties buvimą žmogaus gyvenime. „Apsilankyti“, „apsistoti“, „apsigyventi“ – vis to paties graikiško žodžio lietuviški atitikmenys, kaip ir šiame tekste: „Man reikia šiandien apsilankyti tavo namuose.“ „Namai“ – tai ne tik tarp sienų esanti erdvė su stogu, bet ir visi gyvenimo jausmai bei santykiai, kuriami tuose namuose. Ir būtent ten, į tuos namus, į Zachiejaus gyvenimo patirtį, Jėzus nori įžengti ir apsisistoti, nori tam tikra prasme ten ateiti ir apsigyventi: „Štai aš stoviu prie durų ir beldžiu: jei kas išgirs mano balsą ir atvers duris, aš pas jį užeisiu ir vakarieniausiu su juo, o jis su manimi“ (*Apr 3, 20*).

Minia murmedama kritikuoja Jėzų, kad jis susitepa lankydamasis nešvaraus žmogaus namuose. Anksčiau Jėzus turėdavo vienas gintis, kai jį kaltindavo, jog „šitas priima nusidėjėlius ir su jais valgo“ (*Lk 15, 2*), o dabar Zachiejus imasi iniciatyvos ir atskleidžia tai, ką padarė Jėzaus gailestingumas: godus ir sukeltas muitininkas tapo savo neteisybės suvokiančiu žmogumi. Darbai, kuriuos jis ryžtasi atlikti, liudija jo naudai. Po susitikimo su Jėzumi Zachiejus sako: „Pusę savo turto aš atiduodu vargšams“ (*Lk 19, 8*). Gana tikroviškas žingsnis: Zachiejus nesako „atiduosiu viską“. Nustato tam tikrą ribą ir jos laikosi. Taigi nurodo tikrovišką kelią, kaip įvertinti savo situaciją, apsispręsti ir ją keisti. Svarbu įvardyti konkrečius atsivertimo žingsnius ir jų laikytis.

Jėzus patvirtina pasikeitimą, kurį Zachiejus įvardijo: šie namai daugiau nebėra nusidėjėlio namai, bet vieta, kur įžengė išganymas; jis taip pat yra Abraomo sūnus, vadinasi, Dievo pažadų gavėjas. Zachiejaus atsivertimas – ypatingas įvykis, aiškiai parodantis Jėzaus misijos esmę: „Žmogaus Sūnus atėjo ieškoti ir gelbėti, kas buvo pražuvę“ (*Lk 19, 10*). Zachiejaus atvejis atskleidžia, kad išganymas yra Dievo dovana per Jėzų Kristų, kuris sudaro sąlygas, jog iš žmogaus širdies galėtų iškilti geri darbai. Tačiau išganymo dovana atkeliauja per Viešpaties ir žmogaus dialogą. Reikia žmogaus atsakomybės,

jo laisvo atsiliepimo į šią jam pasiūlytą dovaną. Zachiejaus „taip“ buvo išstartas palaiptams ir skirtingais gestais: pirmiausia bėga ir lipa į medį, paskui džiaugsmingai atveria savo namų duris Viešpačiui ir galiausiai atiduoda pusę savo turto vargšams bei atlygina pada-

rytas skriaudas. Tokį susitikimą gali patirti daugelis, bet jis gali ir neįvykti, kaip sako italų poetas Eugenio Montale († 1981), trumpą eilėraščių užbaigdamas tokiais karčiais žodžiais: „Deja, nemoku laiptuoti medžiais, / o net ir pasistiebęš, / nepamačiau Viešpaties.“

MIRUSIŲJŲ PRISIKĖLIMAS

32 eilinis sekmadienis (C)

2 Mak 7, 1–2. 9–14; 2 Tes 2, 16 – 3, 5; Lk 20, 27–38

Prieš keletą dienų, minėdami Visų šventųjų ir Mirusiųjų dieną, susimąstėme apie žmogaus gyvenimo pabaigos tikrovę. Šio sekmadienio Evangelijos ištrauka yra tam tikra prasme paaiškinimas, kokia kiekvieno žmogaus gyvenimo ir mirties prasmė. Evangelijoje svarstomas prisikėlimo klausimas, Kristaus priešininkų iškeltas materialistiškai ir ironiškai, tarsi gyvenimas po mirties būtų žemiškojo gyvenimo tąsa ar pataisymas, o ne tikrasis atgimimas nauju būties lygmeniu. Jėzus parodo, kad nėra tokio anapusinio pasaulio, kuriame šis klausimas galiotų, nes tokiu atveju prisikėlimas ir gyvenimas būtų ne kas kita, kaip tik dabartinis klausiančiųjų būties pratęsimas.

Klausiantieji yra sadukiejai, žydų visuomenės konservatyvusis sparnas. Aristokratiškos kilmės aukštosios dvasininkijos atstovai sadukiejai taip pasivadino siekdami suartėti su Sadoku (apie X a. pr. Kr.), didžiuoju Saliamono šventyklos dvasininku. Jie buvo griežtos tradicijos saugotojai, atmetantys kai kurias judaizmo vėlesniais laikais įgytas ir pagilintas tikėjimo nuostatas: mirusiųjų prisikėlimą, pagrįstą Danieliaus raštais, kurių jie nepripažino kaip kanoninės knygos, ir angelų bei demonų egzistavimą pasaulyje. Savo tikėjimą sadukiejai grindė Tora, kitaip tariant, pirmosiomis penkiomis Biblijos knygomis, arba Penkiaknyge, dažnai tik formaliai laikydamiesi jų priesakų. Politikoje jie buvo reacionieriai, visada pasiruošę sustiprinti savo valdžią, nevengdami slaptų ar atvirų sutarčių su Romos valdžia. 70 m. po Kr. romėnams sugriovus Jeruzalę, sadukiejai išnyksta. Jie paliudyti ne tik Naujajame Testamente, bet ir žydų istoriko Juozapo Flavijaus raštuose. Juozapas mini, jog jie egzistavo jau II a. pr. Kr.

Šventajame Rašte tikėjimas prisikėlimu atskleidžiamas ne iš karto. Ankstesniais amžiais žydai tikėjo, kad žmogui po mirties skirta būti mirusiųjų buveinėje Šeole. Manyta, jog tai apgailėtina būklė, tarsi žemiškojo gyvenimo šešėlis. Mirtis atrodė tarsi nepataisomas praradimas, nutraukiantis bendrystę su Dievu: „Juk tarp

mirusiųjų nėra kas tave atsimintų, Šeole kas gali tave šlovint?“ (Ps 6, 6). Tačiau kai kurie Senojo Testamento tekstų autoriai buvo įkvėpti tikėti, jog žemiškajame gyvenime puoselėtas artumas su Dievu galutinai nebus prarastas. Kai kuriose psalmėse reiškiamas viltis, kad gyvenimas tęsiasi su Dievu: „Juk nepaliksi manęs Šeolui, neleisi savo teisiajam matyti Duobės“ (Ps 16, 10).

Taip pat ir Jėzaus pateikta citata iš Mozės Penkiaknygės, kurią pripažino sadukiejai, leidžia nujauti, jog mirusiųjų pasaulis yra gyvų asmenų pasaulis: „Aš esu Dievas tavo tėvo, – jis toliau kalbėjo, – Dievas Abraomo, Dievas Izaoko ir Dievas Jokūbo“ (Iš 3, 6). Vadinasi, Abraomas, Izaokas ir Jokūbas gyvena kažkur, net jei tuo metu, kai Dievas kalba Mozei, jie jau yra mirę prieš amžius. Gyvųjų Dievas nėra apsuptas mirusiųjų: „Juk Dievas mirties nepadare ir nesidžiaugia gyvųjų žūtimi“, nes jis yra „Viešpats, kuris myli visa, kas gyva“ (Išm 1, 13; 11, 26). Pranašas Ezekielis (37, 13–14) prisikėlimą suvokia kaip veiksmą, kuris leidžia atpažinti Dievą: „Jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai atversiu jūsų kapus ir prikelsiu jus iš jūsų kapų, manoji tauta! Duosiu jums savo dvasią, kad atgytumėte, parvesiu jus į jūsų žemę, kad žinotumėte, jog aš, Viešpats, tai pasakiau ir padariau.“ Neigti prisikėlimą reikštų gyvąjį Dievą prilyginti nebyliams stabams.

Tikėjimas prisikėlimu vedė žydus, ypač fariziejus, prie minties, kad mirusieji naujame gyvenime tęs tą patį žemiškąjį buvimą. Tokio tikėjimo, be abejo, teisingai nepalaiko ir jį pajuokia sadukiejai. Jėzus irgi nepritaria tokiai žydų prisikėlimo sampratai. Prisikėlusiuoju gyvenimas nėra žemiškojo gyvenimo tam tikros formos tęsinys. Santuoka skirta šiam gyvenimui ir baigiasi su šiuo gyvenimu. Būsimojo gyvenimo žmonės yra nemirtingi, jie nebeaugs ir nebegausės, nes bus panašūs į angelus. Prisikėlusieji gauna dieviškąją įsūnybę (plg. 1 Jn 3, 2; Rom 8, 21), garbę (plg. Rom 8, 21) ir dvasinį kūną (1 Kor 15, 44). Iš tiesų Geroji Dievo Naujiena, galutinai apreikšta Naujajame Testamente, „kalba apie jo Sūnų, kūnu kilusį iš Dovydo giminės, šventumo Dvasia per prisikėlimą iš numirusių pristatytą galingu Dievo Sūnumi, – Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį“ (Rom 1, 3–4). Būtent jis yra pirmgimis iš daugelio brolių, mirusiųjų, kurie prisikels (plg.

Rom 8, 29; Kol 1, 18). Kristaus prisikėlimas dovanoja žmogui perkeistą būtį su kūnu ir siela.

Šventojo Rašto požiūriu žmogus pats iš savęs neturi nemirtingos sielos, kuri nepriklausomai nuo Dievo galėtų egzistuoti per visus amžius. Ne su pačiu žmogumi siejama amžinosios ateities viltis. Biblijos teikiama amžinojo gyvenimo viltis siejama su asmeninio Dievo nemirtingumu. Gyvybė, kaip aiškina Šventasis Raštas, ne virpesiai ar „biofizinė jėga“, bet santykis. Todėl krikščionys pabrėžtinai skelbia, kad tikėjimas veda į gyvenimą. „Aš esu prisikėlimas ir gyvenimas. Kas tiki mane, – nors ir numirtų, bus gyvas“ (Jn 11, 25).

IŠTVERMĖS DORYBĖ

33 eilinis sekmadienis (C)

Mal 3, 19–20a; 2 Tes 3, 7–12; Lk 21, 5–19

Jeruzalės šventykla, pastatyta Saliamono maždaug prieš 3000 m., buvo laikoma vienu iš septynių pasaulio stebuklų. Jėzus sako, kad ji bus sugriauta. Gėrėtis daiktų gražumu yra teisinga, tačiau neužmiršti jų trapumo taip pat svarbu. Dievui svarbiau ne išorė ar iš marmuro pastatyta šventykla, bet žmogus ir jo širdies grožis, kuris yra amžinas. Kažkas Jėzaus paklausia apie šventyklos sugriovimo laiką. Bet ir tai nėra svarbu. Šventyklos sugriovimas nėra pasaulio pabaigos įvykių dalis. Evangelistui Lukui rašant, tai jau buvo įvykę. Lukui čia svarbiau yra atskleisti mūsų ėjimą ne į pabaigą, bet į tikslą. Senojo pasaulio pabaiga yra naujojo pasaulio gimimas.

Praėjus keturiasdešimčiai metų po Jėzaus mirties ir prisikėlimo, žydai, varginami Romos vietininkų, klaidinami apsišaukėlių mesijų, sukilo prieš galingą romėnų valdžią. Imperatorius Vespasianas malšinti sukilimo pasiuntė savo sūnų Titą. Galinga kariuomenė priartėjo prie Jeruzalės ir apsupo miestą iš visų pusių, kad niekas iš jo nepabėgtų. Tik nedaugelis krikščionių, prisiminę Kristaus patarimus, suskubo iš miesto pasitraukti ir gelbėtis. Žydų tarpusavio nesutarimai, mieste kilęs badas ir įvairios ligos greitai palaužė žydų pasipriešinimą, ir 70 m. rugpjūčio 16 d. romėnų kariuomenė nesunkiai įsiveržė į miestą. Prasidėjo baisios žudynės. Nuo bado, ligų ir kalavijo žuvo apie milijonas žmonių. Likę gyvi pateko į nelaisvę. Gražioji Saliamono šventykla – žydų pasididžiavimas – buvo ligi pamatų sugriauta; iš jos neliko „akmens ant akmens“ (Lk 21, 6). Po to 132 m. žydai, suklaidinti apsišaukėlio mesijo Bar Kochbos, dar kartą sukilo prieš galingąją Romą ir buvo galutinai palaužti. Jeruzalė suldyta su žeme. Išstrem-

Šis prisikėlimo gyvenimas yra gyvenimas iš Dievo, dovanotas gyvenimas. Kadangi Dievas kartą jau yra dovanojęs žmogui gyvenimą, gali jį padovanoti ir dar kartą. Amžinybės dovana, kuria pasikliauja krikščionis, nėra kosmose keliaujanti siela ar visatoje skriejanti dieviškoji kibirkštis. Amžinasis gyvenimas remiasi draugystės nenutrūkstamumu, amžiams užmegztu santykiu. Tai amžina meilė. Taip „amžinybė“ įgauna teigiamą prasmę. Amžinasis gyvenimas kaip amžina meilė reiškia pripildytą ir pripildančią bendrystę. Bet Jėzus prisikėlė su kūnu. Todėl ir šita amžina draugystė ir meilė bus gyvenimas prikeltu kūnu, Dievo žmogui padovanotu nauju prikeltu kūnu.

tiems iš miesto žydams uždrausta čia lankytis, išskyrus vieną kartą per metus, kad prie Jeruzalės griuvėsių apraudotų savo sugriautą miestą ir šventyklą. Šventykla neatstatyta iki šiol, o buvusią šio statinio didybę galima pajusti prie išlikusios Raudų sienos.

Nuo šventyklos sugriovimo Jėzaus apokaliptinė kalba pereina prie klaidinančių balsų, kurie griaua vidinį žmogaus gyvenimą, pavojaus. Bus nemažai tų, kurie, pasisavinę Kristaus vardą, sakys: „Aš esu.“ Šiais žodžiais, reiškiančiais Dievo vardą, kiekvienas iš jų prisistatys kaip gelbėtojas, kurį atsiuntė Dievas. Apaštalas Paulius perspėja Tesalonikų krikščionis: „Mes prašome jus, broliai, dėl mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atėjimo ir dėl mūsų surinkimo aplink jį: nesiduokite taip lengvai nukreipiami nuo sveiko proto ir įbauginami ar dvasios pranašyste, ar žodžiu, ar neva mūsų parašytu laišku, esą Viešpaties diena jau čia pat. Tegul niekas jūsų neapgauna kuriuo nors būdu!“ (2 Tes 2, 1–3).

Jėzus ne kartą savo mokiniams primindavo, kad jie bus persekiojami, patirs priespaudą. Taip pat ir šioje paskutinėje savo kalboje prieš kančią, mirtį ir prisikėlimą jis sako: „Žmonės pakels prieš jus rankas ir ims jus persekioti. Dėl mano vardo tąsys jus po sinagogas ir kalėjimus, vedžios pas karalius ir valdytojus“ (Lk 21, 12). Jėzus perspėja savo mokinius, kad, prasidėjus persekiojimams, jie neišsigastų, būtų drąsūs ir juo pasitikėtų. „Tada jums bus proga liudyti“ (Lk 21, 13). Net persekiojimo metu bus galima liudyti Evangeliją. Tuomet liudijimas net bus tvirtesnis ir iškalbingesnis, labiau atskleis Jėzaus Kristaus tiesą. Prisiminkime, jog pirmaisiais krikščionybės amžiais daug pagonių atsivertė būtent todėl, jog matė krikščionių kankinių tvirtą tikėjimą, jų meilę persekiotojams. Pagonys darė išvadą, kad neįmanoma taip tikėti, jeigu tai nebūtų tikra. Todėl daugelis iš jų atsivertė ir įti-

kėjo, kad Jėzus Kristus yra Viešpats ir kad jis yra prisikėlęs. Drašus krikščionių liudijimas versdavo žmones susimąstyti, panašiai kaip Išėjimo knygoje Egipto kerėtojai, matydami Mozės ir Aarono drašą ir daromus ženklus, su nuostaba sakė: „Tai Dievo pirštas“ (Iš 8, 15). Krikščionių kankinių ištvermė būdavo ir yra skambesnis liudijimas už pačius iškalbingiausius pamokslininkus. Taigi „tarpinis laikas“ tarp Kristaus prisikėlimo ir antrojo jo atėjimo istorijos pabaigoje yra skirtas liudyti. Svarbiausia nėra nugalėti, įrodyti tiesą, išgyventi. Svarbiausia yra gebėti liudyti teologines dorybes – tikėjimą, viltį ir meilę kiekvienoje gyvenimo situacijoje. Stengtis nugalėti blogį ne blogiu, bet gerumu. Pirmajame Petro laiške sakoma: „Bet tai darykite švelniai ir atsargiai, turėdami gryną sąžinę, kad šmeižiantys jūsų gerą elgesį Kristuje liktų sugėdinti dėl to, už ką jus šmeižia“ (1 Pt 3, 16).

Šalia priešininkų persekiojimų, čia bus ir artimųjų bei draugų išdavysčių (plg. Lk 21, 16), vadinasi, Bažnyčios

MALONĖS AKIMIRKA

Kristus Karalius (C)
2 Sam 5, 1–3; Kol 1, 12–20; Lk 23, 35–43

Šį paskutinį liturginių metų sekmadienį švenčiame Kristaus Karaliaus iškilme. Prisikėlęs ir apsireiškęs apaštalams, Jėzus tarė: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje“ (Mt 28, 18). Ši valdžia kyla iš meilės, kurią Dievas apreiškė savo Sūnaus aukoje. Kryžius – tai sostas, nuo kurio pasirodė Meilės didingasis karališkumas: aukodamasis už pasaulio atpirkimą, kad išlaisvintų žmogų iš nuodėmės vergijos ir sutaikintų jį su Dievu, Jėzus nugalėjo šio pasaulio kunigaikščio (plg. Jn 12, 31) viešpatavimą ir galutinai įkūrė Dievo Karalystę. Krikščionių tikėjime kryžius yra išganymo ženklas, sutaikinantis dangų ir žemę. Mūsų nuodėmės nuplautos ant kryžiaus pralietu Jėzaus krauju. Mirdamas ant kryžiaus Jėzus prisiėmė žmonių pasmerkimą, kad jį panaikintų. Nuodėmė – mirties priežastis. Jėzaus mirtis panaikina nuodėmę.

Tačiau, skaitydami evangelisto Luko aprašytą nukryžiovimo sceną, matome, kad Jėzaus kryžius nepanaikina pasirinkimo galimybės. Tokią galimybę mes aptinkame jau nuo pasaulio sukūrimo pradžios. Dievas sukūrė pasaulį ir po to jį atidavė į žmogaus rankas. Be abejo, pasitikėdamas žmogaus gebėjimu rinktis, Dievas rizikavo. Pasakyti žmogui, kad pasaulis yra jo rankose, duodant jam laisvai pasirinkti gerį arba blogį, savaime aišku, nemaža rizika. Tačiau nepaisydamas

persekiojimais ir kančia kils ne tik iš išorės, bet bus ir nuodėmių padarinys Bažnyčios viduje. Visais laikais tai buvo žinoma: labiausiai Bažnyčia persekiojama ne pagoniškos ar ateistinės visuomenės, bet savų, nuodėmės, kuri egzistuoja ir Bažnyčioje. Ir šiuo atveju galioja Viešpaties paraginimas: „Savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę“ (Lk 21, 19). Būti ištvermingiems – tai tęsti atsivertimo, maldos ir atgailos kelionę. Toks turėtų būti mūsų atsakas persekiojimų akivaizdoje. Reikia būti realistams: blogis visada puola, jis puola iš išorės ir iš vidaus, tačiau taip pat neužmirškime, jog egzistuoja gėrio jėgos ir bet kuriuo atveju Viešpats yra stipresnis už blogį. Dievo teisingumui suteiktas paskutinis žodis istorijoje: „Štai! Arti ta diena, liepsnojanti kaip krosnis! Visi įžūlieji ir nedorėliai bus ražiena, – ateinanti diena juos taip sudegins, – kalbėjo Galybių Viešpats, – kad nepaliks jiems nei šaknies, nei šakos. Bet jums, bijantiems mano vardo, patekės teisumo saulė, skleidžianti gydančius spindulius“ (Mal 3, 19–20).

šios rizikos, kuri, kaip gerai matome iš patirties, yra tikra, Dievas vis dėlto panoro, kad žmogus būtų laisvas: „Padėjau prieš tave gyvenimą ir mirtį, palaiminimus ir prakeikimus. Rinkis gyvenimą, kad tu ir tavo palikuonys būtumėte gyvi“ (Ist 30, 19). Ant Kalvarijos kalno susitinka du skirtingi požiūriai. Kai kurie stovintieji prie kryžiaus papėdės, taip pat ir vienas iš plėšikų, su panieka kreipiasi į Nukryžiuotąjį: „Jei tu – Kristus, Karalius Mesijas, – sako jie, – išgelbėk save nužengdamas nuo kryžiaus“ (plg. Mk 15, 29–32). Bet Jėzus apreiškia savo šlovę likdamas ten, ant kryžiaus kaip paaukotas Avinėlis.

Jį nelaukta užsistoja kitas plėšikas, kuris netiesiogiai išpažįsta nekalto teisią karališkumą ir prašo: „Jėzau, prisimink mane, kai ateisi į savo Karalystę!“ (Lk 23, 42). Vadinamasis gerasis nusikaltėlis, arba latras, yra paskutinis asmuo, tapęs Jėzaus draugu jo žemiškajame gyvenime. Bažnyčios tradicijoje, ypač mene, jis vaizduojamas Jėzaus dešinėje, nes Biblijoje dešinė simbolizuoja gyvenimą. Gerasis nusikaltėlis išpažįsta savo kaltę. Tai yra tikroji biblinė laikysena: kaltinti save ir apginti Dievą, priskirti atsakomybę sau ir skelbti, kad Dievas yra nekaltas. Jis kreipėsi į Jėzų ne „Viešpatie“, „Rabi“, kaip dažniausiai randame Evangelijoje, bet jo vardu „Jėzau“. Jis švelniai žvelgia į Jėzų. Paprašė tik vieno mažiuko dalyko: „Prisimink mane.“ Lotyniškai *recordare* reiškia – „nešiok mane savo širdyje“. Jis žino ir mato, kad Jėzaus „nusižengimas“ kitokio pobūdžio, nesmurtinis, kad šis kartu su juo nukryžiuotasis tikrai

daro Dievo veidą regimą, yra Dievo Sūnus. Kaip tik ant kryžiaus gerasis nusikaltėlis suvokė, kad šis bejėgis yra tikrasis Karalius – tas, kurio laukė Izraelis ir greta kurio jis trokšta būti ne tik ant kryžiaus, bet ir šlovėje.

Šv. Kirilas Aleksandrietis († 444) komentuoja: „Tu matai jį nukryžiuotą ir jį vadini Karaliumi. Tu tiki, jog tasai, kuris pakelia patyčias ir kančią, įžengs į dievišką šlovę.“ Pagal evangelistą Joną dieviškoji šlovė jau yra, net jei kryžiaus sudarkymo ir paslėpta (plg. *Jn* 1, 14; 2, 11; 7, 18; 8, 54; 17, 24). Tačiau ir Luko tekste ateitis skelbiama iš anksto dabartyje, kai Jėzus pažada atgailaujančiam plėšikui: „Šiandien su manimi būsi rojuje“ (*Lk* 23, 43). Šv. Ambraziejus († 397) pastebi: „Tasai meldė, jog Viešpats jį prisimintų, kai ateis į savo Karalystę, tačiau Viešpats jam atsakė: „Iš tiesų sakau tau: šiandien su manimi būsi rojuje.“ Gyvenimas yra būti su Kristumi, nes kur Kristus, ten ir Karalystė.“ Jėzus žino, kad įžengs tiesiai į bendrystę su Tėvu ir gali žadėti rojų dar šiandien. Jis vėl įveda žmogų į rojų, iš kurio tas išpuolė, – į bendrą būtį su Dievu kaip tikrą žmogaus išganymą. Todėl žmonijos istorijoje teisis plėšikas tapo įvaizdžiu, paguodžiančiu tikrumu, kad Dievo pasigailėjimas ir mus gali pasiekti paskutinę akimirką, kad po netikusio gyvenimo nėra bergždžia prašyti Jo gailėstingumo ir atlikti viso gyvenimo išpažintį.

Tačiau verta atminti, jog atliekant išpažintį didžiausia problema yra ne mūsų nuodėmių skaičius ar jų didu-

mas, bet mūsų nuoširdumo stoka, kai išpažinties einame iš pareigos, nes taip reikia, tokia yra tradicija arba iš baimės, ką pagalvos kiti. Tačiau be laisvo ir sąmoningo apsisprendimo išpažintis, kaip ir bet kuri kita malda, yra tik laiko gaišimas, tai neveda į susitikimą su Viešpačiu. Gerojo nusikaltėlio bei kitų Jėzaus gyvenime sutiktų nusidėjėlių pavyzdžiai mums primena, kad išpažinties metu nereikėtų ir daugiažodžiauti, nes tada lengvai nusiritame į paviršutiniškumą, nutolstame nuo esmės. Abejingas ir nedrąsus pasiryžimas vengti nuodėmės ateityje taip pat yra mūsų draugiško santykio su Jėzumi trūkumas.

Kaip sakyta, gerasis nusikaltėlis kreipėsi į Jėzų vardu. Jis pasitiki Jėzumi, nors jo gyvenimas atrodo pilnas nuodėmių, veltui prabėgęs. Ar mes pasitikime Jėzumi? Ar esame tikri, kad jis atleidžia visas mūsų nuodėmes, kai jo prašome? Ar tikrai paprašę atleidimo pasitikime Jėzumi kaip gerasis nusikaltėlis ir vengiame klaidų? Juk mūsų pasitikėjimas Jėzumi neapsiriboja jo gailėstingumo prašymu per Atgailos sakramentą ar šv. Mišių pradžioje. Ar retkarčiais su meile prisimename ir ištariame širdyje jo Švenčiausiąjį Vardą, pavyzdžiui, žaisdami krepšinį, skusdami bulves ar važiuodami troleibusu? Nuoširdžiai pasakyti „Jėzau Kristau“ trunka tik akimirką, tačiau ji labai prasminga, nes vėl atsinaujina mūsų draugystė su Jėzumi, kuris vienintelis mums gali suteikti jėgų kovoje su nuodėme ir piktaja dvasia bei atverti Dievo Karalystės vartus.

GYVENIMAS DIEVO ARTUMOJE

I advento sekmadienis (A)

Iz 2, 1–5; *Rom* 13, 11–14; *Mt* 24, 37–44

Katalikų Bažnyčia pirmuoju advento sekmadieniu pradeda pirmuosius trejų metų ciklo metus, vadina mus A metais. Šiais metais mus lydės Evangelija pagal Matą. Ji yra pirmoji Naujojo Testamento knyga (iš viso Naująjį Testamentą sudaro 27 knygos, parašytos graikų kalba). Pirmųjų amžių krikščionys Evangeliją pagal Matą ypač vertino ir gerbė. Iš visų keturių evangelijų ankstyvojoje krikščionybės raštijoje ir liturgijoje ji buvo dažniausiai cituojama. Seniausias liudijimas apie Mato evangelijos autorystę siejamas su apaštalu Matu, kuris anksčiau Kafarnaume dirbo muitininku ir vadino save Leviju (plg. *Mt* 9, 9–13; 10, 3). Hierapolio vyskupas Papijas (apie † 135) tvirtina, kad apaštalas Matas surašė Viešpaties posakius hebrajų kalba. Manoma, kad tai galėjo būti Palestinoje tarp 40–50 m. po Kr., tačiau iki mūsų dienų šis hebrajiškas tekstas neišliko. Į graikų

kalbą Evangelija pagal Matą dabartiniu pavidalu buvo išversta dešimtmečiu vėliau tarp 50–60 m.

Vieta, kur buvo parašyta Evangelija pagal Matą graikiškai, sietina su Antiochija, romėnų Sirijos provincijos sostine. Šio svarbaus didmiesčio gyventojai buvo ir graikiškai kalbantys pagonys, ir žydai. Čia vyravusi įtampa tarp krikščionių iš judaizmo aplinkos ir krikščionių iš pagonijos apaštalo Pauliaus misijų laikais (plg. *Gal* 2, 1–14) dėl krikščionių įsipareigojimo laikytis Mozės Įstatymo yra iš dalies panaši į santykius tarp grupių Evangelijoje pagal Matą. Evangelisto Mato bendruomenėje, kur iš pradžių buvo stipri žydų krikščionių grupuotė, vyravo krikščionys iš pagonijos. Jo evangelija atsako į klausimą, kaip tikėjimo klusnumas Dievo valiai turi būti įgyvendintas tų, kurie gyvena po Jėzaus Kristaus mirties ir prisikėlimo. Evangelija pagal Matą yra ne tik Jėzaus gyvenimo aprašymas, bet ir tikėjimo pastangos aiškinti Jėzaus tapatybę bei jo misiją – Senojo Testamento pažadų įvykdymą. Matas

pradedama ir baigia evangeliją tuo pačiu teologiniu teiginiu apie Dievo artumą. Tai jo Evangelijos rėmai. „Štai mergelė nešios iščiose ir pagimdys sūnų, jis vadinsis Emanuelis, o tai reiškia: Dievas su mumis“ (Mt 1, 23) ir „[Jėzus tarė:] Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“ (Mt 28, 20).

Taigi Jėzus Kristus yra Dievo artumas. Paprastai sakoma, kad Dievo atėjimas (lot. *adventus*), dieviškosios artumos apsireiškimas, susikoncentruoja į du pagrindinius Jėzaus Kristaus atėjimus: jo Įsikūnijimą mūsų eros pradžioje ir jo šlovingą sugrįžimą istorijos pabaigoje. Tačiau tarp šių dviejų regimų atėjimų galima išskirti ir trečiąjį neregimą atėjimą, įvykstantį besimeldžiančio žmogaus sieloje: „Jei kas mane myli, laikysis mano žodžio, ir mano Tėvas jį mylės; mes pas jį ateisime ir apsigyvensime“ (Jn 14, 23). Išties Viešpats pasilieka per visas dienas su mumis. Jo artumą, nors ir neregimą, patiria tas, kuris meldžiasi ir turi tyrą širdį. Tačiau jo regimas ir šlovingas sugrįžimas įvyks pasaulio pabaigoje, kada „išvys jį kiekviena akis, net ir tie, kurie jį perdūrė“ (Apr 1, 7). Būtent šio sekmadienio tekstas iš Evangelijos pagal Matą kreipia mūsų mintis į laikų pabaigą. Jėzus primena Nojaus laikus, kai užėjus tvanui dauguma žmonių žuvo (plg. Pr 7, 6–7). Tačiau Jėzus nesako, kad jie buvo nusidėjėliai. Tai, kad jie valgė, gėrė, vedė ir tekėjo, nėra blogis. Jų vienintelė ir pagrindinė nuodėmė buvo abejingumas artėjančiam tvanui. Jėzaus atėjimas laikų pabaigoje aiškiai parodys tą skirtumą tarp žmonių, kurio dabar nesimato. Du ariantys lauką vyrai arba dvi malančios girmomis moterys atlieka tą patį darbą, ir išoriškai atrodytų, jog jų situacija vienoda, tačiau Dievas žino tarp jų esantį skirtumą ir jį atskleidžia. „Tad neteiskite ko nors prieš laiką, iki

ateis Viešpats, kuris nušvies, kas tamsoje paslėpta, ir atskleis širdžių sumanymus“ (1 Kor 4, 5).

Tarp Kristaus prisikėlimo ir jo antrojo atėjimo yra tarpinio laiko problema. Jei Dievo Sūnus kažkada ateis, tai ką reiškia laikas, kuriuo gyvename? Kokia laikysena teisinga šiuo laiku? Jėzus mums pataria budėti: „Todėl budėkite, nes nežinote, kurią dieną ateis jūsų Viešpats“ (Mt 24, 42). Gyvenimas pasaulyje neišvengiamai susiduria su įvairiais pavojais. Yra nemaža rizika, kad širdis apsunks ir praras dvasinį jautrumą, nebegebės matyti tikrovės. Jei nekreipiame dėmesio į dvasinį gyvenimą, pasaulis, kuriame gyvename, nėra tikras. Gyvenimo rūpesčiai pamažu užgriozdina žmogaus širdį tokiais interesais, kad domėjimasis Dievo valia paprasčiausiai išnyksta. Kad taip neatsitiktų, reikia budėti, o pagrindinė budėjimo laikysena yra malda ir dėmesingumas dabarčiai. Danų filosofas Sorenas Kierkegaard'as (+ 1855) sako: „Jeigu tu pamatai, kad daiktai ir įvykiai per daug tau kelia nerimo, jeigu tu pastebi, kad gyvenimo rūpesčiai tave bando parblošti, jeigu gundymai tave apsupa, o tu nori visa tai nugalėti, tai prisimink Viešpatį Jėzų. Sutelk protą ir širdį į jį, ir būsi išlaisvintas.“ Vadinasi, dirbdami lauke ar maldami girmomis, mes galime kartkartėmis ištarti, pavyzdžiui: „Jėzau, pasitikiu tavimi“ arba „Viešpatie Jėzau, pasigailėk manęs.“ Dažna ir nuoširdi malda – žinoma, ne tik ką nors veikiant, bet ir radus laiko pabūti vienuoje – yra tinkamiausias priešnuodis simuliakrų (lot. *simulacrum* – stabas, šešėlis) pasauliui. Meldamiesi mes prisiliečiame prie tikrojo gyvenimo, pažvelgiame į Dievo pasaulį, pradedame susigaudyti, kas šioje žemiškoje kelionėje yra tikra, o kas tėra tik gyvenimo imitacija.

Parengė br. Ramūnas Mizgiris OFM

Nauji leidiniai

Romualdas Dulskis. En Gedžio meilės sodai: Giesmių giesmės homilijos. – Kaunas: Gyvieji akmenėliai, 2013. – 132 p.

Kun. prof. Romualdas Dulskis savo knygos skaitytoją kviečia įžengti į slaptinguosius En Gedžio meilės sodus, apgiedamus Giesmių giesmėje. Taupiais, bet talpiaisiais žodžiais autorius nutapo sodrius jo žiedus, padeda užuosti svaigius jame dvelkiančius kvapus... Autorius atskleidžia gausių Giesmių giesmės įvaizdžių prasmę. Kun. R. Dulskis Giesmių giesmės homilijose parodo didžiulę meilės galią ir veržlumą. Ji iškyla kaip visą kūriniją judinanti jėga, teikianti viltį ir drąsinanti gyventi tiesoje. Pasak autoriaus, Giesmių giesmė kalbina mus atpažinti visą žmogaus pašaukimo grožį ir įkvepia kasdien naujo ryžto kurti gėrį.

„Kun. prof. Romualdo Dulskio knyga – tarsi dailininko potėpiai ant molberto. Joje atrandame netikėtų įžvalgų apie šios poetinės Biblijos knygos įvaizdžius. Iš knygos „En Gedžio meilės sodai“ sklinda daug vilties ir paguodos žmogui“ (vyskupas dr. Kęstutis Kėvalas).

Alister E. McGrath*

MOKSLAS IR RELIGIJA

*2013 m. gruodžio pradžioje VDU Katalikų teologijos fakultete viešės šiuo metu vienas žymiausių religijos ir mokslo sąveikos tyrinėtojų bei žinovų, Oksfordo universiteto istorinės teologijos profesorius Alisteris E. McGrathas. Šia proga pateikiame ištrauką iš A. E. McGratho knygos „Mokslas ir religija“, pasirodysiančios gruodžio pradžioje.

Trys garsieji debatai

Gilintis į mokslo ir religijos santykių daugelį traukia jo šiandienė svarba. Kokie „Didžiojo sprogo“ padariniai tikėjimui Dievu Kūrėju? Ar naujais tyrimais evoliucinės psichologijos srityje griaua ar stiprina tradicinius, troškimu grindžiamus religinius argumentus Dievo buvimo naudai? Tas tyrimų laukas jaudina iš dalies dėl to, kad susijęs su gyvais debatais, su svarbiais šių dienų klausimais.

Tad kam tada studijuoti praeities debatus? Juk norint spręsti dabartines problemas, tai nėra svarbu. Kam žvalgytis į praeitį, kai tiek daug vyksta dabartyje? Tokios abejonės nuoširdžios ir jas būtina traktuoti rimtai. Daugeliui gamtamokslininkų, pavyzdžiui, atrodo, jog nelabai prasminga imtis savo disciplinų apmąstymo. Jos plėtojasi taip sparčiai, kad senesnės idėjos atgyvena nerimą keliančiu greičiu. Studijuoti istoriją – tai tarsi pasitraukti iš realaus pasaulio ir įžengti į visai kitokį, mažai su mūsų susijusį pasaulį. Kaip „Tarpininko“ (*The Go-Between*) pradžioje rašė L. P. Hartley: „Praeitis yra svetima šalis: ten viskas kitaip.“

Tačiau kiekvienam, norinčiam suprasti mokslo ir religijos sąveiką, būtina susipažinti su trimis svarbiomis gairėmis – XVI ir XVII a. astronominiais debatais, niutoniškosios pasaulėžiūros atsiradimu XVII a. pabaigoje bei XVIII a. ir ginčų dėl Darwino teorijos XIX a. Šių procesų iškelti klausimai nuolat išnyra ir dabartiniuose debatuose.

Pirmoje knygos dalyje siekiama supažindinti su šiais garsiaisiais debatais nurodant probleminius taškus bei jų reikšmę mūsų temai. Kadangi šie trys debatai nuolat minimi literatūroje, kurioje aptariama mokslo ir religijos tema, – lygiai kaip ir šiame tekste, – skaitytojams esmingai svarbu pažinti pagrindines idėjas bei procesus, aptariamus šioje dalyje. Dėl šios priežasties šie dalykai aptariami pradžioje. <...>

Trečias skyrius

PIRMIEJI DEBATAI: KOPERNIKAS, GALILĖJUS IR SAULĖS SISTEMA

Didysis austrų psichoanalitikas Sigmundas Freudas yra pareiškęs, kad Naujaisiais laikais žmonija susilaukė trijų „narcizinių žaizdų“, užgavusių žmogaus savojo reikšmingumo jausmą. Pirmąją žaizdą, pasak Freudo, padarė Koperniko revoliucija, parodžiusi, kad žmonės yra ne Visatos centre, bet periferijoje. Antroji buvo Darwino įrodymas, kad žmonija unikalios vietos neturi nė Žemės planetoje. Trečioji – šiek tiek nekukliai nurodė Freudas – yra jo paties atradimas, kad žmogus nėra net savo paties ribotos srities šeimininkas. Anot Freudo, šios revoliucijos, dar labiau padidindamos savo pirmakės jau sukeltą skausmą, privertė iš pagrindų pervertinti žmonijos vietą ir reikšmę. Freudo pažiūrų svarbą religijai aptarsime vėliau. O šį dėstymą labai pravartu pradėti nuo žvilgsnio į pirmąją iš šių „žaizdų“ – į Koperniko revoliuciją.

Kiekvienai epochai būdingi tam tikri nusistovėję įsitikinimai, pagrindžiantys jos pasaulėvaizdį. Viduramžiai nėra išimtis. Vienas iš svarbiausių Viduramžių pasaulėvaizdos elementų buvo įsitikinimas, kad Saulė ir kiti dangaus kūnai – Mėnulis ir planetos – skrieja aplink Žemę. Ši „geocentrinė“ Visatos samprata laikyta aki-vaizdžiai teisinga. Ne vienas Biblijos tekstas aiškintas šio įsitikinimo šviesoje, darant geocentrines prielaidas. Geocentrinį pasaulėvaizdį tebeliudija didžiama gyvųjų kalbų. Pavyzdžiui, visiškai priimtina sakyti, kad „saulė patekėjo 07.33 val.“, nors ši ištara iš tiesų atspindi įsitikinimą, kad Saulė skrieja aplink Žemę. Tai, ar Saulės sistemos geocentrinis modelis teisingas ar klaidingas, neturėjo didelės reikšmės kasdieniam gyvenimui, todėl mažai kam rūpėjo mesti jam iššūkį.

Visatos modelį, plačiai paplitusį ankstyvaisiais Viduramžiais, surentė Klaudijus Ptolemajus, II a. pirmojoje pusėje darbavęs Egipto mieste Aleksandrijoje. Savo „Almageste“ Ptolemajus suglaudė sklandžiusias mintis apie Mėnulio bei planetų judėjimą ir tikino, jog jį galima paaiškinti remiantis šiomis prielaidomis:

1. Žemė yra Visatos centre.
2. Visi dangaus kūnai skrieja aplink Žemę apskritimo formos trajektorijomis.
3. Danguo kūnai skrieja apskritimu, kurio centras savo ruožtu juda kitu apskritimu. Ši pagrindinė idėja, pirmą kartą iškelta Hiparcho, remiasi *epiciklu*, t. y. judėjimo apskritimu, kurio centras skrieja didesniu apskritimu, idėja.

Vis smulkmeniškiau bei tiksliau stebint planetų judėjimą, teorijai ilgainiui ėmė kilti vis daugiau sunkumų. Iš pradžių neatitikimus buvo galima išspręsti priduriant papildomų epiciklų. Tačiau XV a. pabaigoje modelis tapo toks sudėtingas ir gremėzdiškas, jog atsidūrė arti žlugimo. Tačiau kas galėjo jį pakeisti?

XVI a. Saulės sistemos geocentrinio modelio atsisakyta ir pereita prie heliocentrinio. Pasak pastarojo, sistemos centre yra Saulė, o aplink ją skrieja Žemė ir kitos planetos. Tai reiškė esminę nuokrypą nuo vyravusio modelio ir vieną iš reikšmingiausių žmogiškojo tikrovės suvokimo pokyčių per paskutinį tūkstantmetį. Nors šią mąstymo slinktį įprasta vadinti „kopernikiškąja revoliucija“, visuotinai sutariama, jog prie šio pokyčio pripažinimo labai reikšmingai prisidėjo trys asmenys.

Mikalojus Kopernikas (1473–1543), lenkų mokslininkas, įrodinėjo, kad planetos aplink Saulę skrieja koncentriniais apskritimais. Negana to, kad skrieja aplink Saulę, Žemė dar sukasi ir apie savo ašį. Tad žvaigždžių ir planetų tariamo judėjimo regimybė atsiranda dėl Žemės sukimosi apie savo ašį bei jos skriejimo aplink Saulę. Lyginant su vis griozdiškesniu Ptolemajaus modeliu, kopernikiškasis atrodė maloniai paprastas ir elegantiškas. Vis dėlto ir jis neįstengė paaiškinti visų žinomų stebėjimo duomenų. Kol bus pripažinta, teoriją reikėjo toliau tobulinti.

Danų tyrinėtojas Tycho Brahe (1546–1601) observatorijoje, įsikūrusioje vienoje saloje netoli Kopenhagos, 1576–1592 m. atliko seriją tikslių planetų judėjimo stebėjimų. Šie stebėjimai leido Johannui Kepleriui Saulės sistemos modelį pataisyti. Kepleris buvo Tycho Brahe'ės padėjėjas, kai šiam po Danijos karaliaus Frederiko II mirties teko persikelti į Bohemiją.

Johanno Keplerio (1571–1630) dėmesį patraukė Marso planetos judėjimas. Koperniko modelis, kuriame daroma prielaida, kad planetos skrieja aplink Saulę apskritimo formos orbitomis, negalėjo paaiškinti stebimo šios planetos judėjimo. 1609 m. Kepleris paskelbė atradęs du visuotinius Marso judėjimą lemiančius dėsnius. Pirma, Marsas skrieja elipsine orbita, kurios viename židinyje yra Saulė. Antra, Marsą su Saule jungianti tiesė per lygius laiko tarpus apibrėžia lygius plotus. 1619 m. Kepleris pareiškė, jog šie du dėsniai taip pat galioja likusioms planetoms, ir atrado trečiąjį: planetos skriejimo aplink Saulę žvaigždinio periodo (t. y. laiko, per kurį planeta vieną kartą apskrieja aplink Saulę) kvadratas tiesiogiai proporcingas jos orbitos ilgojo pusašio kubui.

Kepleris savo modeliu reikšmingai patobulino Koperniko idėjas. Pabrėžtina, kad Koperniko radikalai

naujas modelis, nors ir elegantiškas bei paprastas, negėbėjo paaiškinti stebėjimo duomenų tiesiog dėl savo klaidingos prielaidos, kad orbitos neišvengiamai yra apskritimo formos. Įdomu, jog ši prielaida, regis, kyla iš klasikinės Euklido geometrijos. Kopernikas niekada iki galo neišsilaisvino iš graikų klasikinės mąstysenos. Apskritimai laikyti tobulomis geometrinėmis figūromis, elipsės – iškreiptomis. Kodėl gamta turėtų naudoti deformuota geometrija?

1543 m. gegužę paskelbtas Koperniko traktatas „Apie dangaus sferų sukimašį“ sukėlė švelnią sensaciją, nors galutinio pripažinimo turėjo laukti iki Keplerio išsamaus darbo, atlikto XVII a. pirmais dviem dešimtmečiais. Kaip jau sakyta, ankstesnis modelis (dažnai vadinamas geocentrine teorija) Viduramžių teologų buvo plačiai pripažintas: jie taip įprato skaityti Biblijos tekstus pro geocentrinius akinius, kad jiems buvo sunkoka priimti naują požiūrį.

Tad ankstyviesiems Koperniko teorijos gynėjams (tokiems kaip G. J. Retikui, paskelbusiam „Traktatą apie Šventąjį Raštą ir Žemės judėjimą“, daugelio laikomą ankstyviausiu veikalu, kuriame be užuolankų nagrinėjamas Biblijos ir Koperniko teorijos santykis) tekdavo spręsti dvi problemas. Pirma, jie turėdavo išdėstyti stebėjimo duomenis, leidžiančius daryti išvadą, kad Žemė ir kitos planetos skrieja aplink Saulę. Antra, jiems būdavo privalu įrodyti, kad toks požiūris neprieštarauja Biblijai, ilgą laiką laikytai patvirtinančia geocentrinį požiūrį. Kaip jau minėjome anksčiau, stebėjimo duomenis galutinai paaiškino Keplerio patobulintas Koperniko modelis. Bet ką daryti su teologiniais to modelio aspektais? Ką daryti su jo siūlomu radikaliu nusigręžimu nuo Visatos, kurios centre yra Žemė?

Neabejotina, kad Saulės sistemos heliocentrinio modelio atsiradimas privertė peržiūrėti tam tikrų Biblijos tekstų aiškinimo būdą. Anuometinėje krikščioniškojoje Biblijos aiškinimo tradicijoje galime išskirti tris pagrindinius aiškinimo būdus. Glaustai juos įvardysime bei aptarsime jų reikšmę mokslo ir religijos dialogui.

Pirma, yra *pažodinis* aiškinimo būdas, kai tam tikras tekstas suprantamas tiesiogiai. Pavyzdžiui, pažodiškai aiškinant pirmąjį Pradžios knygos skyrių, tektų įrodinėti, kad pasaulis sukurtas per šešis tarpsnius po 24 valandas.

Antra, yra nepažodinis, arba *alegorinis*, aiškinimo būdas, pabrėžiantis, jog kai kurios Biblijos dalys parašytos stiliumi, kurio nederu traktuoti pažodžiui. Viduramžiais būdavo pripažįstamos trys nepažodinės Rašto prasmės; daugeliui XVI a. autorių jų atrodė daugoka.

Anot tokio požiūrio, pirmieji Pradžios knygos skyriai yra poetiniai ar alegoriniai pasakojimai, iš kurių galima išrutulioti teologinių ir etinių principų; tie skyriai *netraktuojami* kaip tiesiogiai suprastini istoriniai pasakojimai apie Žemės ištakas.

Trečias aiškinimo būdas remiasi *akomodacijos* (lot. *acomodatio* – pritaikymas, priderinimas, atsižvelgimas) idėja. Šis būdas yra svarbiausias Biblijos aiškinimo ir gamtos mokslų sąveikos atžvilgiu. Laikomasi nuomonės, jog dieviškosios tiesos apreiškiamos kultūriškai bei antropologiškai sąlygotais būdais bei pavidalais, todėl jas būtina tinkamai aiškinti. Toks požiūris turi ilgalaikę tradiciją judaizme ir krikščionių teologijoje: nesunku parodyti, kad jis buvo reikšmingas Bažnyčios tėvų laikotarpiu. Bet galutinai subrendo tik XVI a. Tvirtinama, kad įžanginių Pradžios knygos skyrių kalba bei įvaizdžiai būdingi jų pirmųjų skaitytojų kultūrinėms sąlygoms; jie *netraktuoti* „pažodiškai“, bet šiuolaikiniams skaitytojams aiškintini ryškinant pagrindines idėjas, išreikštas formomis bei sąvokomis, konkrečiai pritaikytomis anų laikų skaitytojams.

Trečias aiškinimo būdas pasirodė esąs ypač svarbus XVI ir XVII a. debatuose dėl teologijos ir astronomijos santykio. Garsus reformuotojas Jonas Kalvinas (1509–1564) prie gamtos mokslų pripažinimo bei plėtros prisidėjo dvejopu dideliu ir teigiamu indėliu. Pirmą, jis paskatino moksliskai tyrinėti gamtą; antra, mintimi, kad Biblija aiškintina „akomodacijos“ būdu (kaip jau minėta), pašalino didelę kliūtį, stovėjusią tokiam tyrinėjimui skersai kelio. Pirmuoju atveju jis konkrečiai pabrėžė kūrinių tvarkingumą; ir fizinis pasaulis, ir žmogaus kūnas liudija Dievo išmintį ir pobūdį. Tad Kalvinas rekomenduoja studijuoti astronomiją ir mediciną, mat šie mokslai geba giliau nei teologija išsiskverbti į gamtos pasaulį ir aiškiai išskirti daugiau duomenų, rodančių kūrinių tvarkingumą ir jos Kūrėjo išmintį. Vadinasi, galima teigti, kad Kalvinas pateikė naują religinį motyvą moksliskai tyrinėti gamtą.

Antras reikšmingas Kalvino indėlis buvo didelės kliūtis, trukdžiusios plėtoti gamtos mokslams, – Biblijos pažodinio aiškinimo – pašalinimas. Kalvinas nurodė, jog Biblijai pirmiausia rūpi pažinti Jėzų Kristų. Ji nėra astronomijos, geografijos ar biologijos vadovėlis. O aiškinant Bibliją, būtina turėti galvoje, kad Dievas „prisitaiko“ prie žmogaus proto ir širdies gebėjimų. Taigi apreiškimas yra mūsų ribotoms galimybėms „pritaikyta“ Dievo versija. Kaip motina nusileidžia iki vaiko lygio, kad šis suprastų, ką ji nori pasakyti, lygiai taip ir Dievas nusileidžia iki mūsų lygio. Apreiškimas yra Dievo nusileidimo iki mūsų lygio aktas.

Abiejų šių idėjų poveikis moksliniam teorizavimui, ypač XVII a., buvo didžiulis. Pavyzdžiui, Williamo Gilberto traktato apie magnetizmą (1600 m.) pratarmėje anglų autorius Edwardas Wrightas gina Koperniko heliocentrinę Saulės sistemos teoriją nuo Biblijos pažodinio aiškinimo šalininkų įrodinėdamas, pirma, kad Raštui nerūpi fizika, ir, antra, kad Rašto kalbėjimo būdas yra „pritaikytas paprastų žmonių supratimui bei kalbėsenai, lygiai kaip auklių – mažiems vaikams“ (cit. iš: Hooykaas, 1972, p. 122–123). Abu šie argumentai tiesiogiai kyla iš Kalvino, kuris šiuo atžvilgiu laikytinas esmingai prisidėjęs prie gamtos mokslų iškilimo.

Naujas ginčas dėl Saulės sistemos heliocentrinio modelio pratrūko Italijoje pirmaisiais XVII a. dešimtmečiais. Debatus sukėlė kopernikiškąją Saulės sistemos teoriją gynusio Galilėjo Galilėjaus (1564–1642) pažiūros. Galiausiai Katalikų Bažnyčia Galilėjų pasmerkė – daugelis tai laiko aiškia kai kurių bažnytinių biurokratų klaida. Galilėjaus pažiūros iš pradžių buvo palankiai sutinkamos aukštesniuose Bažnyčios sluoksniuose iš dalies ir dėl to, kad jis aukštai vertintas popiežiaus favorito Giovannio Ciampolio. Ciampoliui netekus galios, bažnytinių sluoksnių paramą prarado ir Galilėjus. Daugelio nuomone, būtent šis faktas Galilėjaus priešams atvėrė kelią jį pasmerkti.

Nors ginčas dėl Galilėjaus dažnai pateikiamas kaip mokslo ir religijos, libertarianizmo ir autoritarizmo priešprieša, tikroji problema susijusi su teisingo Biblijos aiškinimo klausimu. Anksčiau tą suvokti trukdė tai, jog istorikai neatsižvelgdavo į debatus lydėjusias teologines (tiksliau sakant, hermeneutines) problemas. Šitai iš dalies nutikdavo todėl, kad tyrinėtojai, domėjęsi šiuo konkrečiu ginču, būdavo mokslininkai arba mokslo istorikai, nesusipažinę su šiuo ypač sudėtingu laikotarpiu virusiais painiais debatais dėl Biblijos aiškinimo. O juk akivaizdu, jog problema, dariusi poveikį Galilėjaus ir jo kritikų diskusijai, buvo tai, kaip aiškinti tam tikrus Biblijos tekstus. Kaip pamatysime, didelis vaidmuo šiuose debatuose teko akomodacinio aiškinimo klausimui.

Norėdami išsamiau į tai pasigilinti, meskime žvilgsnį į vieną reikšmingą darbą, paskelbtą 1615 m. sausį. Savo „Laiške apie pitagoriečių ir Koperniko nuomonę“ karmelitų brolis Paolo Antonio Foscarinis įrodinėjo, kad heliocentris Saulės sistemos modelis nėra nesuderinamas su Biblija. Savo analizėje Foscarinis nepateikė jokių naujų Biblijos aiškinimo principų, bet dėstė ir taikė tradicines aiškinimo taisykles:

„Kai Šventajame Rašte Dievui ar kokiam nors kūriniui priskiriama kas nors, kas šiaip nederėtų ar prieštarautų, tai tada šitai turėtų būti aiškinama vienu ar keliais iš šių būdų. Pirmą, kad tai sakoma metaforiškai ar

proporciškai arba pagal panašumą. Antra, kad tai sakoma... atsižvelgiant į mūsų mąstymo, suvokimo, supratimo, pažinimo ir t. t. būdą. Trečia, kad tai sakoma atsižvelgiant į liaudies nuomonę ir įprastinę kalbėseną“ (cit. iš: Blackwell, 1991, p. 94–95).

Antras ir trečias Foscarinio įvardytas būdas paprastai laikomi „akomodacijos“ tipais – trečiuoju iš anksčiau nurodytų Biblijos aiškinimo modelių. Kaip matome, šio Biblijos aiškinimo būdo kilmę galima atsekti iki pirmųjų krikščionybės amžių, ir jis nebuvo traktuojamas kaip prieštaringas.

Foscarinio naujovė yra ne jo pasirinktas aiškinimo metodas, bet jo taikymas tam tikriems Biblijos tekstams. Kitaip tariant, Foscarinis pasiūlė kai kuriuos tekstus, iki tol aiškintus pažodiškai, aiškinti akomodaciniu būdu. Tekstai, kuriems jis taikė tokį požiūrį, piršo mintį, kad juda ne Žemė, bet Saulė. Foscarinis įrodinėjo taip:

„Rašte kalbama atsižvelgiant į mūsų supratimo, daiktų atrodymo mums būdą, paisant mūsų. Kadangi tie kūnai mums taip atrodo, jie nusakomi įprastine ir liaudiška žmogaus mąstysena, būtent, kad Žemė stovi vietoje ir nejuda, o Saulė skrieja aplink ją. Tad Raštas, kalbėdamas liaudiška ir įprastine kalba, prie mūsų prisitaiko, nes mums atrodo, kad Žemė tvirtai stovi centre, o Saulė skrieja aplink ją, o ne atvirkščiai“ (cit. iš: Blackwell, 1991, p. 95).

Vis labiau linkdamas prie Koperniko pozicijos, Galilėjus perėmė Foscarinio požiūrį į Biblijos aiškinimą.

Tikroji problema buvo tai, kaip aiškinti Bibliją. Galilėjaus kritikai įrodinėjo, kad kai kurie Biblijos tekstai jam prieštarauja. Pavyzdžiui, tikino, jog Joz 10, 12–13 kalbama apie Saulės sustojimą įsakius Jozuei. Argi tai patikimai nepatvirtina, kad Saulė skrieja aplink Žemę? Savo „Laiške didžiajai grafienei Kristinai“ Galilėjus atsakė į tai argumentu, jog tai tiesiog įprastinė kalbėseną. Jozuė tikrai neišmanė painios dangiškosios mechanikos, todėl vartojo „akomodacinę“ kalbėseną.

Šis požiūris buvo oficialiai pasmerktas vadovaujantis dviem sumetimais. Pirma, Raštas aiškintinas remiantis „tikrąja žodžio reikšme“. Taigi Foscarinio reikštas akomodacinis požiūris atmetamas didesnio pažodiškumo naudai. Kaip pabrėžėme, abu aiškinimo metodai krikščionių teologijos buvo pripažįstami ir ilgai taikomi. Debatai sukosi apie klausimą, katras iš jų tinkamas taikyti svarstomiems tekstams.

Antra, Biblija aiškintina „vadovaujantis įprastiniu aiškinimu ir šventųjų tėvų bei išsimokslinusių teologų supra-

timu“. Kitaip tariant, tikinta, jog nė viena iš reikšmingų asmenybių praeityje nesilaikė Foscarinio aiškinimo, todėl jis atmestinas kaip naujovė. Vadinasi, kaip naujovės, neturinčios precedento krikščionių minties istorijoje, atmestinos ir Foscarinio bei Galilėjaus pažiūros.

Šis antras punktas yra labai svarbus, todėl gvildentinas išsamiau ir būtent neišleidžiant iš akių ilgų bei piktų protestantizmo ir Romos katalikybės debatų, XVII a. dar labiau pakurstytų Trisdešimtmečio karo (1618–1648). Ginčytasi, kas yra protestantizmas – naujovė ar grįžimas prie autentiškos krikščionybės. Katalikiškosios tradicijos nekintamumas tapo neatsiejamu Romos katalikų polemikos prieš protestantizmą dėmeniu. Jaques-Bénigne Bossuet (1627–1704), vienas iš grėsmingiausių Romos katalikybės apologetų, 1688 m. taip šitai išreiškė:

„Bažnyčios mokymas visada toks pat... Evangelija niekada nesiskiria nuo tos, kokia buvo iš pradžių. Tad jei kas nors kada nors teigia, jog tikėjimas apima ką nors, kas vakar nebuvo apibrėžta kaip tikėjimas, tai šitai visada yra heterodoksija, t. y. bet kuris mokymas, besiskiriantis nuo ortodoksijos. Atpažinti klaidingą mokymą nesunku; tai nekelia ginčų. Jis atpažįstamas iškart, kai pasirodo, tiesiog iš to, kad yra naujas“ (cit. iš: Chadwick, 1957, p. 20).

Tie patys argumentai leisti į apyvertą amžiaus pradžioje ir aiškiai atsispindėjo bei reiškėsi kritikoje Foscarinio atžvilgiu. Jo siūlomo aiškinimo ligi tol niekas nebuvo siūlęs – ir tik dėl šios vienos priežasties jis esąs klaidingas.

Tad akivaizdu, kad į kritinius debatus dėl Biblijos aiškinimo žvelgtina iš akių neišleidžiant sudėtingo konteksto. Labai įkaitusi ir politizuota ano meto aplinka rimtai kenkė teologiniams debatams baiminant, kad nuolaida bet kuriam naujam požiūriui nebūtų palaikyta netiesiogine nuolaida protestantų pretenzijai į teisėtumą. Tarti, kad Romos katalikų mokymas koku nors reikšmingu klausimu „pakito“, reiškė kelti potencialią grėsmę, jog bus atverti šliuzo vartai neišvengiamai reikalavimams pripažinti protestantų pagrindinių mokymų teisingumą – mokymų, kuriuos Romos Katalikų Bažnyčia ligtol atmesdavo kaip „naujoves“.

Taigi Galilėjaus pažiūros neišvengiamai turėjo sulaukti pasipriešinimo. Svarbiausias veiksnys čia buvo teologinė naujovė: pritarti Galilėjaus tam tikrų bibliinių tekstų aiškinimui būtų reiškę rimtai pakirsti prieš protestantizmą nukreiptą katalikų kritiką, apimančią ir tvirtinimą, kad protestantizmas naujaip (ir todėl klaidingai) aiškinaš tam tikrus Biblijos tekstus. Deja, dėl šios

priežasties tik laiko klausimas buvo, kada Galilėjaus pažiūros bus atmetos. Ši glausta analizė parodo, jog ginčas dėl Galilėjaus rutuliojosi labai sudėtingoje polemikinėje aplinkoje, apimančioje protestantų ir katalikų nesutarimus dėl Rašto aiškinimo ir mokymo tradicinio paveldo. Galilėjus, nelaimėi, pakliuvo į kryžminę ugnį ir tarp šių debatų povandeninių srovių.

Šiame skyriuje aptarėme tvirtėjančio suvokimo, kad Žemė nėra Visatos centre, svarbą mokslinei ir religinei minčiai. Artimiausiam skyriuje apžvelgsime gilėjančio suvokimo, kad pažįstama Visata gali būti laikoma didžiule, sudėtinga ir dėsningai veikiančia mašina, mokslinius ir religinius aspektus. Todėl kreipsime žvilgsnį į Isaaco Newtono pasiekimus ir mechaninio pasaulėvaizdžio iškilimą. <...>

Ketvirtas skyrius

ANTRIEJI DEBATAI: NEWTONAS, MECHANINĖ VISATA IR DEIZMAS

Mokslininkai dažnai kalba tiesiog apie „mokslinę revoliuciją“, XVII a. nusiritusią per Vakarų Europą. Sunku pasakyti, kada tiksliai ta revoliucija prasidėjo. Vieni tikina, kad jos ištakos yra Koperniko ir Galilėjaus darbai, mūsų apžvelgti ankstesniame skyriuje. Kiti įrodinėja, jog ji prasidėjo daug anksčiau, pradžia jai esą davę vėlyvųjų Viduramžių universitetai ar naujos Renesanso nuostatos.

Treti teigia, kad mokslinę revoliuciją išjudino pamatinė filosofinė slinktis. Pasak Franciso Bacono (1561–1626), pažinimas prasideda nuo pasaulio patyrimo. Tikrasis mokslinio pažinimo išeities taškas yra reiškinių stebėjimas, lydimas pastangų išrutulioti tuos stebinius paaiškinančius bendruosius principus. Nepaisant sunkumų tiksliai apibrėžti pradžia, kone visuotinai sutariama, jog esminis vaidmuo mokslinėje revoliucijoje teko serui Isaacui Newtonui (1642–1727). Šiame skyriuje aptarsime kai kuriuos jo atradimus ir jų padarinius religijai.

Ankstesniame skyriuje įsitikinome, jog Saulės sistemos heliocentrinio modelio atsiradimas atsakė į geometrijos klausimus, tačiau mechanikos klausimai liko neišspręsti. Kepleris nustatė, kad planetos skriejimo aplink Saulę žvaigždinio periodo kvadratas tiesiogiai proporcingas jos orbitos ilgojo pusašio kubui. Bet kuo šis dėsnis remiasi? Kokia yra jo gilesnioji reikšmė? Ar Žemės, Mėnulio ir visų planetų judėjimą galima paaiškinti remiantis vienu principu? Isaacas Newtonas genialus dar ir todėl, kad įrodė, jog visa, kas žinoma apie „dangiškąją mechaniką“, grindžia vienas vienintelis principas. Newtonas

Saulės sistemos mechaniką pagrindė taip įtaigiai, kad sujaudintas poetas Alexander'is Pope'as (1688–1744) kaip epitafiją Newtonui parašė šias eilutes:

Gamta ir dėsniai jos, tamsybėse kiūtoję,
Nušvito, Dievui tarus: „Tebūnie Newtonas!“

Newtonas dažnai pateikiamas kaip taurus racionalumo ir kosminės tvarkos paminklas, kaip mokslo tikratiškystės švyturys vis dar prietarų kupinoje visuomenėje. Iš tikrųjų viskas nėra taip paprasta. Dokumentuose, atrastuose tik XX a., atsiskleidžia sudėtingesnis Newtono vaizdas – prieš mūsų akis iškyla kone patologiškai vienišas, prie beprotybės ribos priartėjęs, alchemijos manijos apsėstas ir teologinių erezijų pakerėtas žmogus. Newtonas savo atradimais galbūt ir davė pradžią šiuolaikiniam pasauliui, bet pats pasiliko praeities pasaulyje. Nepaisant daugelio šių keistybės, Newtonas išlieka viena reikšmingiausių asmenybių mokslo apskritai ir jo santykio su religija konkrečiai istorijoje.

Kaip Newtonas įrodė planetų judėjimo dėsnius? Iš pradžių nustatė žemės objektų judėjimo principus, o paskui tuos pačius principus pritaikė planetų judėjimui. Prisiminkim, pavyzdžiui, garsiąją istoriją apie tai, kaip Newtonas atkreipė dėmesį į žemėn krintantį obuolį. Ta pati jėga, kuri obuolį traukia prie žemės, Newtono požiūriu, veikia ir tarp Saulės bei planetų. Gravitacinė trauka tarp Žemės ir obuolio yra ta pati jėga, kuri veikia tarp Saulės ir bet kurios planetos, tarp Žemės ir Mėnulio.

Newtonas iš pradžių labiausiai stengėsi atrasti judėjimo dėsnius. Jo trys judėjimo dėsniai nustatė visuotinius žemiškojo judėjimo principus. Lemiama posūkis buvo prielaida, kad tie patys dėsniai gali būti taikomi ir dangiškajai, ir žemiškajai mechanikai. Newtonas prie savo planetų judėjimo teorijos pradėjo triūsti 1666 m. Pradedamas nuo savųjų, jis ėmėsi trijų Keplerio atrastų planetų judėjimo dėsnių. Gana nesunku buvo parodyti, kad Keplerio antrasis dėsnis tampa suprantamas tarus, jog tarp planetos ir Saulės egzistuoja Saulės link nukreipta jėga. Pirmąjį dėsnį galima paaiškinti tarus, kad jėga tarp planetos ir Saulės atvirkščiai proporcinga atstumo tarp jų kvadratui. Šią jėgą buvo įmanoma nustatyti matematiškai remiantis tuo, kas vėliau bus pavadinta „visuotiniu traukos dėsniu“, kurį galima nusakyti taip: du materialūs kūnai P ir P', kurių masė yra m ir m', traukia vienas kitą jėga F, apskaičiuojama pagal formulę:

$$F = Gmm'/d^2,$$

kur d yra atstumas tarp kūnų, o G – gravitacijos konstanta. Pažymėtina, jog Newtonui, norint paaiškinti Keplerio dėsnius, nebuvo būtina nustatyti tikslios G vertės.

Judėjimo dėsnius Newtonas pritaikė Mėnulio orbitai aplink Žemę. Remdamasis prielaida, kad jėga, verčianti obuolį kristi ant žemės, laiko Mėnulį orbitoje aplink Žemę ir kad ta jėga atvirkščiai proporcinga atstumo tarp Mėnulio ir Žemės kvadratui, Newtonas sugebėjo apskaičiuoti Mėnulio orbitos žvaigždinį periodą. Jis pasirodė netikslus maždaug 10 %. Tačiau klaida atsirado dėl netikslaus atstumo tarp Žemės ir Mėnulio įvertinimo. Newtonas tiesiog pasinaudojo vyravusia atstumo verte. Taikant tikslesnę vertę, 1672 m. nustatytą prancūzų astronomo Jeano Picard'o, teorija ir stebėjimai sutapo.

Newtonas savo teorijas grindė pamatinėmis masės, erdvės ir laiko sąvokomis. Kiekvieną iš jų galima išreikšti kiekybiškai ir kiekviena operuoti matematiškai. Nors Newtonui būdingą masės akcentavimą pakeitė dėmesys judesio kiekiui (masės ir greičio sandaugai), šios pamatinės temos ir toliau tebėra labai reikšmingos klasikinėje fizikoje. Remdamasis šiomis trimis pagrindinėmis sąvokomis, jis išplėtojo tikslias pagreičio, jėgos, judesio kiekio ir greičio idėjas.

Čia nei istoriškai nagrinėsime, tiksliai kada ir kaip Newtonas priėjo prie savo išvadų, nei jas išsamiai dėstysime. Svarbu tik suvokti, jog Newtonas įstengė įrodyti, kad platų stebėjimo duomenų spektrą galima paaiškinti tam tikru visuotinių principų rinkiniu. Newtono sėkmė aiškinant žemiškąją ir dangiškąją mechaniką atvėrė galimybę sparčiai plėtoti minčiai, kad gamta ir Visata yra savotiška didžiulė mašina, veikianti pagal nekintamus dėsnius. Toks požiūris dažnai vadinamas „mechanistiniu pasaulėvaizdžiu“.

Religinės pasekmės bus akivaizdžios. Pasaulio kaip mašinos idėja tiesiogiai piršo mintį apie *planą*. Tokį aiškinimą rėmė pats Newtonas. Nors vėlesni autoriai linko tvirtinti, kad tas mechanizmas yra visiškai uždaras ir savarankiškas – ir todėl nereikalaujantis Dievo buvimo, – toks požiūris paskutiniame XVII a. dešimtmetyje nebuvo paplitęs. Galbūt garsiausias Newtono požiūrio taikymo atvejis aptinkamas Williamo Paley (1743–1805) raštuose. Sudėtingą gamtos pasaulį jis lygino su laikrodžio konstrukcija. Abu suponuoja planą bei tikslingumą ir todėl rodo į Kūrėją. Newtono darbai iš pradžių laikyti nuostabiu Dievo buvimo patvirtinimu.

Newtono akcentuojamas pasaulio taisyklingumas buvo vienas iš veiksnių, sąlygojusių reikšmingą Dievo vaizdavimo bei supratimo slinktį. Krikščionių teologija bei ikonografija tradiciškai naudodavosi bibliniais Dievo kaip karaliaus ar ganytojo įvaizdžiais. Mokslinė revoliucija suformavo naują Dievo įvaizdį, XVII a. užvaldžiusį daugelio vaizduotę, – būtent Dievo kaip laikrodininko

paveikslą. Vienas konkretus laikrodis net buvo išskirtas kaip tinkamas dangaus mašinos analogas – didysis Strasbūro katedros laikrodis. Šis 1574 m. atstatytas laikrodis rodė laiką, planetų padėtį, Mėnulio fazes ir kitą astronominę informaciją. Visa tai buvo perteikiama pasitelkus kelis ciferblatus bei kitokius vizualinius efektus.

Tačiau netrukus tarp dangaus mechanikos ir religijos ėmė rasti susvetimėjimo. Danguos mechanika daugeliui piršo mintį, kad pasaulis yra savarankiškas mechanizmas, kurio kasdieniam veikimui nebūtinai dieviškasis vairavimas ar palaikymas. Dievo kaip „laikrodininko“ įvaizdis (ir prigimtinė teologija, irgi rėmusis pasaulio taisyklingumu) kreipė į grynai natūralistinę Visatos sampratą – Visatos, kurioje Dievui nebeliko ką veikti. Atsirado sąlygos kilti svarbiam religiniam sąjūdžiui, paprastai vadinamam „deizmu“.

Newtono pabrėžiamas gamtos taisyklingumas daugelio mokslininkų laikomas vienu iš veiksnių, prisidėjusių prie deizmo atsiradimo. Sąvoka „deizmas“ (iš lot. *deus*, „dievas“) apibrėžiamas požiūris į Dievą, kai Dievas laikomas Kūrėju, bet neigiamas dieviškasis kišimasis į kūriniją ar ypatingas buvimas joje. Jis neretai priešpriešinamas „teizmui“ (iš gr. *theos*, „dievas“), pripažįstančiam ir tolesnį Dievo kišimąsi į pasaulį. Sąvoka „deizmas“ paprastai vartojama tam tikros anglų mąstytojų grupės pažiūroms „Proto amžiuje“ XVII a. pabaigoje ir XVIII a. pradžioje įvardyti. Savo įtakingoje studijoje „Pagrindiniai deistiniai autoriai“ (*The Principal Deistic Writers*, 1757) Johnas Lelandas suglaudė kelis autorius, įskaitant lordą Herbertą Cherbury, Thomas Hobbėsą ir Davidą Hume'ą, į kategoriją, pavadintą erdvia ir naujai nukaldinta „deistų“ sąvoka. Abejotina, ar visi autoriai būtų sutikę būti taip vadinami. Atidžiau patyrinėjus jų religines pažiūras, paaiškėja, kad juos vieną su kitu tesieja bendras skeptiškas nusistatymas kai kurių tradicinių krikščioniškųjų idėjų, kaip antai dieviškojo apreiškimo būtinybės, atžvilgiu. Newtono pasaulėvaizdis, leidžiantis sutelkti dėmesį į Dievo išmintingai sukurtą pasaulį, dovanojo deistams labai rafinuotą būdą, kaip ginti bei plėtoti savo pažiūras.

Deizmą galima laikyti silpnesne krikščionybės forma, ypač pabrėžiančia pasaulio taisyklingumą. XVII a. Anglijoje, kai tradicinė krikščionybė intelektualiniu požiūriu laikyta silpna, jis sparčiai susilaukė išprususių šalininkų. Deizmas yra prie kultūros pritaikyta krikščionybės forma, krikščionių tikėjimą susiaurinanti iki patvirtinimo, kad Dievas yra pasaulio Kūrėjas ir žmogaus moralės pagrindas.

Dievo sampratą, daug vėliau tapusią būdinga deizmui, veikale „Esė apie žmogaus intelektą“ (*Essay Concerning*

Human Understanding; 1690) išplėtojo Johnas Locke'as. Locke'as įrodinėjo, kad „protas leidžia mums patikimai ir akivaizdžiai pažinti tiesą, jog egzistuoja amžina, galingiausia ir visažinė Būtybė“ (3 knyga, X skyrius, § 6). Šios būtybės savybės yra tokios, kokias žmogaus protas pripažįsta esant tinkamas Dievui. Aptaręs, kokios moralinės ir protinės kokybės yra prideramos dievybei, Locke'as tikina, kad „kiekvieną iš jų mes padidine sava begalybės idėja ir, jas sudėję, gauname sudėtinę Dievo idėją“ (2 knyga, 23 skyrius, § 33). Kitaip tariant, Dievo idėja sudaryta iš žmogiškųjų moralinių bei protinių kokybių, projektuojamų į begalybę.

Deizmas kritikuotas už tai, kad Dievą susiaurino iki laikrodininko. Dievas pasaulį tik prisukęs kaip laikrodį ir paliekęs eiti, daugiau jo neprižiūrėdamas. Reikia pripažinti, jog Newtonas niekada neteigė, kad Dievas nesikiša į Visatos veikimą. Jis tik pažymėjo, jog nėra pagrindo manyti, kad jis taip elgiasi. Sukūrus taisyklingą, nekintamą dėsnių valdomą Visatą, Dievui tiesiog nebėra reikalo ką nors konkrečiai daryti, kad jinais veiktų.

Tai akivaizdžiai rodo, kad mechaninis pasaulėvaizdis (mokslo vystymasis) turi religinių pasekmių. Niutoniškasis Visatos modelis, regis, ypač derėjo su tam tikru mąstymo apie Dievą būdu. Negana to, piršo mintį, kad Dievą galima pažinti ir tirti nesilaikant kokių nors religinių įsitikinimų ir nestudijuojant religinių tekstų, pavyzdžiui, Biblijos. Žengiant nuo Visatos mechanizmo taisyklingumo prie jo Kūrėjo išmintingumo, galima išplėtoti prigimtinę religiją.

Tokia argumentavimo kryptis pateikiama Matthew Tindalo veikale „Krikščionybė, sena kaip kūrinių“ (*Christianity as Old as Creation*; 1730). Jame įrodinėjama, kad krikščionybė yra ne kas kita, kaip „prigimtinės religijos pakartotinis leidimas“. Dievas suvokiamas kaip pripažintų žmogiškųjų teisingumo, protingumo ir išminties idėjų plėtinys. Ta visuotinė religija prieinama visur ir visada, o tradicinė krikščionybė, priešingai, remiasi dieviškuoju apreiškimu, kuris nebuvo prieinamas gyvenusiems iki Kristaus. Tindalo pažiūros paplito iki to laiko, kai šiuolaikinė pažinimo sociologija privertė suabejoti „visuotinio proto“ idėja, ir puikiai liudija racionalizmą, būdingą sąjūdžiui, vėliau tapusiam įtakingu Apšvietos amžiuje.

Anglų deizmo idėjos prasisunkė į Europos žemyną per vertimus (ypač Vokietijoje) ir per raštus su jomis susipažinusių bei jomis susižavėjusių individų; čia galėtume paminėti Voltaire'ą bei jo „Filosofinius laiškus“. Apšvietos racionalizmas dažnai laikomas galutiniu anglų deizmo pumpuro išsiskleidimu. Tačiau mums čia ypač svarbu įvardyti akivaizdžią deizmo ir niutoniškojo pa-

saulėvaizdžio tarpusavio dermę. Kaip minėjome anksčiau, deizmui vis didesnę intelektualinį pripažinimą atnešė Newtono mechanistinės pažiūros į pasaulį sėkmė.

Iš mechaninio pasaulio ištrėmus Dievą, daugelis tikino, jog dieviškąjį planą bei veikimą vis dar galima aptikti biologijos plotmėje. Argi ta sritis neliudijo plano buvimo? Vienas įtakingiausių šitai teigusiu autorių buvo Johnas Ray (1627–1705). Savo knygoje „Dievo išmintis, atsiskleidžianti sukurtuose darbuose“ (*Wisdom of God Manifested in the Works of Creation*; 1691) Ray įrodinėja, kad sukurtosios tvarkos, įskaitant augalus ir gyvūnus, grožis ir taisyklingumas liudija jų Kūrėjo išmintį. Reikia pripažinti, kad Ray į kūrinių žvelgė statiškai. „Sukurtaisiais darbais“ jis laikė „darbus, Dievo sukurtus pradžioje ir iki šios dienos jo išlaikytus tokius pat, kokie jie buvo padaryti pradžioje“.

Mėginimu parodyti, kad gamtos pasaulį suprojektavo ir sukūrė Dievas, labiausiai išgarsėjo Williamas Paley, Karlailo (Carlisle) arkidiakonas. Pasak jo, Dievą galima palyginti su kuriuo nors pramoninės revoliucijos laikotarpio mechanikos genijū. Dievas tiesiogiai sukūrė visą sudėtingą pasaulį. Paley laikėsi jo gyvenamuoju laikotarpiu vyravusio požiūrio – būtent, kad Dievas sukūrė (Paley teikia pirmenybę žodžiui „sumanė“) pasaulį jo užbaigta forma, kokia jis mums pažįstamas. Mintis apie kokį nors vystymąsi jam atrodė neįmanoma. Argi laikrodininkas palieka savo darbą neužbaigtą? Tikrai ne!

Paley įrodinėjo, kad dabartinė pasaulio, tiek fizikinio, tiek biologinio, sąranga neginčijamai liudija Dievo Kūrėjo išmintį. Paley veikalas „Gamtinė teologija, arba dievybės buvimą bei savybes įrodantys duomenys, surinkti iš gamtos reiškinių“ (*Natural Theology; or Evidence of the Existence and Attributes of the Deity, Collected from the Appearances of Nature*; 1802) padarė didžiulę įtaką anglų populiariajai religinei minčiai XIX a. pirmojoje pusėje. Yra žinoma, jog jį skaitė ir Darwinas. Paley buvo giliai paveiktas Newtono atradimo, jog gamta taisyklinga, įgalinusio Visatą laikyti sudėtingu mechanizmu, veikiančiu pagal taisyklingus bei suprantamus principus. Gamtą sudaro aibė biologinių struktūrų, laikytinų „sumanytomis“, t. y. sukurtomis turint aišką tikslą.

Norėdamas pabrėžti, kad tikslinga struktūra neišvengiamai kreipia į projektuotoją ir kūrėją, Paley pateikė garsųjį palyginimą apie laikrodį viržyne: „Kiekvienas tikslingumo ženklas, kiekviena plano apraiška, būdinga laikrodžiui, būdinga ir gamtos kūriniams“ (*Natural Theology*, 1 skyrius). Paley net įrodinėja, jog skirtumas tas, kad gamta net dar tikslingesnė nei laikrodis. Paley įtaigiau aprašo gamtos mechanines sistemas, kaip antai nepaprastai sudėtingą žmogaus akies ir širdies

sandara. Tačiau Paley argumentas (lygiai kaip ir Johno Ray iki jo) rėmėsi statiniu pasaulėvaizdžiu ir tiesiog negalėjo galvoti su darvinizmą pagrindžiančiu dinamiu pasaulėvaizdžiu.

Būtent dabar ir turime imtis XIX a. Darwino idėjų įžiebto ginčo, pradėjusio naują mokslinių debatų amžių ir turėjusio rimtų padarinių kai kuriems tradiciniams religiniams įsitikinimams. <...>

Penktas skyrius

TRETIEJI DEBATAI: DARWINAS IR ŽMONIJOS BIOLOGINĖS IŠTAKOS

Charleso Darwino „Rūšių kilmės“ (*Origin of Species*) paskelbimas 1859 m. pagrįstai laikomas svarbia XIX a. mokslo gaire. 1831 m. gruodžio 27 d. iš Pietų Anglijos uosto Plimuto (Plymouth) Anglijos karinis laivas *Beagle* leidosi į penkerius metus trukusią kelionę. Jis turėjo užbaigti Pietų Amerikos pietinių pakrančių apžiūrą ir po to aplausti aplink Žemės rutulį. Nedidelio laivo gamtininkas buvo Charlesas Darwinas (1809–1882). Ilgos kelionės metu Darwinas atkreipė dėmesį į kai kurias Pietų Amerikos, pirmiausia Galapagų salų ir Ugnies žemės, augalų ir gyvūnų gyvenimo aspektus, kurių neįstengė deramai paaiškinti egzistavusios teorijos. Pirmaisiais „Rūšių kilmės“ žodžiais išdėstoma mįslė, kurią jis pasiryžęs įminti:

„Kai keliavau kariniu laivu *Beagle*, mane kaip gamtininką nustebino kai kurie faktai, susiję su organinių būtybių, gyvenančių Pietų Amerikoje, pasiskirstymu, ir dabarties geologiniai santykiai su ankstesniais to žemyno gyventojais. Man pasirodė, jog šie faktai, kaip pamatysime tolesniuose šio tomo skyriuose, šiek tiek atskleidžia rūšių kilmę – paslapčių paslaptį, anot vieno iš mūsų didžiausių filosofų“ (Darwin, 1859, p. 1).

Pasak vieno populiaraus rūšių kilmės aiškinimo, kurį palaikė daugelis XIX a. pradžios religinių ir akademiinių veikėjų, Dievas kažkaip viską sukūrė taip, kaip dabar daugiau ar mažiau regime. Prie tokio požiūrio paplitimo daug prisidėjo ketvirtame skyriuje pristatyto Williama Paley įtaka. Dievas yra dieviškasis laikrodininkas, suprojektavęs ir sukonstravęs tokias įstabiai sudėtingas struktūras kaip žmogaus akis.

Darwinas buvo susipažinęs su Paley teiginiais ir iš pradžių laikė juos įtikinamais. Grįžęs Darwinas ėmė ieškoti teorijos, galinčios geriau paaiškinti jo paties ir kitų stebėjimus. Atrodo, jog pamatinė evoliucijos natūraliosios atrankos būdu idėja Darwinui kilo 1842 m., tačiau jis

dar nebuvo pasirengęs jos paskelbti. Tokiai radikaliai teorijai pagrįsti reikėjo daugybės stebėjimo duomenų.

Darwino nuomone, egzistavusių aiškinimų problemos bei trūkumai vertė ypatingą dėmesį skirti keturioms gamtos pasaulio savybėms.

1. Kai kurių gyvų būtybių formos atrodė pritaikytos prie jų savitų poreikių. Anot Paley teorijos, šios būtybės individualiai sukurtos Dievo turint galvoje tuos poreikius. Darwinas tokį paaiškinimą vis labiau linko laikyti negrabiū.

2. Jau iki Darwino žinota, kad kai kurios rūšys visiškai išmirusios, išnykusios. Šis faktas dažnai aiškintas remiantis „katastrofų“ teorijomis, tokiomis kaip „visuotinis tvanas“, minimas Biblijos pasakojime apie Nojų.

3. Per tiriamąją kelionę *Beagle* laivu Darwinas įsitikino, kad gyvybės formos pasaulyje geografiškai pasiskirsčiusios netolygiai. Ypatingą išpūdį Darwinui padarė salų populiacijų ypatybės.

4. Daugelis būtybių turi „rudimentinių struktūrų“ (dažnai vadinamų ir „liktinėmis struktūromis“), neatliekančių jokios akivaizdžios ar numanomos funkcijos. Tarp tokių pavyzdžių minėtini žinduolių patinų speneliai, gyvatėms būdingi dubens bei užpakalinių galūnių rudimentai, daugelio neskraidančių paukščių sparnai. Kaip šitai paaiškinti remiantis Paley teorija, pabrėžusia rūšių individualaus plano svarbą? Kodėl Dievas sumanė tokias perteklines struktūras?

Visus šiuos gamtos pasaulio aspektus buvo galima paaiškinti remiantis Paley teorija. Tačiau paaiškinimas atrodė gremėzdiskas ir dirbtinis. Iš pradžių palyginti daili bei elegantiška teorija ėmė trupėti slegiama vis gausesnių sunkumų bei įtampos. Reikėjo geresnio paaiškinimo. Darwinas pateikė gausybę duomenų, remiančių biologinės evoliucijos idėją, ir pasiūlė galimą evoliucijos veikimo mechanizmą – *natūraliąją atranką*.

Darwino radikalią natūraliosios atrankos teoriją galima laikyti jo ilgo rūšių kilmės apmąstymo viršūne. Tarp studijų, parengusių kelią Darwinui, derėtų išskirti Charleso Lyello „Geologijos principus“ (*Principles of Geology*; 1830). Vyravęs populiarius Žemės istorijos nuo sukūrimo momento supratimas rėmėsi katastrofinių pokyčių seka. Lyellas įrodinėjo tai, ką vadino „uniformizmu“ (sąvoka, 1795 m. nukaldinta geologo Jameso Huttono): tos pačios jėgos, dabar veikiančios gamtos pasaulyje, veikė ir didžiuliais laiko tarpsniais praeityje. Darwino evoliucijos teorijai būdinga panaši prielaida: jėgos, lemiančios naujų augalų ar gyvūnų

veislių išsirutuliojimą dabartyje, veikė ir labai ilgais laikotarpiais praityje.

Pagrindinis Darwino teorijos varžovas buvo XVIII a. švedų gamtininkas Carlas von Linné (1707–1778), plačiau žinomas savo lotynizuota „Linėjaus“ pavarde. Linėjus tikino, kad „rūšys nekinta“. Kitaip tariant, dabartinės gamtos pasaulyje regimos rūšys egzistavo praityje ir tokios pat išliks ateityje. Linėjaus smulkmeniška rūšių klasifikacija daugeliui jo skaitytojų darė įspūdį, kad gamta nekintamai nustatyta nuo savo pradžios. Tai gana gerai derėjo su tradiciniu bei populiariu Pradžios knygos pasakojimų apie sukūrimą supratimu ir piršo mintį, kad šiandienis botanikos pasaulis daugiau ar mažiau atitiko nustatytą sukūrimo aktą. Kiekviena rūšis galėjo būti laikoma atskirai ir aiškiai sukurta Dievo ir apdovanota nekintamais bruožais.

Pagrindinė problema, nurodyta prancūzų gamtininko Georges'o Buffono ir kitų, buvo tai, jog fosilijos rodė, kad kai kurios rūšys išnykusios. Kitaip tariant, rasta liekanų augalų (ar gyvūnų), šiandien neturinčių žemėje jokių žinomų atitikmenų. Ar tai neprieštaravo rūšių nekintamumo prielaidai? Ir jei senos rūšys išmirė, tai ar negalėjo atsirasti naujų joms pakeisti? Ypatingojo sukūrimo teorijai sunkumų kėlė ir kitos problemos, pavyzdžiui, netolygus geografinis rūšių pasiskirstymas.

Savo „Rūšių kilmėje“ Darwinas labai rūpestingai dėsto, kodėl „natūralioji atranka“ laikytina geriausiu mechanizmu, paaiškinančiu, kaip vyko rūšių evoliucija ir kaip ji suvoktina. Esminis argumentas yra tai, kad natūralioji atranka pateikiama kaip „dirbtinės atrankos“ proceso gyvulininkystėje gamtinis analogas. Darwinas šiuos dalykus išmanė, ypač susijusius su balandžių veisimu. Tad pirmame „Rūšių kilmės“ skyriuje aptariama „kaita domestikacijos srityje“, t. y. būdas, kaip žemės ūkyje veisiami sukultūrinti augalai ir prijaukinti gyvūnai. Darwinas pažymi, kad selekcinis veisimas leidžia ūkininkams išvesti gyvūnų ar augalų, išsiskiriančių ypač pageidaujamais bruožais. Šitai veisiant kitose kartose randasi pokyčių, o šiuos galima panaudoti siekiant paveldimųjų savybių, kurias veisėjai ypač vertina. Antrame skyriuje Darwinas supažindina su pagrindinėmis „kovos už būvį“ ir „natūraliosios atrankos“ idėjomis, galinčiomis paaiškinti ir tai, ką rodo iškasenų duomenys, ir tai, kas pastebima dabartiniame gamtos pasaulyje.

Tada Darwinas įrodinėja, kad šis „naminės atrankos“ ar „dirbtinės atrankos“ procesas yra to, kas vyksta gamtoje, mechanizmo modelis. „Kaita domestikacijos srityje“ pateikiama kaip „kaitos gamtoje“ analogas. „Natūraliosios atrankos“ procesas, vykstant gamtoje, analogiškas procesui, gerai pažįstamam anglų gyvulių

augintojams bei sodininkams: „Jei žmogus gali pasiekti ir tikrai pasiekė didelių rezultatų metodiškai ir nesąmoningai taikydamas selekciją, tai ar tokiu pat būdu to negali pasiekti ir gamta?“ (Darwin, 1859, p. 83).

Darwino natūraliosios atrankos teorija perša mintį, jog galima kalbėti apie *kryptingumą* gamtoje, nesuponuojant *pažangos* ar *tikslo*. Tiesa, posakis „natūralioji atranka“ pasirodė esąs prieštaringas, nes kai kurių Darwino kritikų požiūriu suponavo, jog gamta kažkaip veikliai ar apgalvotai pasirenkanti, kokioms evoliucinėms baigtims teikti pirmenybę. Darwinas to galvoje neturėjo. Jis tiesiog tvirtino, jog pačioje gamtoje turįs veikti į „dirbtinę atranką“ panašus procesas. Darwinas pasiūlė absoliučiai gamtinę evoliucijos mechanizmą, nesiremiantį mintimi, kad gamta aktyviai renkasi savo pačios procesų baigtis. Vienas iš reikšmingiausių Darwino teorijos padarinių kaip tik ir yra tai, jog pasidaro nepaprastai sunku palaikyti bet kurią teleologijos ar tikslo gamtoje idėją. Darwino „Rūšių kilmę“ perskaitęs Thomas H. Huxley 1864 m. savo esė „Gamtos istorijos apžvalga“ (*The Natural History Review*) pakomentavo, jog akivaizdu, kad „ponas Darwinas sudavė mirtiną smūgį tai teleologijai, kokios paprastai laikomasi“.

Pagaliau Darwino teorija turėjo daug trūkumų ir paliko nemažai neatsakytų klausimų. Pavyzdžiui, ji suponavo, jog turėtų rasti naujų skirtingų biologinių rūšių, tačiau tai patvirtinančių duomenų ryškiai stokota. Pats Darwinas didelę „Rūšių kilmės“ dalį skyrė savo teorijos sunkumams aptarti ypač pabrėždamas „netobulus geologinius duomenis“, menkai liudijančius tarpinių rūšių buvimą, ir tam tikrų organų, kaip antai akies, „nepaprastą tobulumą ir sudėtingumą“. Vis dėlto jis buvo įsitikinęs, jog šie sunkumai toleruoti dėl jo požiūrio aiškiai didesnės paaiškinamosios gebos. Nors ir nemanė, jog tinkamai išsprendė visas problemas, Darwinas buvo tikras, kad jo paaiškinimas yra geriausias iš esamų.

„Skaitytojas bus aptikęs daugybę sunkumų. Kai kurie iš jų tokie rimti, kad ligi šiol mane glumina. Tačiau, mano akimis, didžiuma jų tėra tariami, o realieji nėra mirtini mano teorijai“ (Darwin, 1859, p. 171).

Anot Darwino teorijų, išdėstytų „Rūšių kilmėje“ (1859) ir „Žmogaus kilmėje“ (*Descent of Man*, 1871), visos rūšys, įskaitant žmoniją, yra ilgo ir sudėtingo biologinės evoliucijos proceso vaisius. Akivaizdu, kaip tai turėjo atsiliepti religijai. Tradiciniame krikščionių mokyme žmonija laikoma skirtinga nuo likusios gamtos, Dievo kūrinijos viršūne ir vienintele apdovanota „Dievo paveikslu“. Darwino teorija teigė, kad žmogiškoji prigimtis išniro laipsniškai per ilgą laiką ir kad kilmės

bei vystymosi požiūriu tarp žmonių ir gyvūnų nėra jokio esminio biologinio skirtumo.

Taigi kokias problemas religijai iškėlė Darwino teorija? Iš ką tik pateiktos istorinės apžvalgos akivaizdu, kad Darwino rūšių kilmės paaiškinimas kelia rimtų problemų statistiškai biologinės tvarkos sampratai. Ketvirtame skyriuje pažymėjome, kad pastaroji grindžia Williamo Paley argumentus Dievo buvimo naudai, paremtus biologijos srityje aptinkamomis sudėtingybėmis. Paley garsiausias kritikas pastaraisiais metais yra Oksfordo zoologas Richardas Dawkinsas, įrodinėjantis, jog Darwino požiūris šalina bet kurią pasaulį sukūrusio ar sumaniusio Dievo idėją. Savo „Aklajame laikrodininke“ (*Blind Watchmaker*, 1987) Dawkinsas nepaliaujamai nurodinėja Paley pozicijos trūkumus ir pabrėžia Darwino požiūrio, ypač modifikuotos neodarvinistinės sintezės, didesnę paaiškinamąją gebą. Dawkinsas tikina, kad Paley požiūris remiasi statiška pasaulėžiūra, kurią Darwino teorija pavertė atgyvena.

Pats Dawkinsas išraiškingai ir kilniaširdiškai kalba apie Paley veikalą, pagiriamai pabrėždamas, jog jis „gražiai ir pagarbiai“ aprašęs „išskrostant gyvybės mašineriją“. Nemenkindamas Paley taip pakerėjusio ir tokį išpūdį jam padariusio biologinių „laikrodžių“ stebuklo, Dawkinsas įrodinėja, kad jo argumentavimas Dievo buvimo naudai – nors „aistringai nuoširdus“ ir „grįstas geriausiomis to laikotarpio mokslinėmis žiniomis“ – yra „didžiai ir visiškai klaidingas“. „Vienintelis laikrodininkas gamtoje yra fizikos aklosios jėgos“ (Dawkins, 1986, p. 5). Dawkinso akimis, Paley yra tipiškas savo amžiaus atstovas; jo idėjos visiškai suprantamos istorinėje aplinkoje iki Darwino. Bet niekas, pasak Dawkinso, negali laikytis šių idėjų šiandien. Paley atgyvenęs.

Šitai tikriausiai ir yra viena iš aiškiausių darvinizmo iškeltų religinių problemų – britų populiariojoje ir akademinėje religinėje mintyje ilgiau nei šimtmetį gyvavusio tokio svarbaus argumento Dievo buvimo naudai pakirtimas. Žinoma, argumentą buvo nesunku performuluoti priimtinesniu pavidalu, – tai ir atlikta XIX a. antrojoje pusėje daugeliui krikščioniškųjų autorių pabrėžiant, kad evoliucija gali būti laikoma priemone, kuria Dievas savo apvaizda valdė tai, kas dabar suvokiama kaip ilgas procesas, o ne pavienis įvykis.

Dar viena religinė problema, susijusi su Biblijos aiškinimu. Daugelyje ginčų dėl mokslo ir religijos ryšio dėmesio centre atsidurdavo Biblijos aiškinimo problema. Ginče dėl Koperniko, pavyzdžiui, keltas klausimas, ar geocentrinė Visatos samprata Biblijoje peršama aktyviai, ar vis dėlto pati Biblija taip aiškinta pakankamai

ilgai, kad toks išpūdis atsirastų ir paplistų. Panaši problema išniro ir debatuose dėl darvinizmo.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad darvinizmas ypatingu rūpesčiu krikščionims tapo kultūrose, ypač paveiktose pažodinio Pradžios knygos skaitymo įtakos. Toks skaitymas buvo labai paplitęs XIX a. pirmosios pusės populiariajame Didžiosios Britanijos ir Jungtinių Valstijų protestantizme, nors abiejų šalių protestantų mokslininkai siūlė ir subtilesnių aiškinimo schemų. Nepaisant tų rafinuotesnių Pradžios knygos apie sukūrimą aiškinimų, populiariu lygmeniu plačiai remtasi prielaida, jog „sveiku protu“ grįstas Biblijos skaitymas verčia laikytis požiūrio, kad pasaulis ir žmogus sukurti per šešias dienas. Darvinizmas metė rimtą iššūkį ir tokiam Pradžios knygos skaitymo būdai konkrečiai, ir egzistuojantiems Biblijos aiškinimo modeliams apskritai. Kaip reikėtų suprasti Pradžios knygos pasakojime apie sukūrimą minimas šešias dienas – pažodžiui kaip 24 valandų tarpsnius ar kaip neapibrėžtus laikotarpius? Ir ar teisėta manyti, kad pasakojime minimus įvykius gali skirti didžiuliai laiko tarpai? O gal Pradžios knygos pasakojimas apie sukūrimą aiškintinas kaip istoriškai bei kultūriškai sąlygotas naratyvas, atspindintis senus Babilono mitus, kurių negalima laikyti gyvybės ir žmogaus kilmės moksliniu paaiškinimu? Debatų daug, ir jie tebeverda iki mūsų dienų.

Trečias dalykas, dėl kurio Darwino teorijos sukėlė keblumų tradicinei krikščionių teologijai, buvo žmogaus statusas. Didžiama krikščionių žmogų laikė Dievo kūrinijos viršūne. Nuo likusios kūrinijos jis skyrėsi tuo, kad buvo sukurtas pagal Dievo paveikslą. Anot tokios tradicinės perspektyvos, žmogus įkurdintas kūrinijos visuomenoje, bet ją pranoksta dėl savo nepakartojamo santykio su Dievu. Tačiau Darwino „Rūšių kilmė“ netiesiogiai, o „Žmogaus kilmė“ jau ir tiesiogiai tokiam požiūriui metė iššūkį. Žmogus per labai ilgą laiką atsiradęs iš gamtos.

Jei koks nors evoliucijos teorijos aspektas ir vertė Darwiną nerimauti, tai jos padariniai žmonių giminės statusui ir tapatybei. Kiekviename „Rūšių kilmės“ leidime Darvinas nuolat pareikšdavo, kad jo siūlomas natūraliosios atrankos mechanizmas nesusijęs su pastoviu ar visuotiniu laipsniško vystymosi dėsniu. Be to, jis nedviprasmiškai atmetė Lamarcko teoriją, kad evoliucija liudijanti „įgimtą ir neišvengiamą tendenciją tobulumo link“. Tad tenka daryti neišvengiamą išvadą, jog žmonių (dabar paties evoliucinio proceso dalyvių, o ne vien stebėtojų) nevalia laikyti nei evoliucijos „tikslu“, nei „viršūne“.

Šią idėją Darwinui ir jo amžininkams nebuvo lengva priimti. „Žmogaus kilmės“ pabaigoje apie žmoniją kalbama pakiliai, sykiu vis dėlto pabrėžiant jos „žemą“ biologinę kilmę:

„Žmogų galima pateisinti, kad jis kažkiek didžiuojasi iškilęs, nors ir ne savo išgalėmis, į pačią organinės skalės viršūnę; o tai, kad jis ligi ten taip iškilo, o ne buvo iš pradžių pastatytas, gali teikti jam dar iškilesnio likimo tolimoje ateityje viltį. Bet mums čia rūpi ne viltys ar būgštavimai, bet tik tiesa, kokią atrasti leidžia mūsų protas; ir aš, kiek išgaliu, stengiausi ją atskleisti. Vis dėlto, mano akimis, turime pripažinti, kad žmogus su visomis savo tauriomis savybėmis... savo kūne tebenešioja neišdildomą savo žemos kilmės įspaudą“ (Darwin, 1871, p. 405).

Dauguma darvinistų primygtinai tikins, jog evoliucinė pasaulėžiūra verčia pripažinti, kad esame gyvūnai, evoliucijos proceso dalis. Taigi darvinizmas kritikuoja prielaidas apie absoliučią žmonijos vietą gamtoje anapus „rūšiškumo“ (*speciesism*) – šiek tiek gremėzdiška sąvoka, pasiūlyta Richardo Ryderio ir išpopuliarinta australų etiko Peterio Singerio (gim. 1964 m.), šiuo metu Ira W. DeCamp bioetikos profesoriaus Prinstono universitete. Tai sukėlė sunkumų ir už tradicinės religijos ribų, mat daugelis politinių ir etinių teorijų remiasi privileijuoto žmonijos statuso gamtoje prielaida, nesvarbu kuo grindžiama – religiniu ar pasaulietiniu pamatu.

Tad kaip krikščionys atsakė į Darwino natūraliosios atrankos teorijos iššūkius? Per pusantro amžiaus nuo Darwino „Rūšių kilmės“ paskelbimo išsirutuliojo keleri atsakymai, kurie žemiau ir pateikiami:

1. Jaunosios Žemės kreacionizmas (*Young Earth Creationism*). Šia pozicija tęsiama Pradžios knygos „pažodinio skaitymo“, iki 1800 m. vyravusio populiariuose ir kai kuriuose akademinuose raštuose, linija. Anot šio požiūrio, Žemė savo pagrindinių pavidalų sukurtą prieš 6000–10 000 metų. Jaunosios Žemės kreacionistai Pradžios knygos pirmus du skyrius paprastai suvokia taip: nėra jokių galimybių gyvoms būtybėms egzistuoti iki Rojaus, o mirčiai – iki nuopuolio. Didžiuma jaunosios Žemės kreacionistų įsitikinę, kad visos gyvos būtybės sukurtos vienu metu per laikotarpį, nurodytą Pradžios knygos pasakojimuose apie sukūrimą, hebrajų kalbos žodžiui *yom* („diena“) reiškiant 24 valandų trukmę. Fosilijos, liudijančios daug ilgesnę trukmę ir išnykusias rūšis, datuojamos kaip kilusios iš laikotarpio po Nojaus tvano. Toks požiūris dažnai, bet ne visada reiškiamas sukūrimo per 144 valandas ir visuotinio tvano schemomis. Tikriausiai garsiausias jaunosios Žemės kreacionizmo atstovas buvo Henry Madisonas Morrisas (1918–2006), Sukūrimo tyrimų instituto (*Institute for Creation Research*) steigėjas, daug prisidėjęs, kad evoliucinė mintis neįsigalėtų Amerikos bažnyčiose ir mokyklose.

2. Senosios Žemės kreacionizmas (*Old Earth Creationism*). Šio požiūrio istorija ilga, jo daugiausia laikomasi

konservatyviųjų protestantų sluoksniuose. Ilgas pasaulio amžius jo šalininkams ypatingų sunkumų nekelia. Jie įrodinėja, kad „jaunosios Žemės“ požiūris taisytinai bent dviem atžvilgiais. Pirmia, hebrajiškas žodis *yom* aiškintinas kaip reiškiantis neapibrėžtą laiko tarpą, tiksliau apibrėžiamą konteksto. Kitaip tariant, žodis „diena“ Pradžios knygos pasakojime apie sukūrimą suprastinas kaip žymintis ilgą laiko tarpą, o ne apibrėžtas 24 valandas. Antra, *Pr* 1, 1 ir *Pr* 1, 2 gali skirti didelę spragą. Kitaip tariant, pasakojimas suvoktinas ne kaip tolydus, bet kaip leidžiantis tarp pirmąpradžio Visatos sukūrimo akto ir gyvybės atsiradimo Žemėje įterpti labai ilgą laiko tarpą. Toks požiūris ginamas *Schofield Reference Bible*, pirmąkart paskelbtoje 1909 m., nors šias idėjas galima kildinti ir iš tokių autorių kaip XIX a. pradžios teologas Thomas Chalmersas (1780–1847).

3. Protingasis planas (*Intelligent Design*). Šis sąjūdis, pastaruosiu metu tapęs gana įtakingas Jungtinėse Valstijose, įrodinėja, kad biosferai būdingas „neredukuojamas sudėtingumas“, kurio kilmės ir raidos neįmanoma paaiškinti niekaip kitaip, kaip tik protinguoju planu. Protingojo plano šalininkai neneigia biologinės evoliucijos, jų pagrindinė kritika darvinizmo atžvilgiu yra teleologinio pobūdžio – jie atmeta teiginį, kad evoliucija neturi tikslo. Protingojo plano sąjūdis tikina, kad standartiniam darvinizmui labai sunku paaiškinti kai kuriuos faktus, tačiau tos problemos deramai išsprendžiamos tik pripažinus, kad individualios rūšys sukurtos iš anksto apgalvotai. Sąjūdžio kritikai įrodinėja, kad tie sunkumai perdedami arba kad jie bus įveikti patobulintos teorijos ateityje. Nors sąjūdis vengia tiesiogiai tapatinti Dievą su protinguoju planuotoju (spėjama, jog politiniais sumetimais), akivaizdu, kad ši prielaida neatskiriama nuo jo darbo metodų. Sąjūdis pirmiausia siejamas su Michaelu Behe (gim. 1952), knygos „Darwino juodoji dėžė“ (*Darwin's Black Box*) autoriumi, ir Williamu A. Dembskiu (gim. 1960), veikalo „Protingasis planas: tiltas tarp mokslo ir teologijos“ (*Intelligent Design: The Bridge Between Science and Theology*) autoriumi. Ir Dembskis, ir Behe yra Sietle įsikūrusio Atradimo instituto (*Discovery Institute*) nariai.

4. Evoliucinis teizmas. Šios pozicijos atstovai įrodinėja, kad evoliucija laikytina Dievo pasirinktu metodu duoti pradžią gyvybei iš neorganinių medžiagų ir gyvybėje sukurti sudėtingumą. Darvinizmas reikšmingą vietą evoliucijos procese rezervuoja atsitiktiniams įvykiams, o evoliucinis teizmas procesą traktuoja kaip Dievo valdomą. Kai kurie evoliucinio teizmo šalininkai siūlo kiekvieną sudėtingumo lygį aiškinti remiantis „Dievo veikimu sistemoje“, galbūt kvantiniu lygmeniu. Kitiems, kaip antai Howardui van Tillui (gim. 1938), artimesnė „visiškai dovanotojo kūrimo“ perspektyva. Jie įrodinėja,

jog į pradinį kūrimo aktą Dievas įdėjo gyvybės radimosi bei sudėtingumo potencialą, taigi tolesnio dieviškojo įsikišimo nebereikia. Van Tillas tvirtina, kad Dievo kuriamasis veikimas geriausiai išreiškiamas ne „nuoroda į kartkartėmis pasitaikančius įsikišimus, kai nauja forma primetama žaliavai, savo išgalėmis negebančiai tos formos pasiekti“, bet nuoroda į „Dievą, suteikiantį būti kūrinijai, visiškai aprūpintai kūriniais gebėjimais save organizuoti ir/arba pertvarkyti į fizinių struktūrų bei gyvybės formų įvairovę“ (van Till, 1999, p. 175). Tokio požiūrio variantų galima rasti ir kitur, pavyzdžiui, Arthuro Peacocke'o (1924–2006) raštuose.

Šios kategorijos, žinoma, neapsaugotos nuo kritikos. Tokie autoriai kaip biologijos profesorius Francisco Ayala (gim. 1934), pavyzdžiui, nurodė, kad sąvokas „kreacionizmas“ ir „protingasis planas“ galima aiškinti kaip atviras biologinei evoliucijai. Kiti atkreipė dėmesį, jog „evoliucinio teizmo“ sąvoka galinti reikšti ir tai, kad jos šalininkai netiki dieviškuoju visų daiktų sukūrimu. O iš tiesų evoliucinio teizmo atstovai mano, jog sukūrimą būtina suprasti kaip įvykį ir procesą, o ne vien kaip paprastą praeities įvykį.

Kai kurios eschatologijos sąvokos

Lietuviškoji teologijos terminologija plėtojama ir įtvirtinama ypač verčiant literatūrą iš kitų kalbų. Sistemingas teologijos sąvokų aptarimas lietuvių kalba tebėra atviras darbo baras. Šį kartą siūlome „Bažnyčios žinių“ skaitytojams kai kurių eschatologijos sąvokų aptarimą viename iš chrestomatinių dogminės teologijos žinytų. Tekstai parengti pagal: Lexikon der katholischen Dogmatik. (Hg) Wolfgang Beinert. Herder, Freiburg im Breisgau 1997.

Mirtis

Teologijos supratimu, mirtis yra galutinė žemiškojo gyvenimo pabaiga, t. y. ta stadija, kai visi gyvybiniai vyksmai negrįžtamai baigiasi. Mirtimi, tam tikrą laiką trunkančiu mirimo vyksmu, prasideda anapusinis gyvenimas, kurio palaimingumą ar nepalaimingumą lemia žmogaus laisvai formuotas gyvenimas Dievo atžvilgiu.

Šventajame Rašte pateikiama įvairių sunkiai tarp savęs suderinamų mirties ir egzistavimo po mirties vaizdinių. Anot Senojo Testamento, mirtis neatsiejama nuo žmogaus esmės. Gyvasis Dievas, kuris yra gyvybės šeimininkas ir gyvenimo šaltinis (Ps 36, 10),

suteikia gyvybę ir mirštant vėl ją atsiima, todėl miršta ne tik kūnas, bet ir visas žmogus. Ši mintis reiškiamą Jahvisto etiologinio pobūdžio pasakojime apie sukūrimą (Pr 2, 4b–7; 3, 19). Mirties įvaizdis Senajame Testamente yra Šeolas, esantis žemės gelmėse ir laikomas žmonių masiniu kapu. Nužengti į Šeolą ar būti ten palaidotam pirmiausia reiškia būti atiduotam radikaliai mirties valdžiai. Nors su Šeolu susijusi tolesnės egzistencijos mintis, tokia šešėlinė egzistencija nežadina vilties. Tiktai vėliau tolesnis gyvenimas po mirties imamas traktuoti teigiamai ir suvokiamas kaip atlygis ir baudmė. Daug kur mirtis aiškinama kaip nuodėmės ir baudmės už nuodėmę padarinys (Pr 2–3; Išm 2, 23–24; plg. 1, 13–16).

Naujajame Testamente kartu su Senojo Testamento žmogaus samprata perimamas ir su ja susijęs mirties supratimas. Išplėtota mirties teologija pirmiausia aptinkama Pauliaus laiškuose: turint priešais akis istorijos pradžią, mirtis aiškinama kaip nuodėmės pasekmė (Rom 5, 12; 6, 23; 7, 13; 8, 10; Ef 2, 1. 5; Kol 2, 13). Naujojo Testamento mirties teologija pirmiausia išsiskiria savo kristologine bei soteriologine interpretacija. Kadangi yra tikras žmogus (Jn 1, 14; Fil 2, 7) ir į mus panašus viskuo, išskyrus nuodėmę, Dievo Sūnus turi mirti mūsų žmogiškąja mirtimi. Kristaus mirtis, prisikėlimu paliudyta kaip išganomoji, įvairiais įvaizdžiais bei mąstymo modeliais aiškinama kaip pakaitinė permaldaujamoji mirtis. Prisikeldamas Kristus atėmė iš mirties galią ir ją įveikė. Pirmiausia tai išreiškiamą išgydymais bei prikėlimais iš numirusių evangelijose, bet pirmiausia Kristaus prisikėlimo sąsaja su mūsų būsimuoju prisikėlimu. Kaip per pirmąjį Adomą mirtis atėjo į pasaulį, taip per Kristų, antrąjį Adomą, mirties galia galutinai pakertama (1 Kor 15, 21–22). Kadangi Kristus prisikėlė pirmas (1 Kor 15, 23), visiems jam priklausantiems jis laiduoja prisikėlimą iš numirusių. Paulius krikščionių mirtį suvokia kaip mirtį su Kristumi (Rom 6, 8), Viešpatyje (1 Kor 15, 18). Per krikštą tampame Kristaus mirties išganomosios galios dalininkais (Rom 6, 3–5). Jo nuodėmę ir mirtį nugalinčios galios įgyjame valgydami Viešpaties kūną (1 Kor 11, 26). Galutinės pergalės prieš mirtį laukiama pasaulio pabaigoje (1 Kor 15, 26). Apreiškimo knygoje (20, 14; 21, 4) irgi kalbama, jog, Kristui grįžus, mirtis bus galutinai sunaikinta.

Susidūrusi su helenizmu, krikščioniškoji tradicija perėmė šiam būdingą mirties sampratą. Mirtį imta laikyti sielos atsiskyrimu nuo kūno, o gyvenimą po mirties tolesne bekūnės sielos egzistencija. Bažnyčios Magisteriumas, remdamasis biblinėmis ištaromis, apie mirtį ir gyvenimą po mirties pareiškė įvairių ištarų. Oranžo II Susirinkime (529), remiantis Rom 5,

12, mirtis paskelbiama Adomo nuodėmės pasekme (DS 371–372). Šį ištara patvirtinama Tridento Susirinkimo (1567) Dekrete dėl gimtosios nuodėmės (DS 1512). Nemirtingumas rojuje nedviprasmiškai apibūdinamas kaip maloninga dovana, o ne kaip prigimtinis žmogaus būvis (DS 1978). Viduramžių magisteriniuose pareiškimuose ne tik suponuojama mirties kaip sielos ir kūno atsiskyrimo samprata, mirtis taip pat laikoma keliavimo tarpsnio pabaiga, o žemiškasis gyvenimas dėl to – visam laikui nulemiančiu eschatologinį egzistavimo būdą (plg. DS 856–858, 1000).

Nemažai evangelikų teologų laikosi visiškos mirties teorijos (*Ganztodtheorie*). Tokiu mokymu griežtai atmetamas sielos nemirtingumas ir teigiama, kad mirtis ištinka visą žmogų, vadinasi, ir kūną, ir sielą. Neišlieka nieko, net nemirtingos sielos. Išlieka tik Dievo ištikimybė žmogui. Anot griežčiausios mokymo atmainos, siela nustoja egzistuoti. Švelnesnės mokymo atmainos teigimu, po mirties siela yra savotiško miego bei sapnų būvio. Atitinkamai mirusiųjų prisikėlimas traktuojamas kaip iš pagrindų naujas sukūrimas remiantis Dievo atmintimi apie žmogų, kaip viso žmogaus su siela bei kūnu prikėlimas.

Šiuolaikinėje teologijoje mirtis yra plačiai aptarinėjama tema. Mūsų laikų žmogus mirties atžvilgiu laikosi dvejopai. Viena vertus, mirtis paverčiama tabu, kaip kažkas nepriderama, kuo labiau slepiama bei išstumiamą iš sąmonės, o, kita vertus, subanalinama ir išstatoma kaip reginys. Abi laikysenos nežmoniškos, nes skatina dehumanizaciją. Pasak K. Rahnerio, kadangi žmogaus siela iš esmės susijusi su kūnu, o mirtis apriėpia visą žmogų, siela mirties irgi palytima, nors po mirties gyvuoja ir toliau. Mirdama ji įgyja naują sąsają su pasauliu; ji tampa ne akosmine, bet visa kosmine. Mirtis – žmogaus patiriamo erdviškumo ir laikiškumo pabaiga. Gyvenimas po mirties yra ligtoliniame laike bei erdvėje laisvai subrandinta galutinybė. L. Borosas mirtį laiko galutiniu apsisprendimu, t. y. žmogui mirties akimirka duota galimybė galutinai, visiškai asmeniškai apsisprendžiant nulemti savo anapusinės egzistencijos būdą. Individualus teismas ir skaistykla suprantami kaip tokio galutinio apsisprendimo aspektai. Šiuolaikinėje teologijoje taip pat reiškiami ir prisikėlimo mirties metu tezė, grindžiama tokiais argumentais: kadangi po mirties mūsų patiriamo fizikinio laiko nebėra, mirtis individualiam žmogui reiškia ir Paskutinio teismo dieną. Paruzija egzistuojanti tik ta prasme, kad žmogus, perėjęs mirtį, stoja priešais Dievą, o Dievas – priešais jį. Tad Dievas ateina ne gyvenant paskutiniams žmonėms, bet visų žmonių mirties valandą. Tikėjimo mokymo kongregacija tokią nuomonę kritikuoja 1979 m. pareiškimė „Kai kuriais eschatologijos

klausimais“: nors laiko problemos žmogaus egzistencijos po mirties atžvilgiu ir neįmanoma patenkinamai išspręsti, Paskutinio teismo diena, remiantis Šventuoju Raštu ir Bažnyčios tradicija, laikytina būsimu įvykiu.

Pragaras

Pragaras yra amžinosios pražūties būvis, anot Apreiškimo ir bažnytinės tradicijos liudijimo, gresiantis visiems žmonėms, kurie miršta nutolę nuo Dievo.

Senajame Testamente ir ankstyvajame judaizme anapusinės bausmės vietos vaizdinys išnyra pirmiausia dviem aspektais: a) Šeolas (požeminis pasaulis) suvokiamas nebe kaip vieninga visų mirusiųjų buveinė, bet padalijamas į dvi atskiras dalis, kaip atlygis ir bausmė skirtas atitinkamai geriesiems ir blogiesiems. Anot užbiblinių liudijimų (4 Mak ir kt.), Šeolas yra galutinė amžinosios bausmės vieta bedieviams („prakeiksmo Šeolas“). b) Hinomo slėnis, kur valdant Ahazui ir Manasui kaip aukos deginti vaikai (2 Kr 28, 3; 33, 6), dėl pranašų grasinimų teismu (Jer 7, 32; 19, 6; Iz 66, 24) judaizmo apokaliptikoje nuo II a. pr. Kr. laikyta vieta, kur po Paskutinio teismo atsivers ugnies pragaras. Naujajame Testamente pragarui išreikšti vartojami įvairūs įvaizdžiai ir palyginimai. Sinoptinėse evangelijose aptinkamas žodis *gehenna* (gr. nuo *gehinnon* – Hinomo slėnis), žymintis po Paskutinio teismo atsiversiančią amžinosios bausmės vietą, skirtą ne tik velniui bei jo angelams (Mt 25, 41), bet ir visiems, kurie nenorėjo atsiversti ir atstūmė Dievo siūlomą išganymą (Mt 5, 29 ir t.). Pasak Jono Krikštytojo (Mt 3, 12) ir Jėzaus (Mt 18, 8), pragare deganti amžina neužgesinama ugnis vadinama pragaro ugnimi (Mt 5, 22; 18, 9) arba žioruojančia krosnimi (Mt 13, 42. 50). Kitur pragaro kančios apibūdinamos kaip verksmas ir dantų griežimas (Mt 8, 12; 13, 42. 50; 22, 13; 24, 51; 25, 30; Lk 13, 28) arba lyginamos su nemirštančiu kirminu (Mk 9, 48). Pragaro bausmę nusakant kaip tamsybes, ji priešpriešinama šviesiai, šventiškai apšviestai dangaus salei, kurioje susirinę išgelbėtieji (plg. Mt 22, 1 ir t.). Apreiškimo knygoje (14, 10; 19, 20; 20, 14; 21, 8), pasitelkiant Senojo Testamento įvaizdžius (Pr 19, 24: Sodomos ir Gomoros sunaikinimas ugnies ir sieros jūra), pražūtis vieta vaizduojama kaip amžinai deganti ugnies ir sieros jūra. Į ją įmetami antikristas ir netikras pranašas (19, 20), velnias (20, 10) ir galiausiai visi žmonės, neįrašyti į gyvenimo knygą (20, 15). Ten nutremiami net mirtis ir požeminis pasaulis, kad nebeturėtų daugiau jokios galios. Nors pragaro vaizdingai ir neaprašo, Paulius vis dėlto aiškiai kalba apie amžinąją pražūtį (1 Kor 1, 18; 2 Kor 2, 15; 4, 3; 2 Tes 2, 10), gresiančią tiems, kurie neklauso Evangelijos (2 Tes 1, 9), ir netikėtai juos užgriūsančią kaip gimdymo skausmai nėščią moterį (1 Tes 5, 3).

Krikščioniškosios tradicijos iškart perimtas mokymas apie pragarą kai kur pataisomas. Anot ankstyvojo judaizmo ir Naujojo Testamento, pragaras – bausmės vieta bus tik po mirusiųjų prisikėlimo, o esant tarpiniam būviui bausmės vietos yra kitos. Tačiau I a. paplinta įsivaizdavimas, kad bedieviai jau dabar dega pragaro ugnyje. Perėmus graikų mokymą apie sielą, pragaro bausmė tarpiniame būvyje susiejama su bekūne siela. Kad ir kaip pragaro amžinumas grindžiamas Dievo teisingumu, išnyra klausimas, kaip tai suderinti su Dievo gailėstingumu. Krikščioniškojoje tradicijoje iki šiandien bandoma įvairiai šią problemą išspręsti. Atmetus mokymą apie apokatastazę, reikšmingos tapo įvairios mokymo apie gailėstingumą atmainos: dėl Dievo gailėstingumo pragaro bausmės gali būti sušvelnintos. Pasak Jono Auksaburnio, pragaro bausmės švelnina pasilikusiųjų geri darbai; Augustinas pripažįsta laikino (tikriausiai sekmadienio) šių bausmių palengvinimo galimybę. Kiti laikosi požiūrio, kad visi krikščionys, įskaitant eretikus, bus išganyti, nes amžiną išganymą laiduoja krikštu grįstas dalyvavimas Kristaus kūne. Dar kiti išganymą apriboja Katalikų Bažnyčioje pakrikštytaisiais ir katalikišką tikėjimą išlaikiusiais. Nuo Bažnyčios tėvų iki XX a. daug dėmesio skirta aiškinimams, ką reiškia pragaro ugnis. Vieni (pvz., Origenas, Ambraziejus, Jeronimas) supranta tai metaforiškai, kiti (pvz., Bazilijus ir Augustinas) laikosi realistinio supratimo, nors ir pabrėžia tos ugnies kitoniškumą, palyginti su žemiškąja. Šiame kontekste pragaro bausmės esmė dažnai aiškinama *poena damni* (neleidimo regėti Dievo bausmės) ir *poena sensus* (juslinės bausmės), susijusios su skausmu ir kančia, perskyra.

Bažnyčios Magisteriumas pasmerkė mokymą apie apokatastazę. Tarp magisterinių ištarų minėtinas *Fides Damasi*, kur mokymo apie kūno prisikėlimą kontekste sakoma, kad už gerus darbus laukia amžinas atlygis, o už nuodėmes amžinoji bausmė (DS 72). Ta pačia dvasia Laterano IV Susirinkimas (1215) teigia, jog bloga dariusiuosius per mirusiųjų prisikėlimą kartu su velniu ištiks amžinoji bausmė (DS 801). Lijono II Susirinkimas (1274) kalba apie tai, kad mirusieji mirtinos arba gimtosios nuodėmės būvio iškart po mirties nužengia į pragarą, kur kenčia įvairias bausmes. Tačiau Teismo dieną visi su savo kūnais stos prieš teisiančio Dievo sostą atsiskaityti už savo darbus (DS 858–859). Konstitucijoje *Benedictus Deus* (1336) pateikiamas iš esmės toks pat mokymas, tačiau neįvardijami mirusieji vien gimtosios nuodėmės būvio (DS 1002). Pasak Florencijos Susirinkimo (1442), išganymo neįmanoma pasiekti už Katalikų Bažnyčios ribų (DS 1351). Galiausiai apie amžinąjį pasmerkimą kalbama Tridento Susirinkimo Dekrete apie nuteisinimą, atmetant nuomonę, kad tei-

sieji nepasmerkiami tik dėl to, kad Dievas blogų darbų, kuriuos yra padarę nuteisintieji, jiems neįskaityto (DS 1539, 1575).

Šiuolaikinėje teologijoje ištaros apie pragarą aiškinamos įvairiais aspektais. Kadangi visos eschatologinės vietos suprantamos kaip įvykiai ir asmeniniai susitikimai su Dievu, o pragaru dėl to laikomas žmogui galutinai pražuvęs Dievas, visi klausimai dėl pragaro vietos ir pragaro ugnies tampa bereikšmiai. Vieningai sutariama, kad Naujojo Testamento ištaromis apie pragarą ne kas nors informatyviai pasakoma apie faktinę anapusinę tikrovę, bet siekiama kerigmiškai paveikti šiapusinį gyvenimą. Daugelis mūsų laikų teologų pritaria teiginiui, jog nei Šventajame Rašte, nei bažnytinėje tradicijoje apie jokių konkretų žmogų nėra pasakyta, kad jis yra pragare (net ir apie Judą, nepaisant Mk 14, 21; Lk 22, 3; Jn 13, 27). Nors Bažnyčia, skelbdama šventuosius, išreiškia savo tikėjimą, kad kai kurie žmonės tikrai yra danguje, ji nieko panašaus nesako apie konkrečių žmonių amžinąją pražūtį. Pragaro tikrovė rimčiausiai traktuojama suvokiant: aš galiu pražūti, todėl puoselėju viltį būti išgelbėtas dėl Kristaus.

Skaistykla

Bažnyčios tradicijos supratimu, skaistykla yra anapusinis apvalymo procesas, išlaisvinantis žmogų iš visų trūkumų ir įgalinantis įžengti į dangiškąją palaimą.

Šiandien niekas neginčija to, kad Šventajame Rašte nėra nė vieno teksto, kurį būtų galima patikimai aiškinti skaistyklos naudai. Net ir biblinis Šeolo (požeminio pasaulio, mirusiųjų karalystės) vaizdinys žymi ne skaistinio būvį, bet radikalią mirties galią, žmogaus tolesnę šešėlinę egzistenciją, o vėliau taip pat žmogaus atlygį ir bausmę. Mintį apie skaistyklą tradiciškai mėginama pagrįsti keliais tektais. Dažnai cituojamame 2 Mak 12, 40–45 tekste paliudijamas tikėjimas mirusiųjų prisikėlimu, bet ne anapusinis skaistinimas. Nuoroda į skaistyklą lygiai taip pat nevalia laikyti Mt 12, 32. Keblesnis yra Bažnyčios tėvų teologijai reikšmingas Mt 5, 25–26 tekstas, kur kalbama apie kalėjimą, iš kurio niekas neišeina neatsiteisęs iki paskutinio skatiko. Anot šiuolaikinės egzegezės, minėtasis kalėjimas yra ne skaistykla, bet pragaras. Panašiai įvertintinas ir 2 Kor 3, 10–15. Čia minima ugnis tiesioginiame kontekste yra ne skaistinamoji, bet Paskutinio teismo ar didingos Kristaus paruzijos ugnis. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad šis tekstas kartu su Mt 5, 25–26 reikšmingai prisidėjo prie mokymo apie skaistyklą išrutuliojimo.

Tikrasis mokymas apie skaistyklą Bažnyčios tėvų laikotarpiu išrutuliotas iš bibliinių išganymo pažado bei

įgyvendinimo vaizdinių. Nemenkai prie to prisidėjo Eucharistijos šventimas ir Atgailos sakramento plėtojimas. Malda už mirusiuosius paliudyta nuo II a. O III a. pradedama Eucharistijos metu melstis už iškeičiusius iš šio pasaulio. Galop įsitvirtina paprotys aukoti už juos Mišias. IV a. *Apaštališkosiose konstitucijose* visuotinės maldos už mirusiuosius patikslinamos mokymo apie skaistyklą kryptimi: žmogui palankaus Dievo meldžiama priimtai sielai atleisti savanoriškai ar nesavanoriškai padarytas nuodėmes. Serapiono *Euchologium* (IV a.) Dievo maldaujama neatminti mirusiųjų nuodėmių ir klaidų. Dar reikšmingesnė mokslo apie skaistyklą plėtojimuisi buvo atgaila, iki VI a. žmogui galima tik kartą per gyvenimą. Vakarų Bažnyčioje ji daugiausia buvo baudžiamojo pobūdžio, nes nuo paskirtos atgailos atlikimo priklausė nuodėmių atleidimas. Tačiau persekiojimo laikotarpiu nusidėjęs su Bažnyčia būdavo sutaikinamas iki galutinio atgailos atlikimo, nes manyta, kad likusią atgailą galima atlikti anapus. Tuo tarpu Rytuose atgaila laikyta pedagoginiu arba medicininiu terapiniu procesu, nes nuodėmės įveikimas padedant kunigui, kuris atlikdavo sielų gydytojo vaidmenį, vertintas kaip sielos ligos išgydymas. Šis sveikimas ir skaistėjimas galįs tęstis ir po mirties. Toks skirtingas atgailos supratimas lėmė skirtingą skaistyklos supratimą. Vakarų tėvai (pvz., Tertulijonas, Kiprijonas, Augustinas) skaistinimą tarp mirties ir prisikėlimo traktavo kaip bausmę, o Rytų tėvai (Klemensas Aleksandrietis, Origenas, Jonas Auksaburnis) suvokė kaip brenimo procesą.

Lijono II Susirinkimas (1274, *DS* 856) ir Florencijos Susirinkimas (1439, *DS* 1304) moko, kad meilės būvio mirusių, bet atgailos iki galo neatlikusių žmonių sielos po mirties apvalomos skaistinamosiomis bausmėmis. Šioms bausmėms sušvelninti naudingi gyvųjų užtariamai, būtent Mišios, malda, išmaldos ir kiti pamaldūs darbai, tikinčiųjų vienas kito labai atliekami santarvėje su Bažnyčios įstaigomis. Sąmoningai vengiama posakio „skaistinamoji ugnis“ (*ignis purgatorius*). Lotyniškosios Bažnyčios akcentas yra „skaistinamosios bausmės“ (*poenae purgatoriae*). Tridento Susirinkimo Dekrete apie skaistyklą (1563, *DS* 1820) daroma prielaida, kad atleidžiant sunkią kaltę ir nuo amžinosios bausmės ne kiekvienu atveju panaikinamos visos laikinos bausmės. Vadinasi, greta atleidimo nuo laikinųjų bausmių šiame pasaulyje galimybės egzistuoja anapusinis apvalymas skaistykloje, todėl Bažnyčia mirusiųjų sieloms gali padėti užtariamąja malda ir pirmiausia šv. Mišiomis. Įdomu, kad Tridento Susirinkimas mokymą apie skaistyklą apskritai grindžia Šventuoju Raštu ir sena Bažnyčios tėvų tradicija, tačiau nenurodo nė vieno Šventojo Rašto teksto.

Žodis „skaistykla“ yra Vakaruose XII a., remiantis *1 Kor 3, 15*, pasirodžiusio pasakymo *ignis purgatorius* („skaistinamoji ugnis“) vertinys, dėl kurio galimi įvairūs nesusipratimai, nes skaistinio vyksmas beveik neišvengiamai lokalizuojamas ir nepakankamai atsižvelgiama į Šventajame Rašte pasitaikančio žodžio „ugnis“ daugiopą simbolinę reikšmę. Anapusinį skaistinimą reikėtų suvokti kaip meilės kupiną troškimą būti išlaisvintam iš paskutinių trūkumų, trukdančių regėti Dievą. Tas įaugimas į Dievo meilę yra skausmingas, ir tik šia prasme galima kalbėti apie kančią skaistykloje. Daryti prielaidą apie papildomai Dievo paskirtas bausmes nėra nei būtina, nei prasminga. Skaistinio objektu Vakarų teologijoje paprastai laikytos po nuodėmių atleidimo išlikusios laikinosios bausmės už nuodėmes. Laikina bausmė suvoktina kaip iš nuodėmės esmės išplaukiantis ir kančią lemiantis nuodėmės padarinys, o ne Dievo pozityviai paskirta bausmė. Šiuolaikinėje teologijoje skaistykla aiškinama įvairiai. K. Rahneris, remdamasis kaltės ir bausmės perskyra, skaistykla laiko po mirties vykstantį žmogaus daugiasluoksnės tikrovės integracijos į pamatinį apsisprendimą, žmogaus priimtą jam dar gyvam esant, procesą. Dėl visų tarpusavio meilės ryšio Kristuje šį procesą gali palengvinti žmonių užtariamoji malda. Pasak L. Boroso, kuris laikosi galutinio apsisprendimo hipotezės, skaistykla – tai mirties metu vykstančio galutinio apsisprendimo Dievo naudai kokybė bei intensyvumas.

Dangus

Dangus yra galutinis ir neprarandamas amžinosios laimės būvis, žmogui Dievo kaip neužtarnauta dovana suteikiamas po mirties ir būtino apvalymo. Po mirusiųjų prisikėlimo tokio būvio dalininku tampa ir kūnas.

Senajame ir Naujajame Testamente žodis „dangus“ įvairiopa prasme vartojamas vienaskaita ir daugiskaita. Senojo Testamento pasaulėvaizdyje dangus yra tvirtas skliautas (*firmamentum*), perskiriantis viršutinius ir apatinius vandenis (*Pr* 1, 6). Ant jo kaip šviesuliai pritvirtintos žvaigždės (*Pr* 1, 14). Posakiu „dangus ir žemė“ žymimas visas kosmosas (*Pr* 1, 1). Dangus pirmiausia yra Dievo buveinės įvaizdis. Iš ten esančio aukšto sosto jis valdo visatą (*Ist* 26, 12; *Ps* 2, 4; 11, 4; *Iz* 63, 15). Tačiau dangaus įvaizdžiu nurodoma ne Dievo buvimo vieta, bet jo egzistavimo būdas ir išganymo dinamika. Dėl šios priežasties „dangus“ judaizme galėjo pakeisti tikrąjį Dievo vardą (Jahvė), kurio nedrįsta ištartti. Naujajame Testamente žodis „dangus“ įgyja dar ir kristologinę bei soteriologinę reikšmę. Jėzus kalba apie dangiškąjį Tėvą, apie Tėvą danguje (*Mt* 5, 16. 45; 6, 1. 9 ir kitur), taip pat apie Dangaus Karalystę (*Mt* 3,

2; 5, 10. 19. 20; 7, 21 ir kitur). Žmogaus Sūnus nužengia iš dangaus (*Jn 3, 13*), ateina iš dangaus (*Jn 3, 31*); atlikęs užduotį, paimamas į dangų (*Apd 1, 9–11*); jam suteikiama visa valdžia danguje ir žemėje (*Mt 28, 18*); laiko pabaigoje ateis dangaus debesys su didžia galybe ir šlove (*Mt 24, 30*). Iš dangaus atsiunčiama Šventoji Dvasia (*Apd 2, 1* ir t.), veikianti Bažnyčioje ir pasaulyje. Tad būti danguje reiškia gyventi drauge su Dievu ir Kristumi. Dangaus kaip bendrystės su Dievu mintis aptinkama sinoptinėse evangelijose eschatologinį išganymą, amžinąjį gyvenimą vaizduojant kaip įžengimą į Dievo, arba Dangaus, Karalystę. Dangaus kaip bendrystės su išaukštintu Viešpačiu vaizdinys pasitaiko pirmiausia Pauliaus laiškuose, kur kalbama apie pagavimą oran pasitikti Viešpaties (*1 Tes 4, 17*), buvimą pas Kristų (*Fil 1, 23*; plg. *2 Kor 5, 8*), gyvenimą susivienijus su Kristumi (*1 Tes 5, 10*), gyvenimą su Kristumi Dievo galybe (*2 Kor 13, 4*). Jėzaus žinioje dangus suprantamas kaip atlygis už gerus darbus šiapusiniame pasaulyje (*Mt 5, 12*; *19, 21. 29*; *Mk 10, 30*; *Lk 6, 23*), nors tas atlygis ir yra gryna malonė (*Mt 20, 1–16*). Kristologinė dangaus samprata galiausiai susijusi su požiūriu į Bažnyčią kaip į šventųjų bendrystę. Individo išganymas atbaigiamas tik tada, kai išganoma visata ir visa. Galop būsimė ne *danguje*, bet *dangus* visi kartu kaip vienas Kristus. Kadangi žmogus kaip būtybė iš dvasios ir kūno priklauso žemei ir yra už ją atsakingas (plg. *Pr 1, 27* ir t.; *2, 7* ir t.), galutinis išganymas reikalauja ne tik mirusiųjų prisikėlimo, bet ir sveiko pasaulio kaip tobulų žmonių egzistencijos erdvės, *Apr 21, 1* ir t. vadinamos „nauju dangumi ir nauja žeme“. Dangus, kaip atbaigto išganymo egzistencijos būdas, Naujajame Testamente vaizduojamas pasitelkiant Senojo Testamento vaizdinius (*Iš 24, 9–11*; *Iz 25, 6*), dažniausiai pokylio įvaizdį (*Mt 8, 11*; *Lk 13, 29*), čia šeimininkas pats Kristus pakvies prie stalo tuos, kuriuos suras būdinius (*Lk 12, 37*). Palyginime apie karališkąją puotą (*Mt 22, 1–14*), kurion kviečiami žmonės iš gatvės, ypač atskleidžiamas dangiškosios palaimos maloningumas. *Apr 21, 9–22*, 5 pokylio vaizdiniai siejami su Šventojo miesto (naujosios Jeruzalės), Antikoje simbolizavusio viltį, bendrystę ir patikimą saugumą, įvaizdžiu. Remiantis Senojo Testamento vaizdiniais (*Pr 2, 4b–25*; *Ez 36, 35*; *Iz 11, 6* ir t.; *65, 25*), taip pat pasitaiko įvairių rojaus motyvų – užsimenama apie gyvybės medžio vaisių valgymą (*Apr 2, 7*), gyvybės vandenį (*22, 1* ir t.), senosios gyvatės sunaikinimą (*20, 2*), išlaisvinimą iš liūdesio, aimanų ir sielvarto (*21, 4*). Dangiškoji palaima Naujajame Testamente vaizduojama ir kaip Dievo regėjimas (*Mt 5, 8*; *1 Kor 13, 12*; *2 Kor 3, 18*; *5, 7*; plg. *Žyd 12, 14*; *1 Jn 3, 2*; *Apr 22, 4*).

Krikščioniškojoje tradicijoje tikėjimas eschatologine laime danguje buvo toliau skelbiamas ir aiškinamas.

Žodis „dangus“ tapo teologijos terminu, ne visada sutampančiu su bibrine sąvoka. Šventajame Rašte „dangus“ žymi išganytųjų būvį po mirusiųjų prisikėlimo, o vėliau – būvį tarp mirties ir prisikėlimo bei po mirusiųjų prisikėlimo. Perėmus graikų mokymą apie sielą, dangaus palaima taikoma ir abiem sielos galioms – protui ir valiai, todėl galima kalbėti apie palaimingą regėjimą ir palaimingą mėgavimąsi. Augustinas teigia, kad palaimintieji danguje nekintamą Dievo esmę pažįsta regėdami ir mylėdami, o Viduramžių teologijoje svarstoma, ar dangiškoji palaima suvoktina labiau emociškai, kaip radikali meilė (škotistai), ar labiau teoriškai intelektualiai, kaip palaimingas regėjimas (tomistai). Iš tikrųjų dangaus palaima patiriama toje žmogaus dvasios gelmėje, kurioje pažinimas ir troškimas dar nepersiskyrę kaip dvi atskiros veiklos atmainos. Dievo regėjimas yra pažinimo apšviestas meilės aktas ir meilės persunktas pažinimo aktas.

Mokymas apie palaimingąjį regėjimą Viduramžiais buvo įvairių Bažnyčios Magisteriumo ištarų objektas. Jonas XXII laikėsi nuomonės, kad išrinktųjų sielos tobulai Dievą regės tik po mirusiųjų prisikėlimo ir dabar mėgaujasi netobula palaima. Į tokią pažiūrą Benediktas XII 1336 m. (*Benedictus Deus, DS 1000*) atsako mokymu, kad šventųjų sielos jau iki visuotinio prisikėlimo Dievo esmę intuityviai veidas į veidą regi be jokio kūriniškojo tarpininkavimo. Florencijos Susirinkimas (1439) priduria, jog dangiškoji palaima priklausomai nuo nuopelnų žemėje skiriasi laipsniu (*DS 1305*). Tridento Susirinkimas Dekrete apie nuteisinimą (1547) šią mintį pratęsė sakydamas, kad nuteisintieji gali pelnyti daugiau malonės, amžinojo gyvenimo ir didesnės dangiškosios šlovės (*DS 1582*).

Šiuolaikinėje teologijoje visi pabrėžia, kad „dangus“ žymi viso žmogaus, žmonijos ir jai priskiriamą pasaulio atbaigtą išganymą.

Amžinasis gyvenimas

Amžinasis gyvenimas yra Dievo žmogui po mirties ir mirusiųjų prisikėlimo dovanojamas amžinasis išganymas, tapatus dangiškajai palaimai.

Pasak Senojo Testamento, gyvasis Dievas gyvas iš prigimties. Jis yra gyvybės šaltinis (*Ps 36, 10*). Kiekviena žemiškosios gyvybės rūšis dovanojama Dievo. Jis įkvepia žmogui gyvybę, taip padarydamas jį gyva būtybe (*Pr 2, 7*); jam mirštant gyvybę atsiima. Senajame Testamente gyvenimas iš pradžių suvokiamas ne kaip anapusinis amžinasis gyvenimas, bet kaip gyvenimo pilnatvė kokybine bei kiekybine prasme – kaip ilgas, sveikas ir laimingas gyvenimas. Vėlyvuosiu Izraelio istorijos laikotarpiu

pamažu randasi vilties įveikti mirtį bei transcendentinio amžinojo gyvenimo pradmenų. Tik paskutiniaisiais amžiais iki laikų pervartos (2 *Mak* ir *Dan*) galutinai įsivyrąja tikėjimas mirusiųjų prisikėlimu, laiduojančiu teisiesiems įžengimą į amžinąjį gyvenimą. Naujajame Testamente terminologiškai skirtinas žemiškasis, mirčiai nuskirtas gyvenimas (*psyché*) ir amžinasis gyvenimas (*zoé*). Sinoptinėse evangelijose, išskyrus kelias išimtis (*Lk* 12, 15 ir 16, 25; *zoé* – žemiškasis fizinis gyvenimas), amžinasis gyvenimas (*zoé*) laikomas transcendentiniu, todėl tapatus tobulam Dievo Karalystės pavidalui. Teisieji įžengs į amžinąjį gyvenimą (*Mt* 25, 46). Įgyti amžinąjį gyvenimą turėtų būti vienintelis žmogaus rūpestis (*Mt* 7, 14; 18, 8; 19, 6; *Mk* 9, 43; 10, 17; *Lk* 10, 25; 18, 18). Mokiniui, paliekančiam viską dėl Jėzaus, žadamas amžinasis gyvenimas (*Mt* 19, 29; *Mk* 10, 30; *Lk* 18, 30). Pauliaus laiškuose gyvenimas suprantamas remiantis „Kristaus tikrove“. Tikinčiųjų gyvenimas yra maloningai dovanotas dalyvavimas prisikėlusio Kristaus gyvenime, nuteisinimo ir naujojo sukūrimo vaisius (*Rom* 5, 18. 21; 6, 22; 2 *Kor* 5, 17; *Ef* 2, 5 ir t.). Šis per krikštą suteiktas, Šventosios Dvasios veikimu dovanotas gyvenimas su Kristumi yra paslėptas Dieve. Kai Kristus, mūsų gyvastis, apsireiškė, kartu su juo pasirodysime šlovingi ir mes (*Kol* 3, 3–4). Išplėtotą amžinojo gyvenimo teologiją pateikiama Jono evangelijoje, kurioje ypač išryškinamas skirtumas tarp *psyché* ir *zoé*. Gerasis ganytojas atiduoda gyvybę (*zoé*) už savo avis (10, 15). Tikroji meilė pasireiškia gyvybės (*psyché*) atidavimu už draugus (15, 13). O amžinasis gyvenimas (*zoé*) dovanojamas per Šventąją Dvasią (3, 6; 6, 63; plg. 1, 13). Su Dvasios dovanotu gyvenimu susijusi tikroji šviesa (1, 4). Žmogumi tapęs Dievo Sūnus yra vienintelis, išskirtinis ir visuotinis amžinojo gyvenimo teikėjas. Jis gyvybės duona (6, 35. 48), prisikėlimas ir gyvenimas (11, 25), kelias, tiesa ir gyvenimas (14, 6). Jo duodama duona – tai jo kūnas dėl pasaulio už pasaulio gyvybę (6, 51c). Vienintelė ir visa apimanti sąlyga amžinajam gyvenimui gauti yra tikėjimas (3, 36; 5, 24; 6, 40. 47; 11, 25–26). Tas gyvenimas jau dabar teikiamas Krikšto ir Eucharistijos sakramentais (6, 51c–54). Apreiškimo knygoje amžinasis gyvenimas vaizduojamas apokaliptiniais įvaizdžiais, kaip valgymas nuo gyvybės medžio rojuje (2, 7), gyvenimo vainiko gavimas (2, 10), nuvedimas prie šaltinių, iš kurių trykšta gyvybės vanduo (7, 17; plg. 21, 6; 22, 1).

Krikščioniškojoje tradicijoje, perėmus mokymą apie sielos nemirtingumą ir išplėtojus mokymą apie tarpinį būvį, amžinasis gyvenimas priskiriamas teisiųjų sieloms po mirties, o po mirusiųjų prisikėlimo jo dalininku tampa ir išaukštintas kūnas. Spekuliatyviai plėtojamos skirtingos ištarnos apie palaimą danguje.

Amžinasis gyvenimas išpažįstamas didžiuosiuose Tikėjimo išpažinimuose: „Laukiu mirusiųjų prisikėlimo

ir būsimo amžinojo gyvenimo“ (Nikėjos–Konstantinopolio simbolis). „Tikiu kūno iš numirusių prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą“ (Apaštalu Tikėjimo išpažinimas). Nors čia, remiantis bibrline mąstysena, amžinasis gyvenimas visam žmogui priskiriamas tik po Paskutinio teismo, Viduramžių Susirinkimai nurodo, kad mirusiųjų sielos po reikiamo apvalymo iškart gali regėti Dievą. Spekulytyviojoje teologijoje amžinuojų gyvenimu ne tik laikomas sielos po mirties ir viso žmogaus po mirusiųjų prisikėlimo būvis. Antgamtinis gyvenimas tapatinamas su pašvenčiamąja malone, kurios vaisius yra amžinasis gyvenimas, – tiesa, žemėje, jį vis dar galima prarasti.

Nemirtingumas

Nemirtingumu teologijoje laikomas tolesnis perkeitas gyvenimas po mirties bekūnės sielos ar viso žmogaus, turinčio naują, kitonišką kūniškumą, pavidalu. Nemirtingumo samprata labai priklauso nuo žmogaus paveikslo.

Šventajame Rašte, remiantis žydų mąstymu, pateikiama monistinė žmogaus samprata: žmoguje išvelgiami kūno ir dvasios aspektai, tačiau manoma, kad jų vieno nuo kito atskirti neįmanoma. Mirštant nuo žmogaus atsiskiria šešėlis, toliau gyvenantis Šeole. Turėdamas tokią vientisą žmogaus sampratą, Izraelis gali tikėtis tik mirusiųjų prisikėlimo. Tokia viltis išsikristalizavo paskutiniaisiais amžiais iki Kristaus. Graikų kultūros paveiktoje išminties raštijoje žmogaus sielai pripažįstamas mirtį pranokstantis nemirtingumas (*Išm* 3, 1–4). Šis nemirtingumas, išsamprotaujamas iš panašumo į Dievą, grindžiamas Dievo kuriamąja veikla (*Išm* 2, 23); jis kaip dovana suteikiamas teisiesiems (*Išm* 3, 4). O apie bedievi sakoma, kad jis nemirtingumo netenka, savo sielą sunaikina (*Išm* 1, 11).

Naujajame Testamente judaistinė antropologija ir su ja susijusi mirusiųjų prisikėlimo viltis iš esmės perimama. Į klausimą, ar ir kokia apimtimi reiškiasi graikiška žmogaus samprata ir mokoma apie tarpinį būvį bei kokių modelių remiantis tai aiškinama, mokslininkai atsako skirtingai. Dėl Dievo Karalystės greito atėjimo laukimo šie klausimai Naujojo Testamento atsiradimo laikotarpiu nebuvo dėmesio centre. Nemirtingumas laikomas Dievo ir Kristaus savybe (1 *Tim* 6, 16); bet jį Dievas gali suteikti ir žmogui, traktuojamam kaip sielos ir kūno vienybė.

Krikščioniškosios tradicijos mokymui apie nemirtingumą poveikį darė graikų filosofų, pirmiausia Platono ir Aristotelio, mokymas apie sielą. Platonas skyrė praeinaną kūną ir dvasinę sielą, kuri dėl dieviškosios kilmės yra nemirtinga. Po mirties, suprantamos kaip sie-

los atsiskyrimas nuo kūno, ir teismo siela pradeda jai prideramą gyvenimą. Aristotelis įveikia tokį dualizmą sielą paskelbdamas vidiniu formuojančiu būties pradū, paveržiančiu žmogų gyvąja žmogiškąja būtimi. Kaip organinis pradas, siela neatsiejama nuo kūno ir, kaip ir jis, išnyksta. Neišnyksta tik dieviškasis *nous*, tenkantis žmogui iš išorės, bet nelaikomas individualia esybe. Diasporos judaizmo ir helenistinės aplinkos vaizdinius sulydo Filonas Aleksandrietis: žmogų sudaro kūnas ir siela; kūnas yra marus; sielos aukščiausioji dalis, *nous*, dieviškoji dvasia žmoguje, nemirtinga. Tačiau toks nemirtingumas pasiekiamas per dorybes, pirmiausia per dievobaimingumą. Kadangi nemirtingumas Naujajame Testamente laikomas dieviškąja savybe, krikščioniškojoje tradicijoje jis imamas pripažinti pamažu ir tik po pradinio atmetimo (Justinas, Teofilis Antiochietis, Ireniejus). Klemenso Aleksandriečio ir Origeno mąstyme išryškėja pervarta. Tertulijonas pirmasis ima aiškinti sielos nemirtingumą kaip sukurtosios žmogiškosios prigimties savybę ir tokį mokymą grindžia stoicizmui būdingomis paprastumo ir neišardomumo sąvokomis. Remdamasis neoplatoniškąja filosofija, šią idėją išsamiai apmąsto Augustinas. Dėl graikų filosofijos ir Augustino teologijos didelės įtakos mokymas apie sielos nemirtingumą Viduramžiais negincijamas, tačiau naujaip reformuluojamas veikiant aristotelizmui. Tomas Akvinielis kalba apie sielos nesugriaunamumą (*in corruptibilitas*), nemirtingumą laikydamas prisikėlusio Kristaus, žmogaus rojaus būvyje ir žmogaus po mirusiųjų prisikėlimo savybe. Pripažindamas sielai prigimtinį nemirtingumą, Tomas galvoje turi ne „absoliutų nemirtingumą“, bet Dievo sukūrimo metu dovanotą ir sielai iš prigimties šia prasme tenkančią kokybę. Kadangi siela kūniška, ji yra pilnatviška tik būdama susijusi su kūnu. Nuo kūno atsiskyrusi siela yra ne tik netobula, bet tiesiog jos prigimčiai prieštaraujančio būvio. Kadangi toks būvis negali trukti amžinai, sielos nemirtingumo idėja reikalauja kūno prisikėlimo, galutinai įveikiančio mirties galią.

Bažnyčios Magisteriumo ištarų apie sielos nemirtingumą pasirodo tik Viduramžiais. Suponuojamas antropologinis bekūnės, į išaukštintą kūną orientuotos sielos modelis. Mirtis suprantama kaip sielos ir kūno atsiskyrimas, tarpinis būvis, skaistykla, dangus ir pragaras siejami su bekūne siela (plg. *DS* 838, 902, 1000, 1304–1304, 1440). Tikėjimo mokymo kongregacijos 1979 m. pareiškime „Kai kuriais eschatologijos klausimais“ ginama Šventajame Rašte ir Tradicijoje išivirtinusi „sielos“ sąvoka. „Siela“ laikomas žmogaus „aš“, turintis sąmonę bei valią ir išliekantis po mirties.

Ortodoksų Bažnyčios, Reformacijos laikų teologai ir ortodoksinė liuteronų dogmatika laikosi nemirtingos sielos egzistavimo po mirties idėjos, tačiau nemažai

šiandienų teologų, pritardami visiškos mirties teorijai, atmeta katalikų mokymą apie sielą, vadindami jį platonizmo „landa“ ir antikinio filosofinio paveldo dogmatizavimu. Šiuolaikinėje katalikų teologijoje apskritai pripažįstamas žmogaus nemirtingumas po mirties, tačiau pabrėžiama, kad anapusinės egzistencijos būdą galima aiškinti įvairiais antropologiniais modeliais. Tai, kad Bažnyčios Magisteriumo pareiškimuose Viduramžiais taikytas anuomet paplitęs mąstymo modelis, nesuteikia jam pirmenybės, juolab kad Šventajame Rašte kone visur susiduriama su kitokiu antropologiniu modeliu.

Šventieji, šventumas

Naujojo Testamento požiūriu *šventieji* yra visi krikščionys, nes per tikėjimą ir krikštą Jėzaus Kristaus bei Šventosios Dvasios dėka yra tapę Dievo šventumo dalininkais. Katalikų Bažnyčioje šventaisiais vadinami krikščionys, ypatingais bei pavyzdiniais Dievo ir artimo meilės darbais įgyvendinę tikėjimą ir tokiais paskelbti po Bažnyčios teisės numatyto proceso. Šventumas kaip būvis yra pirmapradė Dievo esmė, o žmogaus atveju – malonės įgalintas buvimas Dievo šventumo dalininku.

Biblijoje šventumo sąvoka pirmiausia nusakoma Dievo esmė; žmogui šventumas priskiriamas tik kaip antrinė savybė, kaip malonės įgalintas dalyvavimas Dievo šventume; kulto plotmėje asmenys ar daiktai vadinami šventais dėl jų pavaldumo Dievui ar jo simbolizavimo. Senajame Testamente sąvokos „šventas“ (*kadoš*) ir „šventumas“ (*kodeš*) reiškia buvimą atskirtam nuo to, kas nešvaru ir suteršta (*1 Sam* 21, 5; *Ez* 22, 26). Dievas vadinamas tiesiog „Šventuoju“ (*Sk* 16, 5; *Job* 6, 10; *Pat* 9, 10) arba triskart šlovinamas kaip šventas (*Iz* 6, 3). Taigi šventumas yra Dievo esmė ir reiškiasi kaip ontologinė ir etinė tikrovė: ontologiniu lygmeniu Dievo šventumas tapatus jo iškilumui (*Iš* 15, 11; *Ps* 99, 3; *Hab* 3, 3), doroviniu – visiškam tobulumui ir teisumui (*Kun* 19, 2; *Iz* 5, 16). Dėl iš Dievo kylančio šventumo (*Iš* 31, 13; *Kun* 20, 8) Izraelis vadinamas „šventąja tauta“ (*Iš* 19, 6). Kaip „Izraelio Šventasis“ (*Ps* 89, 19; *Iz* 12, 6) Dievas sykiu kelia reikalavimą būti šventiems, „nes aš esu šventas“ (*Kun* 11, 45). Puoselėjant bendrystę su Dievu kulto plotmėje, asmenys bei daiktai laikomi kulto požiūriu šventais.

Naujajame Testamente Dievo šventumas reiškiasi trejybiškai. Į Dievą kreipiamasi kaip į „Šventąjį Tėvą“ (*Jn* 17, 11); Dievo Sūnus Jėzus Kristus vadinamas „Dievo Šventuoju“ (*Mk* 1, 24; *Lk* 4, 34; *Jn* 6, 69) ar trumpai „Šventuoju“ (*Apd* 3, 14; 4, 27; *1 Jn* 2, 20); Dievo Dvasia labai dažnai vadinama „Šventąja Dvasia“. Pakrikštytieji Šventąja Dvasia (*Lk* 3, 16; *Apd* 1, 5) kaip „pašventieji Kristuje Jėzuje“ (*1 Kor* 1, 2) sudaro Bažnyčią, kuri kaip „šventa kunigystė“ (*1 Pt* 2, 5), kaip „šventoji tauta“ (*1 Pt*

2, 9) yra naujoji Dievo tauta. Trivienis Dievas pašventina visus krikščionis (1 Tes 5, 23; 1 Kor 1, 30; 6, 11), todėl visi krikščionys vadinami „šventaisiais“ (Apd 9, 13; Rom 8, 27; Ef 1, 1). Kaip „pašauktiems šventiesiems“ (Rom 1, 7), jiems tenka užduotis tapti šventaisiais nepriekaištingai gyvenant (Ef 1, 4; 1 Tes 4, 3; 1 Pt 1, 15). Sykiu šventiesiems Kristuje dovanojama viltis tapti galutinės šlovės pas Dievą dalininkais (Ef 1, 18; Kol 1, 12; 2 Tes 2, 13). Naujajame Testamente nekalbama apie kultiniu požiūriu šventus asmenis ar daiktus. Tikroju Dievo garbinimu laikoma aukoti save kaip „šventą auką“ tobulai gyvenant pagal Dievo valią (Rom 12, 1 ir t.).

Nuo II a. vidurio šventaisiais vadinami ir kaip tokie gerbiami pirmiausia kankiniai, nuo IV a. ir kiti krikščionys (asketai, vyskupai, valdovai). Nuo X a. „šventojo“ titulas suteikiamas popiežiaus. Nuo III a. šventieji laikomi užtarėjais pas Dievą (Tertulijonas, Origenas, Kiprijonas).

Bažnyčios Magisteriumas skiria vienam Dievui rezervuotą garbinimą (*latría*) ir šventųjų gerbimą (*proskynesis, dulia*) (DS 601): pastaruoju turi būti siekiama Dievo garbės, tačiau šventųjų galima šauktis ir kaip užtarėjų (DS 675, 1821, 1824). Pasak Vatikano II Susirinkimo, šventumo siektina kasdieniame savo luomo ir profesijos gyvenime įgyvendinant Dievo ir artimo meilę (LG 50 ir t.). Susirinkimas taip pat patvirtino, jog teisėta šventuosius gerbti ir jų šauktis. Po Vatikano II Susirinkimo katalikų dogmatikoje šventumas traktuojamas pirmiausia šiais aspektais: tai – *teocentrinė* (trejybinė) tikrovė – Dievas būtimi (iškilumu ir šlove) ir veikimu (gerumu ir tobulumu) yra iš pagrindų Šventasis, o jo šventumas neatsiejamas nuo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios tarpusavio meilės; šventumas yra artimiausiai susijęs su meile. Šventumas taip pat yra su *asmeniškumu* susijusi tikrovė, nes neatskiriama nuo Dievo pirmapradžio asmeniškumo; ji taip pat aprėpia žmogaus asmenį, o sandoroje reiškia buvimą Dievo šventumo dalininku. Šventumas yra *socialinė* tikrovė, nes dovanojama individui kaip sandoros šventosios tautos (Izraelio, Bažnyčios) nariui. Šventumas – *visuotinė* tikrovė: kadangi Jėzus Kristus atkūrė kūrinių gerumą, visa, kas sukurta, pašaukta tarnauti šventumui. Tačiau kaip *eschatologinė* tikrovė šventumas įgyvendintas dar netobulai.

Krikšto galia visi krikščionys ontologiniu požiūriu yra šventi ir pašaukti šventumą įgyvendinti. Gerbti šventuosius yra visiškai teisėta ir svarbu, tačiau pavieniam krikščioniui nėra nei privaloma, nei būtina dėl išgany-mo. Kreipiantis užtarimo į šventuosius privalu iš akių neišleisti Kristaus kaip Tarpininko vienatinumo ir nepakartojamumo. Dėl išganomojo solidarumo eschatologinėje „šventųjų bendrystėje“ visi nariai, atbaigtieji ir dar neatbaigtieji, gali Dievo akivaizdoje vienas kitą užtarti.

Nauji leidiniai

Algirdas Jurevičius. Diakonas: teologija ir praktika. – Kaunas: Vox altera, 2013. – 336 p.

Knygoje apžvelgiama nuolatinio diakonato Katalikų Bažnyčioje raida, išsamiai aptariama jo teologija, analizuojamos taikymo galimybės Lietuvoje.

Pasak autoriaus, diakonato tarnyba istorijos tėkmėje išgyveno daug pokyčių ir krizių. Kiekviena diakonato tarnybos įgyvendinimo forma turi ne tik privalumų, bet patiria ir ribotybų. Karitatyvinės pakraipos praradimas lėmė diakonato tapatybės netektį ir galiausiai jo paties kaip nuolatinės tarnybos išnykimą. Diakonija, kaip pagrindinė Bažnyčios funkcija, buvo vykdoma kitų tarnybų bei tarnysčių (kunigų, pasauliečių, vienuolių), todėl niekada Bažnyčioje diakonijos nestigo. Karitatyvinės veiklos suaktyvėjimas, *Caritas* organizacijos atsiradimas parengė dirvą nuolatinio diakonato, Vatikano II Susirinkime įgijusio konkretų pavidalą, atgaivinimui. Susirinkimas suteikė Bažnyčiai didelį postūmį žengti atsinaujinimo keliu. Jame ir nuolatinis diakonas duoda Bažnyčiai naujų galimybių, kurios dar turi tapti tikrove vaisingo ir gyvo Bažnyčios gyvenimo labui.

Bažnyčios diakonija kyla iš Jėzaus Kristaus diakonijos ir ja remiasi. Diakonas kaip tarnyba yra sakramentinis Jėzaus Kristaus diakonijos savo Bažnyčioje ženklas. Todėl diakonato samprata artimai susijusi su diakonijos kaip Bažnyčios pagrindinės funkcijos ir individualaus krikščionio būties bei pagrindinio bendruomenės gyvenimo matmens supratimu.

Įsivesdama nuolatinį diakonatą Lietuvos Katalikų Bažnyčia įžengia į naują raidos tarpsnį, kuriame ji pati taps labiau tarnaujanti, artimesnė žmonėms. Bažnytinė diakonato tarnyba gali labai praturtinti Bažnyčią suteikdama daugiau galimybių pasaulėžiūriškai prakalbinti žmones. Diakoniškoji dvasia gali padėti humaniškai spręsti skausmingas visuomenines problemas. Bažnyčiai rūpi ne jos įtaka ar prestižas, tik žmogus.

Knygos autorius – Katalikų Bažnyčios kunigas, monsinjoras, teologijos mokslų daktaras Algirdas Jurevičius. Kelių knygų bei daugelio straipsnių įvairiomis teologijos temomis autorius, mokslinių projektų dalyvis. Mokslinio tyrinėjimo sritys: diakonato teologija, pastoracijos teologija, patrologija.

Kunigų paskyrimai

Kauno arkivyskupijoje

Kun. **Julius Grigonis** atleistas iš LSMU Kauno klinikų kapeliono pareigų, paliekant eiti kitas anksčiau turėtas pareigas.

Kun. **Vincas Kudirka** paskirtas Kėdainių Šv. Juozapo parapijos vikaru.

Kun. **Audrius Martusevičius** atleistas iš Kėdainių Šv. Juozapo parapijos vikaro pareigų ir paskirtas Kauno kunigų seminarijos Parengiamojo kurso Šiluvoje prefektu, taip pat įpareigotas įsitraukti į sielovadą Šiluvos parapijoje.

Kun. **Darius Vasiliauskas**, be anksčiau turėtų pareigų, paskirtas LSMU Kauno klinikų kapelionu.

-Kn-

Panevėžio vyskupijoje

Prel. **Bronius Antanaitis** atleistas iš Smilgių Šv. Jurgio parapijos klebono pareigų ir paskirtas Panevėžio Kristaus Karaliaus katedros altaristu.

Kan. **Vilnis V. Cukuras** atleistas iš Rokiškio Šv. apaštalo ir evangelisto Mato parapijos klebono, Panemunėlio Šv. Juozapo Globos parapijos administratoriaus, Rokiškio dekanato dekanu bei Rokiškio dekanato *Caritas* vadovu pareigų ir paskirtas Smilgių Šv. Jurgio parapijos klebonu.

Kun. **Eimutis Novikas** atleistas iš Saločių Šv. Juozapo parapijos klebono ir Kyburių Švč. M. Marijos Angeliškosios bei Smilgių Nukryžiuotojo Jėzaus parapijų administratoriaus pareigų ir paskirtas Rokiškio Šv. apaštalo ir evangelisto Mato parapijos klebonu, Panemunėlio Šv. Juozapo Globos parapijos administratoriumi, Rokiškio dekanato *Caritas* vadovu bei laikinu Rokiškio dekanato dekanu.

Kun. **Jonas Tamošiūnas** paskirtas Saločių Šv. Juozapo parapijos klebonu ir Kyburių Švč. M. Marijos Angeliškosios bei Smilgių Nukryžiuotojo Jėzaus parapijų administratoriumi.

Kardinolo A. J. Bačkio vyskupystės jubiliejaus Mišios Vilniaus arkikatedroje

Spalio 4-ąją, Šv. Pranciškaus Asyžiečio šventės dieną, sukako 25 metai nuo Vilniaus arkivyskupo emerito kard. Audrio Juozo Bačkio konsekavimo vyskupu. Prelatą Bačkį, buvusį Bažnyčios Viešųjų reikalų tarybos pasekretorių, 1988 m. rugpjūčio 5 d. paskirtą apaštališkuoju pronuncijumi Olandijoje, spalio 4-osios vakarą Šv. Petro bazilikoje konsekavo pats popiežius Jonas Paulius II. Konsekavimo iškilmė vyko prie katedros altoriaus, kartu su Jonu Pauliumi II koncelebravo pirmą kartą sovietų valdžios į Romą išleistas Vilniaus arkivyskupijos apaštališkasis administratorius arkiv. Julijonas Steponavičius ir Kauno arkivyskupijos bei Vilkaviškio vyskupijos apaštališkasis administratorius vyskupas Juozas Preikšas. Iškilmėje dalyvavo ir užsienio lietuvių vyskupai Paulius Baltakis OFM iš Jungtinių Valstijų ir Antanas Deksnys iš Vokietijos; neseniai laisvę atgavęs, bet sovietų iš Lietuvos išvarytas kun. Alfonsas Svarinskas, vyskupas iš Lietuvos atlydėję kunigai Vaclovas Aliulis MIC ir Jonas Grigaitis OP. Konsekavimo iškilmėje dalyvavo vyskupo A. J. Bačkio tėvai, taip pat nemažas būrys užsienio lietuvių, atvykusių į kaip tik tomis dienomis Romoje vykusį Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimą.

Minėdamas vyskupystės dvidešimt penkerių metų sukaktį, kardinolas A. J. Bačkis spalio 6 d. aukėjo šv. Mišias Vilniaus arkikatedroje. Koncelebravo prel. Algimantas Bartkus. Vilniaus arkivyskupas emeritas per pamokslą dėkojo Dievui ir visiems bendradarbiams, kunigams ir pasauliečiams, kvietė būti laisvos dvasios žmonėmis, nepailstamai eiti tikėjimo keliu. Pamaldų metu buvo perskaitytas popiežiaus Pranciškaus asmeniškai pasirašytas laiškas:

Garbingajam Mūsų Broliui

Jo Eminencijai Kardinolui Audriui Juozui Bačkiai

Vilniaus arkivyskupui emeritui

Tarp daugybės savo darbų, kuriuos kiekvieną dieną uoliai stengiamės atlikti kaip Šventojo Petro įpėdinis, mums malonu prisiminti brolius vyskupystėje, kurie įvairiuose pasaulio kraštuose švenčia savo ganytojiškos tarnystės atmintinus įvykius. Tad ir mes kartu su jais liudijame savo brolystę, atvirai kartu džiaugiamės, savo maldomis juos palydime. Todėl dabar, garbingasis mūsų Broli, šiuo laišku norime paminėti tavo sidabrinį vyskupystės jubiliejų, kurį spalio 4 dieną, minint šventąjį Pranciškų Asyžietį, iškilmingai prisiminsi.

Žinoma, šia proga mums malonu prisiminti kai kuriuos dalykus iš tavo gyvenimo ir veiklos, tikrą krikščionišką auklėjimą, kurį gavai šeimoje. Prieš priimdamas kunigystės šventimus 1961 m. kovo 18 d., jį stropiai stiprinai Paryžiuje ir Romoje. Paskui parodei nepaprastus dvasios ir proto gabumus lankydamas Popiežiškąją bažnytinę akademiją, vėliau uoliai darbuodamasis Šventojo Sosto pasiuntinybėse ir vaisingai atlikdamas pasekretoriaus pareigas Bažnyčios Viešųjų reikalų Taryboje.

1988 m. rugpjūčio 5 d. mūsų pirmtakas, garbingo atminimo palaimintasis Jonas Paulius II, tave paskyrė tituliniu Metos arkivyskupu ir apaštališkuoju nuncijumi Olandijoje. 1991 m. gruodžio 24 d. tas

pats popiežius tau patikėjo valdyti žinomą Vilniaus arkivyskupiją ir 2001 m. vasario 21 d. nusprendė priimti į Kardinolų kolegiją.

Kaip Vilniaus vyskupas parodei apaštališką užsidegimą, ištikimybę Magisteriumui, dėmesį ugdant jaunimą ir plečiant katalikišką švietimą. Žinome, kad tu rūpiniesi pašaukimais į kunigystę, kunigų ir pasauliečių tikinčiųjų nuolatine formacija, krikščioniškomis šeimomis, sergančiais ir neįgaliais vaikais, vargšais ir visuomenės atstumtaisiais.

Žinome, kad tu atlikai didžiulį darbą Lietuvos Vyskupų Konferencijoje, kurios pirmininko pareigas du kartus uoliai atlikai, taip pat Romos kurijoje, ir svarbias pareigas – Katalikiško auklėjimo kongregacijoje ir Vyskupų Sinode.

Mums bus malonu galvoti apie tave šią palaimingą spalio mėnesio dieną, kai iškilmingai pagerbsi savo vyskupystės jubiliejų su visais, kuriuos laikai brangiais. Jau dabar tau, garbingasis mūsų Broli, su meile perduodame apaštališkąjį mūsų palaiminimą kartu su šiuo nuoširdžiai parašytu laišku. Draugiškai linkėdami tau daugybės sumanymų, karštai Dieviškąjį Ganytoją meldžiame, kad Jis, užtariant Švenčiausiajai Mergelei Marijai, kuri Vilniaus šventovėje kaip Gailestingumo Motina yra ypač gerbiama, visuomet tau būtų dosnus savo dovanų.

Baigdami tavęs ir visų tavo žmonių prašome melstis, kad galėtume vaisingai atlikti labai svarbią Petro tarnystę pagal Dievo valią.

Vatikanas, 2013 m. rugsėjo 23 d. pirmieji mūsų pontifikato metai
Pranciškus

Po šv. Mišių Vilniaus arkivyskupą emeritą sveikino arkikatedros bendruomenės atstovai. Parapijos namuose surengtos agapės metu buvo žiūrima filmuota medžiaga iš konsekracijos iškilmių, giedojo arkikatedros choristai.

Spalio 9 d. Jo Eminencija susitiko su Vilniaus arkivyskupijos kunigais ir drauge aukojo šv. Mišias Švč. Trejybės bažnyčioje Trinapolyje, o spalio 21 d. jį aplankė Lietuvos vyskapai.

-Kardinolo A. J. Bačkio sekretoriatas-

Telšių vyskupijos kunigų susirinkimas

Rugsėjo 18 d. Telšiuose vyko Telšių vyskupijos kunigų susirinkimas. Jį pradėjo ir kunigus pasveikino Telšių vyskupas J. Boruta SJ. Jis vadovavo bendrai kunigų maldai ir pačiam susirinkimui.

Po bendros maldos į susirinkusius kunigus kreipėsi Telšių vyskupo vikaras, Lietuvos ir Telšių vyskupijos katechetikos centrų vadovas mons. kan. Rimantas Gudlinkis. Jis kunigams pristatė naujus 7, 8 ir 9 kl. tikybos vadovėlius bei pratybų sąsiuvinius. Juos įsigyti būtina, kadangi tikybos mokytojai jau dirba pagal naujas programas, kurių pagrindu vadovėliai parengti. Mokykloms dėl sunkios finansinės padėties sunku vadovėlių įsigyti, todėl svarstyta, kaip tai reikėtų padaryti. Taip pat monsinjoras kalbėjo apie metinę parapinę katechezę, pristatė patvirtintą metodinių priemonių sąrašą bei aptarė kitas, su šiais dalykais susijusias problemas. Pasak jo, perteikiant tikėjimo žinią jaunajai kartai

Kun. teol. lic. **Eugenijus Styra** atleistas iš Panevėžio Švč. Trejybės rektorato rektorius pareigų ir paskirtas Panevėžio vyskupo generalvikaru.

Kun. teol. lic. **Simas Maksvytis** paskirtas Panevėžio Švč. Trejybės rektorato rektoriumi ir laikinu Panevėžio-Krekenavos dekanato dekanu.

Kun. teol. lic. **Saulius Černiauskas** paskirtas Panevėžio vyskupijos kurijos vicekancleriu.

-P-

Pristatyti kandidatai į diakonus

Rugsėjo 22 d., sekmadienį, per šv. Mišias Kauno arkikatedroje bazilikoje kartu Eucharistiją šventusios bendruomenės, savo šeimų bei Viešpaties akivaizdoje septyni vyrai išreiškė pasiryžimą 4 metus rengtis nuolatiniam diakonatui ir vėliau tarnauti Bažnyčiai nuolatinių diakonų luome.

Kauno arkivyskupui metropolitui Sigitui Tamkevičiui bei susirinkusiai bendruomenei kol kas tik Kauno arkivyskupijoje pradėtų rengti nuolatinių diakonų kandidatus – septynis šeimas bei profesijas turinčius vyrus Nerijų Čapą, Darių Chmieliauską, Audrių Jasiną, Arūną Jurčių, Kastantą Lukėną, Beną Ulevičių ir Darių Venčkauską – pristatė Nuolatinių diakonų rengimo centro vadovas kun. Kęstutis Genys.

Šv. Mišioms vadovavo Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius, koncelebravo arkivyskupijos augziliaras vyskupas Kęstutis Kėvalas, Kauno kunigų seminarijos rektorius mons. Aurelijus Žukauskas, Nuolatinių diakonų ugdymo centro vadovas kun. Kęstutis Genys bei *Marijos radijo* programų direktorius kun. Gintaras Blužas OFS.

Per pamokslą arkivyskupas kvietė visus pamaldų dalyvius dėkoti Dievui už tai, kad leidžia kartu su Juo dalyvauti pasaulio kūrime, kad jie gali pasitarnauti ir teikti džiaugsmo kitiems, taip pat ragino prašyti pagalbos būti gerais Jo

sukurtojo pasaulio užvaizdais, ištikimai Jam tarnauti.

Bendruomeninėje maldoje melstasi už kandidatus į nuolatinę diakonystę, kad jie būtų artimi Kristui ir tarnautų žmonėms atsiliepdami į jų lūkesčius, kad klausytųsi Šventosios Dvasios balso, kad savo pavyzdžiu ir žodžiu stiprintų žmonių tikėjimą.

Šv. Mišių pabaigoje diakonystės kandidatus sveikinęs arkivyskupas palinkėjo ryžtingai siekti savo tikslo. Pasak ganytojo, pasiryžusiems tapti nuolatiniais diakonais reikėjo dvigubai daugiau drąsos – nors pasaulyje Katalikų Bažnyčioje jau tarnauja dešimtys tūkstančių diakonų, šie vyrai tuo keliu Lietuvoje eis pirmieji. Tad tikinčiųjų bendruomenė paraginta melstis ne tik už kunigus, vienuolius, bet ir už būsimus nuolatinis diakonus, Viešpaties pakviestus į tokį tarnavimo Bažnyčiai kelią.

-kait-

Akademinių metų pradžia Šv. Kazimiero kolegijoje

Spalio 8 d. jau šešiasdešimt penktus metus gyvuojančioje Popiežiškojoje lietuvių Šv. Kazimiero kolegijoje Romoje šv. Mišiomis prasidėjo naujieji mokslo metai. Liturgijai vadovavo ir padrašinančiu žodžiu homilijos metu pasidalijo apaštališkasis nuncijus Lietuvoje arkivyskupas Luigi Bonazzi.

Šventinėje Eucharistijoje taip pat dalyvavo Lietuvos Respublikos ambasadorė prie Šventojo Sosto Irena Vaišvilaitė, ilgus metus tarnavusio Italijoje velionio ambasadoriaus Stasio Lozoraičio našlė Giovanna Pignatelli Lozoraitis, naujai paskirtasis kolegijos rektorius kun. Audrius Arštikaitis ir dvasios tėvas prel. Stasys Žilys, taip pat buvęs kolegijos rektorius mons. Petras Šiurys, Šventosios Šeimos seserys, gausus esamų ir buvusių kolegijos studentų būrys.

Pradėdamas mokslo metus, Šv. Kazimiero kolegijos rektorius kun. Audrius Arštikaitis akcentavo, kad kolegija yra

būtinis visų bendros pastangos, nes dauguma apie Dievą ir tikėjimą išgirsta pirmiausia mokyklose per tikybos pamokas, o ne savo šeimose ar bažnyčiose.

Telšių vyskupas J. Boruta SJ susirinkime apžvelgė keletą einamųjų klausimų. Pirmiausia vyskupas kalbėjo apie *Caritas* veiklą parapijose. Remdamasis popiežiaus Benedikto XVI apaštališkuoju laišku *motu proprio* forma *Intima Ecclesiae natura* Telšių ganytojas išryškino *Caritas* veiklos kryptis bei pobūdį, išskyrė veiklos parapijose prioritetus. Vyskupas kalbėjo apie dalijimosi parapijose būtinybę ugdant krikščionišką bendruomenių dvasią ir taip netampant tik socialinės veiklos struktūra. Ganytojas išreiškė susirūpinimą alkoholio liūne skendinčiais žmonėmis, jų šeimų likimais. Jis kvietė klebonus ieškoti išeičių iš sudėtingų padėčių parapijose. Būtina aktyvinti AA organizacijos veiklą, padėti žmonėms naudotis Dievo malonės vaisiais – malda ir sakramentais ir kurti krikščioniško gyvenimo, pagrįsto tarpusavio pagalba ir santykiu, atnaujintą struktūrą ir taip išlaikyti gyvą evangelinę dvasią.

Kitą konferencijos dalį Telšių ganytojas kalbėjo apie Misijų sekmadienį, švenčiamą spalio 20 dieną. Vyskupas pabrėžė Tautų evangelizavimo kongregacijos kreipimosi atskiras vietas, kvietė tikinčiuosius nuolat raginti melstis už misijas bei rinkliavų metu paremti Bažnyčios misijinę veiklą išryškinant misionierių, nešančių Evangelijos žinią sudėtingomis sąlygomis, darbo svarbą ir visų Bažnyčios narių atsakomybę už tos veiklos sėkmę.

Telšių katedroje švęstoms šv. Mišioms vadovavo Telšių vyskupas J. Boruta SJ. Per pamokslą vyskupas pabrėžė parapiinės katechezės svarbą ir būtinybę rengti jaunąją katalikų kartą sakramentams. Tik prie parapijų rengiant vaikus ir jaunimą galima perteikti tikėjimo praktiką. Būtent parapijos veikloje dalyvaujantys jauni žmonės gali pajusti tikinčiųjų bendruomenės veiklą, šilumą, su kuria perduodamas tikėjimas. Ypač svarbu padėti jauniems žmonėms atrasti savo vietą parapijos gyvenime ir taip tinkamai parengti aktyviam bažnytiniam ir sakramentiniam gyvenimui. Kunigus jis kvietė būti drąsiais tikėjimo liudytojais ir nepasiduoti kylančioms neigiamoms pozicijoms šiuo klausimu.

Pasibaigus šv. Mišioms katedros kriptoje prie vyskupo kankinio V. Borisevičiaus kapo melsta, kad jis būtų iškeltas į altorių garbę. Po pamaldų kunigai ir Telšių kunigų seminarijos auklėtiniai kartu su ganytoju J. Boruta SJ pietavo seminarijos valgykloje.

-kasab-

Vilkaviškio vyskupijos kunigų susirinkimas

Spalio 8 d. Marijampolėje, vyskupijos Pastoracijos centre, vyko tradicinis kasmėnesinis kunigų susirinkimas, kuriame drauge su vyskupijos ganytoju Rimantu Norvila dalyvavo gausus būrys įvairiose vyskupijos parapijose tarnaujančių dvasininkų.

Pirmoje susitikimo dalyje kun. teol. dr. Rimas Skinkaitis pristatė neseniai lietuvių kalba išleistą pirmąją popiežiaus Pranciškaus encikliką *Lumen fidei*. Prelegentas išsamiai ir teologiškai profesionaliai apžvelgė visus keturis enciklikos skyrius: „Mes įtikėjome meilę“, „Jei netikėsite, nesuprasite“, „Aš jums perdaviau, ką esu gavęs“ ir „Dievas rengia jiems miestą“. Išsamus pristatymas buvo rimtas akstinas encikliką perskaityti bei pagilinti žinias ir supratimą jos dar neskaičiusiems. Drauge galima daryti išvadą, kad šioji enciklika – krikščionybės istorijos ir mokymo turinio esmės knyga.

Vėliau kun. R. Skinkaitis dar kartą pristatė pagrindines nuolatinio diakonato teologines, rengimo bei praktines gaires. Pirmos susitikimo dalies pabaigoje vysk. R. Norvila priminė galimybę ir atsakomybę dėl extraordinarinių Komunijos dalytojų parapijose ir jų pasirengimo šiai tarnystei Vilkaviškio vyskupijoje svarbą ir būdą.

Antroje dalyje į susirinkusiuosius kreipėsi Vilkaviškio vyskupijos katechetikos centro vadovas. Pirmiausia prelegentas pasidalijo įspūdžiais bei pranešimų santraukomis iš neseniai pasibaigusio Pasaulinio katechetų kongreso, kuris vyko rugsėjo 26–29 d. Romoje ir Vatikane. Ilgėliau buvo stabtelta prie popiežiaus Pranciškaus katechezės minčių specialiai šio kongreso dalyviams. Antrasis klausimas buvo susijęs su tikybos dėstymu mokyklose, aptartos aktualijos, kunigai paraginti skirti deramą dėmesį tikybai bei ją dėstantiems tikybos mokytojams. Trečioji aktualija – paprinė katechezė. Trumpai ir išsamiai buvo atkreiptas dėmesys į katechezės vietą, laiką, atlygį už katechezę, tikybos nelankančių mokinių katechezę bei vyskupo siuntimą.

Susirinkimas užbaigtas bendrais pietumis, vėliau vyko naujai išrinktos vyskupijos Kunigų tarybos pirmasis posėdis, kuriame buvo aptartos svarbiausios Vilkaviškio vyskupijos gyvenimo ir pastoracijos aktualijos.

-krb-

Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas

Spalio 9 d. Vilniaus arkivyskupijos Trinapolio rekolekcijų namuose Vilniaus arkivyskupijos kunigų susirinkimas prasidėjo šv. Mišiomis, kurioms vadovavo Vilniaus arkivyskupas emeritas kardinolas Audrys Juozas Bačkis, koncelebravo Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas, Vilniaus arkivyskupo augziliaras vyskupas Arūnas Poniškaitis ir arkivyskupijos kunigai. Iškilminga malda pažymėtos kardinolo vyskupystės 25-osios metinės. Homilijoje kardinolas dėkojo Dievui už tarnystę Bažnyčioje, prisiminė palaimintąjį popiežių Joną Paulių II, suteikusį vyskupystės šventimus, apmąstė bendrystės svarbą kiekvieno kunigo gyvenime. Vienam, be broliško kitų konfratrų palaikymo, bendradarbiavimo sunku atlikti savo tarnystę.

Po Eucharistijos liturgijos susirinkimo dalyviai žiūrėjo unikalią filmuotą medžiagą iš Vatikano Šv. Petro bazilikos 1988 metų spalio 4 d. iškilmingų Mišių, kuriose monsinjoras Audrys Juozas Bačkis popiežiaus Jono Pauliaus II buvo konsekruotas vyskupu. Popiežius homilijoje prisiminė ir lietuvių tautą, iš kurios kilęs naujai iššventintas vyskupas, pabrėžė, kad stiprybės ji semiasi iš kryžiaus slėpinio, kalbėjo apie šv. Pranciškaus pastangas rinktis tikrąją laisvę, atsižadėti savęs, drąsiai nešti taiką ir gėrį. Po filmuotos liturgijos peržiūros Vilniaus arkivyskupas emeritas kardinolas Audrys Juozas Bačkis prisiminė savo tarnystę Vatikano tarnybose. Kunigystės kelią pradėjęs Prancūzijoje, jis svarstė apie sielovados poreikį tarp išėivijos lietuvių, nė nesvajoję apie diplomatinę tarnybą. Tačiau po Vatikano II Susirinkimo Bažnyčia siekė, kad nuncijų tarnyboms įvairiuose pasaulio kraštuose būtų parengta kuo įvairesnių tautybių žmonių, todėl tuomet dar kunigas Audrys Juozas Bačkis buvo išsiųstas į Romą studijuoti diplomatinėje akademijoje. Po studijų – kelionės ir tarnystė nunciatūrose įvairiose šalyse: Filipinuose, Kosta Rikoje, Turkijoje, Nigerijoje, Vatikano Viešųjų reikalų taryboje. Šioje institucijoje pasekretoriaus pareigoms tuomet monsinjoras Audrys Juozas Bačkis buvo paskirtas pirmas ne italas. Teko atstovauti Šventajam Sostui įvairiose konferencijose, atsakyti į prašymus, laiškus, lydėti popiežių įvai-

visų pirma bendruomenė, kuri remdamasi į Viešpatį malda turi augti Jo malonėje. Dievui atiduotas laikas niekuomet nėra pavogtas iš mūsų kasdienybės, bet mus tik padaro tvirtesnius gyvenimo ir tikėjimo kovoje. Ir tuomet, kai tavo santykis su Jėzumi gyvas, visuomet yra lengviau priimti, suprasti ir kartu gyventi su tuo, kuris yra šalia.

Per pamokslą apaštališkasis nuncijus Lietuvoje arkivyskupas Luigi Bonazzi sakė, kad visi pradedantys mokslu metus Romoje kunigai atvyko čia ne vien tik semtis žinių, bet ir dar giliau pažinti ir kartu gyventi su Viešpačiu. Remdamasis evangelijoje perskaitytu Marijos ir Mortos pavyzdžiu arkivyskupas kvietė visus būti panašius į Mariją ir kasdien sustoti prie Jėzaus ir jo pasiklausyti, nes iš savęs nieko kitiems negalime duoti. Taigi savo gyvenime vis daugiau vietos reikėtų palikti Dievui ir leistis, kad jis mus vestų.

-klb-

Radomo bažnyčiai padovanota šv. Kazimiero relikvija

Spalio 3 d. sukako 555 metai nuo šv. Kazimiero gimimo. Šventasis karalaitis, Lietuvos globėjas, gimė Krokovoje, Vavelio pilyje, 1458 m. spalio 3 d. Ši sukaktis ketvirtadienį itin iškilmingai pažymėta pietrytinės Lenkijos Radomo mieste, kuriame šv. Kazimieras gyveno beveik dvejus metus – 1481–1482 m.

Šia proga Radomą aplankė Vilniaus arkivyskupas Gintaras Grušas ir Šv. Jono Krikštytojo bažnyčiai, kurioje prieš penkis su puse šimtmečio meldavosi šventasis karalaitis, padovanojo jo relikviją. Spalio 3-osios popietę prie Radomo rotušės vyko relikvijų perdavimo iškilmė. Paskui procesija su relikvija miesto gatvėmis atėjo į Šv. Jono Krikštytojo bažnyčią ir joje Vilniaus ir Radomo vyskupai koncelebravo šv. Mišias.

Lankydamasis Radomo vyskupijoje, arkivyskupas Gintaras Grušas taip pat aplankė Skaržysko Kamena Marijos šventovę. „Ar esame Vilniuje, ar Rado-

me, ar bet kur kitur pasaulyje, Dievo Motina mumis rūpinasi ir kviečia, kad kartu su ja budėtume maldoje, – sakė arkivyskupas Gintaras Grušas. – Atsiliepkime į Marijos kvietimą, budėkime prie jos kojų, melskime Dievo gailėstinumo mums ir visam pasauliui.“

-vr-

Paveiklo karūnavimo metinių minėjimas

2006 m. spalio 8-ąją, t. y. prieš septynerius metus, dalyvaujant miniai tikinčiųjų iškilmingai popiežiaus Benedikto XVI pašventintomis karūnomis buvo karūnuotas stebuklingasis Žemaičių Kalvarijos Švč. M. Marijos su Kūdikiu paveikslas ir jam suteiktas Krikščioniškųjų Šeimų Karalienės titulas. Paveikslą karūnavo popiežiaus įgaliotas Telšių vyskupas J. Boruta SJ. Šis reikšmingas ir svarbus įvykis iškilmingai paminimas kiekvienais metais.

Šiomet spalio 6 d. į Žemaičių Kalvarijos baziliką šio įvykio paminėti atvyko Telšių vyskupijos dekanatų šeimų centrų vadovai bei savanoriai, *Marijos legiono* nariai ir nemažas būrys piligrimų. Pagrindinėms šv. Mišioms vadovavo Telšių vyskupo augziliaras ir generalvikaras vyskupas L. Vodopjanovas OFM, koncelebravo Telšių Vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijos rektorius kan. Viktoras Ačas, vicerektorius, Telšių vyskupijos kurijos kancleris kan. Remigijus Saunorius, dvasios tėvas kun. Saulius Tomošaitis, prefektas kan. Andriejus Sabaliauskas, dalyvavo Telšių kunigų seminarijos klierikai, Telšių vyskupijos licėjaus auklėtiniai. Šv. Mišiose giedojo Žemaičių Kalvarijos parapijos jaunimo choras.

Sakydamas pamokslą vyskupas L. Vodopjanovas OFM kvietė tikinčiuosius gilinti savo tikėjimą, priminė ir išryškino apaštalią prašymą – „Viešpatie, sustiprink mūsų tikėjimą“. To prašyti turime kiekvienas – ir kunigai, ir šeimoje gyvenantys pasauliečiai. „Tai ne tik Tikėjimo metų, kurie jau eina į pabaigą, bet ir viso mūsų gyvenimo užda-

riose kelionėse, priėmimuose, po Vatikaną lydėti lietuvius vyskopus, patarti popiežiui dėl padėties Lietuvoje. Vyskupo konsekracijos metu Romoje vyko Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimas, todėl buvo suvažiavę daug užsienio lietuvių. Vienas iš ko-konsekratorių buvo vyskupas Juozas Preikšas, atvykęs iš Kauno, kitas – Vatikano valstybės Viešųjų reikalų tarybos sekretorius arkivyskupas Achille Silvestrini. Konsekracijos apeigose dalyvavo pirmą kartą į Romą atvykęs Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius. Popiežius Jonas Paulius II priėmė lietuvius, domėjosi katalikų padėtimi Lietuvoje. 1991 m. mirus Vilniaus arkivyskupui Julijonui Steponavičiui, laidotuvėse teko atstovauti popiežiui ir vėliau eiti arkivyskupijos vadovo pareigas, per vyskupystės tarnystę konsekruoti penkis lietuvius vyskopus ir daugumą Vilniaus arkivyskupijos kunigų.

Po iškilmingų pietų antroje susirinkimo dalyje Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas paskelbė, kad įvyko rinkimai į Kunigų tarybą. Pagal pareigas į ją pateko Vilniaus arkivyskupijos kancleris monsinjoras Robertas Šalaševičius, Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijos rektorius monsinjoras Žydrūnas Vabuolas. Daugiausiai balsų gavo kun. Andrius Narbekovas, kun. Ričardas Doveika, mons. Wojciech Gorlicki, kun. Medardas Čėponis, mons. Kęstutis Latoža, mons. Edvardas Rydzikas, kun. dek. Jonas Varanekas, mons. Vaclav Volodkovič. Kitus narius paskirs arkivyskupas.

Arkivyskupas Gintaras Grušas kvietė iškilmingai paminėti Tikėjimo metų užbaigimą. Ta proga Vilniaus arkikatedroje įvairių parapijų atstovai iš visos arkivyskupijos kviečiami išgyventi vietinės Bažnyčios bendrystę. Ganytojas tęsia arkivyskupijos parapijų lankymą, siekia asmeniškai susitikti su dvasininkais, pažinti sielovadą, lūkesčius, apžiūrėti parapijų patalpas.

Vilniaus Šv. Teresės bažnyčios ir Aušros Vartų klebonas ir Švč. Mergelės Marijos Gailėstinumo Motinos koplyčios rektorius mons. Jan Kasiukevič paskelbė Gailėstinumo Motinos atleidų okatvos temą, kuri pasirinkta pagal arkivyskupo šūkį: „Malonė, gailėstinumas ir ramybė“. Atlaidai vyks lapkričio 10–17 d. Kunigų, vienuolių ir seminaristų diena – lapkričio 13 d.

Vilniaus arkivyskupo augziliaras vyskupas Arūnas Poniškaitis klebonus ragino pateikti vyskupijai sąrašus žmonių, kurie būtų tinkami parengti Komunijos dalytojo tarnystei, net jei ir vieną kartą per metus iškyla toks poreikis. Tikėjimo metų proga Vilniaus arkivyskupija išitraukia į nepertraukiamą Švč. Sakramento adoraciją, keliaujančią per visą Lietuvą. Nuo š. m. lapkričio 1 d. iki 2014 m. sausio 1 d. į Eucharistijos adoraciją kvies vis kita arkivyskupijos parapija. Tai tikinčiųjų bendruomenę sutelkianti iniciatyva, kuri padeda susiburti maldai, ugdo tikėjimą ir pamaldumą Švč. Sakramentui.

Kitas kunigų susirinkimas vyks Trinapolio rekolekcijų namuose lapkričio 6 d. -ksb-

Kauno arkivyskupijos kunigų konferencija

Spalio 16 d. Kauno kurijoje vyko eilinė arkivyskupijos kunigų nuolatinio ugdymo konferencija. Arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius SJ drauge su kunigais jos pirmojoje dalyje aptarė idėją steigti parapijų Solidarumo fondą. Šiuo metu arkivyskupijoje veikia kunigų Paramos kasa, skirta savitarpio paramai ligos ar pan. atvejais. Parapijų Solidarumo fondas leistų kaupti lėšas ir padėti, kilus reikalui, sunkiau išgyvenančioms mažoms parapijoms. Dvasininkai buvo

pakviesti pasidalyti nuomonėmis, kokio tipo ir dydžio įnašą solidarai skirtų šiam fondui, ar šis įnašas būtų vienodas visoms parapijoms ar progresinis – didesnis didesnėms parapijoms, ar būtų renkamas nuo visų parapijos pajamų, ar nuo rinkliavų. Išklausus kunigų nuomonių ir padiskutavus, toliau šis klausimas bus svarstomas Kunigų taryboje ir po to priimtas galutinis sprendimas.

Antrojoje konferencijos dalyje daug dėmesio skirta jaunimo sielovadai. Arkivyskupijos sielovados programų koordinatorė Vaida Spangelevičiūtė-Kneizienė pasidalijo Miesto misijų savaitės išpūdžiais, kurie pranoko rengėjų lūkesčius: „Tai buvo liudijimas miestui ir sau patiems, jog galima drąsiai išeiti į miesto erdves nešant Gerąją Naujieną.“ Primindama 2013 m. Lietuvos jaunimo dienų Kaune išpūdžius, ypač išpūdingąją jaunimo procesiją per miestą su Švč. Sakramentu, gausias jaunų žmonių išpažintis, bendrą rožinio maldą (pirma kartą Lietuvos jaunimo dienose), apie 10 tūkst. dalyvių švenčiamą Eucharistiją „Žalgirio“ arenoje ir kt., šių renginių organizatorė padėkojo kunigams už jaunimo padrašinimą dalyvauti, už jų finansinę paramą, pusryčius, katechezes parapijose, jaunuolių išpažinčių klausymą. LJD metu miesto parapijose surengti 54 teminiai užsiėmimai, per Sutaikinimo pamaldas išpažinčių klausė apie 120 kunigų. Ir po šių didžiulių renginių toliau bus rūpinamasi jaunimo sielovada: rengiami jaunimo šlovinimo vakarai Šv. Jurgio Kankinio (pranciškonų) bažnyčioje paskutiniais mėnesių ketvirtadieniais, vyks pašaukimų savaitgalis kunigų seminarijoje, ministrantų stovyklos ir kt. Kunigai pakviesti perduoti jaunimui šias žinias ir padrašinimą dalyvauti.

Arkivyskupijos augziliaras vysk. Kęstutis Kėvalas kalbėjo apie neformalų jaunimo ugdymą, kuriam būdinga savanorystė, iniciatyvumas ir pan. Ganytojas iškėlė parapijų jaunimo vadovų klausimą pabrėždamas, kad jie neturėtų būti tapatinami su parapijos katecheto, tikybos mokytojo vaidmeniu. Vyskupas nuoširdžiai prašė bei ragino kunigus dekanatuose ir parapijose ieškoti žmonių, kurie galėtų nuolat vadovauti jaunuoliams, burtų juos į neformalias grupes, palaikytų jų tikėjimo ir jaunatviško užsidegimo gyvybingumą.

Kauno technologijos universiteto kapelionas kun. Petras Pichas su komanda pasidalijo šios vasaros Pasaulio jaunimo dienų Rio de Žaneire išpūdžiais, parodė filmuotos medžiagos, patikino kunigus, jog jaunimas iš tiesų gyvai ieško Dievo, domisi tikėjimu.

Aptariant kitas sielovados aktualijas, kun. Gytis Stumbras pakvietė brolius kunigus burtis į dvasininkų maldos bendruomenę. Arkivyskupas S. Tamkevičius labai sveikino šią iniciatyvą, sykiu paragino kunigus branginti ir puoselėti kunigiškąją tarpusavio bendrystę.

Ganytojas pranešė, jog artimiausiu laiku bus įkurta nauja – Jono Pauliaus II parapija Šilainių mikrorajone Kaune. Arkivyskupas taip pat pakvietė lapkričio 10 d. 15 val. į Kauno arkikatedrą šv. Mišiose drauge dėkoti Dievui už savo 75 metų amžiaus jubiliejų bei melstis už naująjį arkivyskupijos ordinarą, kurį paskirs popiežius Pranciškus. Konferencija užbaigta bendra konfratų malda ir pabendravimu prie pietų stalo.

-kait-

Kaišiadorių vyskupijos kunigų piligriminė kelionė

Tikėjimo metų proga Kaišiadorių vyskupijos kunigai rugsėjo 30–spalio 3 d. atliko piligriminę kelionę į Lenkiją, į Krokuvos arkivyskupiją. Piligrimystės

vinys“, – sakė vyskupas. Komentuodamas Dievo žodį, jis ragino šalinti kliūtis, kurios trukdo tikėjimui augti ir skleistis, drąsino neišsigąsti iškylančių sunkumų ir pasitikint Dievu per Marijos, Krikščioniškų Šeimų Karalienės, užtarimą eiti šventumo bei krikščioniškumo keliu.

Po Eucharistinės procesijos prie išstatyto Švč. Sakramento buvo meldžiamasi už šeimas, dėkota Dievui už visas šioje šventovėje patirtas malones.

Pasibaigus pamaldoms visiems padėkos žodį tarė Žemaičių Kalvarijos bazilikos rektorius, Žemaičių Kalvarijos dekanato vicedekanas kan. Jonas Ačas, tikintieji apdovanoti Telšių vyskupo J. Borutos SJ rūpesčiu išleistu atskiru leidiniu popiežiaus Pranciškaus laišku visiems žemaičiams, o ypač Telšių vyskupijos tikintiesiems, kuris buvo parašytas Žemaičių Krikšto 600 metų jubiliejaus proga.

Vėliau Žemaičių Kalvarijos parapijos namuose vyko nuotaikinga agapė. Telšių vyskupijos dekanatų šeimos centrų darbuotojai ir vadovai, taip pat iš įvairių Telšių vyskupijos parapijų atvykę *Marijos legiono* nariai rinkosi aptarti savo veiklos.

-kasab-

Konferencija apie liturgiją

Spalio 9 d. Kauno arkikatedros parapijos namuose vyko Kauno I dekanato kunigų trečioji Tikėjimo metams skirta konferencija, joje kalbėta apie liturgiją kaip krikščioniško gyvenimo centrą ir šaltinį.

Konferencijos pradžioje vicedekanas kun. Evaldas Vitulskis pakvietė tarti žodį dekanato dvasios tėvą kun. Severiną Holocherį OFM. T. Severinas OFM perskaitė dienos Evangeliją graikų kalba bei ją plačiai komentavo. Vėliau kun. Evaldas Vitulskis pristatė konferencijos temą ir pakvietė jos prelegentą kun. relig. m. mgr. teol. lic. Artūrą Kazlauską. Kun. A. Kazlauskas aptarė liturginės reformos klausimus. „Tradi-

cionalistai seną liturginę formą laiko Tridento Susirinkimo pasiūlytą formą. Bet tai netiesa. Tridentinė liturgija buvo sudaryta po Tridento Susirinkimo. Tai buvo visiškai modernizmas tuometinei Bažnyčiai. Tai buvo aktas, atitraukęs tradiciją nuo įprastos formos. Tridentinėje liturgijoje kunigo darbas buvo aukoti šv. Mišias, o liaudis tik asistuoja, seka Mišiose“, – kalbėjo prelegentas. Buvo priminta, kad šv. kankinys Justinas antrajame amžiuje savo raštuose aprašo, ką veikia krikščionys vakarais susirinkdami draugėn. „Tai galime rasti *Katalikų Bažnyčios katekizmo* skyriuje apie Eucharistiją. Tai yra tradicinė liturgijos forma, kurią mes švenčiame šiandien“, – sakė kun. A. Kazlauskas, pakomentuodamas popiežiaus Benedikto XVI iš naujo iškeltą liturgijos klausimą.

Vėliau prelegentas plačiai pristatė dvi skirtingas liturgijų ekzeziologijas. „Turime jas visiškai skirtingas. Tridentinė suprantama kaip piramidinė, kurioje pasauliečiai yra pačioje apačioje, o viršuje Dievas. Tarpe jų yra vienuolės, vienuoliai, subdiakonai, diakonai, kunigai, vyskupai.“ Kun. A. Kazlauskas atkreipė dėmesį, kad Vatikano II Susirinkimo metu Bažnyčia pereina į susirinkimą aplink altorių. „I Eucharistinėje maldoje tai atsispindi. Esame visi aplink Kristų. Visi esame pašaukti į šventumą. Tai buvo naujovė. *Opus Dei* įkūrėjas J. Escriva ir mūsų palaimintasis Jurgis Matulaitis skleidė šią idėją. Dabartis dažnai parodo, kad Vatikano II Susirinkimo reforma dar neįvyko“, – kalbėjo prelegentas. Šio pranešimo pabaigoje buvo aptartos aktualijos, susijusios su dabartimi bažnyčiose: vadovavimas Mišių liturgijai, presbiterijos sutvarkymas, koplyčių panaudojimas sakramentams bei adoracijoms, bendruomeninis giedojimas, tylos sakralumas, šv. Mišių laikas, rekolekcijos, ministrantų poreikis, aukų rinkimas.

-kpd-

Seminaras apie katechumenatą

Spalio 4 d. Kaune vyko seminaras „Suaugusiųjų krikšto katechumenato

tikslas – pagilinti savo tikėjimą ir geriau susipažinti su pal. Jono Pauliaus II asmenybe. Netrumpos kelionės autobusu metu buvo meldžiamasi, klausomasi dvasinio pobūdžio konferencijų, bendraujama. Pirmąją konferenciją apie maldą vedė Kaišiadorių vyskupas Jonas Ivanauskas.

Vėly rugsėjo 30 d. vakarą atvykę į Krokuvos priemiestį Lagevnikas piligrimai šventė Eucharistiją Dievo Gailestingumo šventovės Šv. Faustinos koplyčioje. Padėkoję Viešpačiui už piligrimystę bei pasotinti dangiškuoju maistu, buvo svetingai priimti Piligrimų namuose.

Antrąją piligrimystės dieną Kaišiadorių vyskupijos kunigai pradėjo šv. Mišių auką Marijos Gailestingumo Motinos seserų koplyčioje, kurioje saugomas garsus Gailestingumo Jėzaus paveikslas bei šv. Faustinos relikvijos. Kadangi tą dieną liturgijoje buvo minima šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, šv. Mišių pradžioje buvo primintas šių dviejų šventųjų ryšys. Artimiausių žmonių kartais nesuprasta ses. Faustina rėmėsi tuomet jau pripažintu šv. Teresėlės Mažuoju keleliu, kuris taip pat buvo dieviškojo gailestingumo išraiška. Pasimeldę prie šv. Faustinos relikvijų ir pasiklausę juos priėmusios sesers vienuolės liudijimo apie nuolat besitęsiančius Dievo gailestingumo stebuklus, kunigai pradėjo gilesnę pažintį su Krokuvos šventovėmis.

Krokuvos širdis – Vavelio kalva, kurioje lankytojus pasitinka puošni Lenkijos bei Abiejų Tautų Respublikos karalių rezidencija, didinga Šventųjų Stanislovo ir Vaclovo katedra bei kiti viduramžius menantys statiniai. Dėmesį patraukė lietuviška heraldika Vavelyje, išlikusi iš Abiejų Tautų Respublikos laikmečio – Lietuvos Vytis ir Lenkijos Erelis. Aplankę karalių rezidenciją, piligrimai susikaupė maldai Šventųjų Stanislovo ir Vaclovo katedroje. Katedra taip pat turi daug prasminių sąsajų su Lietuva. Joje ilsisi šv. Stanislovo bei šv. Jadvygos palaikai, taip pat palaidotas karalius Jogaila, Steponas Batoras, Jonas Sobieskis, Tadas Kosciuška, Adomas Mickevičius, Jozefas Pilsudskis ir kiti Lietuvos istorijoje garsūs asmenys.

Aplankyta Šv. Morkaus bažnyčia, kurioje palaidotas Dievo tarnas Mykolas Giedraitis (1420–1485), liaudies dažnai vadinamas palaimintuoju. Mykolas Giedraitis kilęs iš žymios Lietuvos didikų Giedraičių giminės, iš Giedraičių parapijos, dalį savo gyvenimo praleido Videniškių Atgailos kanauninkų vienuolyne, bet vėliau buvo perkeltas į Krokuvą, kur tarnavo Šv. Morkaus bažnyčioje zakristijonu. Tarp prie M. Giedraičio kapo pakabintų votų žvilgsnį patraukė lietuviška austa juosta su užrašu „Vilnius“. Tai tėvo Vaclovo Aliulio MIC prieš daugelį metų iš Lietuvos atgabentas ženklas ir raštiška padėka besirūpinantiems Mykolo Giedraičio šventumo garso platinimu. Bendrai maldai prie Dievo tarno kapo vadovavo Giedraičių parapijos klebonas kun. Algimantas Baltuškonis. Šv. Morkaus bažnyčioje tarnaujantis kunigas pasakojo apie beatifikacijos proceso vyksmą ir paragino melstis ta intencija.

Lydimi gero Lietuvos bičiulio skulptoriaus prof. Czesława Dźwiga, kunigai iš Lietuvos meldėsi prie pirmojo Vilniaus universiteto (tuomet – Vilniaus akademija) rektoriaus Petro Skargos SJ (1536–1612) kapo, apžiūrėjo didingą paminklą Žalgirio mūšiui atminti. Paminklas taip pat dvelkia lietuviškumu, nes vaizduoja karalių Jogailą, Didįjį Lietuvos Kunigaikštį Vytautą bei puičiuojasi mūšyje dalyvavusių tautų heraldika.

Spalio 2 d. angelų sargų globojami Kaišiadorių vyskupijos kunigai atvyko į garsiausią Lenkijoje Kalvariją – Zebžydovos Kalvariją, kurioje daug kartų

lankėsi ir meldėsi Karolis Vojtyla. Po Eucharistijos šventimo prie stebuklingo Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslu apžiūrėjo šventovę ir prie arbatos pabendravo su šventovėje tarnaujančiu broliu pranciškonu, kuris papasakojo apie gyvą Kalvarijų ėjimo tradiciją.

Kupini smalsumo, kunigai važiavo į gimtąjį pal. Jono Pauliaus II miestą – Vadovicus, trokšdami pajusti tą aplinką, kurioje gimė bei augo būsimas popiežius ir šventasis. Nors Karolio Vojtylos gimtasis namas dar remontuojamas, tačiau netoliese yra perkelta autentiškų palaimintojo namų aplinkos, asmeninių daiktų bei nuotraukų ekspozicija. Šalia bazilikos Vadovicuose pastatyta bronzinė pal. Jono Pauliaus II statula, o priešais baziliką įrengta didžiulė aikštė, kurios trinkelėse įvardyti apaštališkųjų kelionių metu popiežiaus aplankyti pasaulio kraštai. Piligrimai aptiko ir Lietuvos vardą.

Kontrastą kunigai išgyveno iš Vadovicų pasukę link Aušvico koncentracijos stovyklos, kurioje žuvo per milijoną įvairių tautų kalinių. Toje pragaro mašinoje būta ir didžiausio pasiaukojimo pavyzdžių. Apie tai priminė pranciškono šv. Maksimilijono Kolbės (1894–1941) istorija bei jo paskutinio kalėjimo vieta – karceris.

Paskutinę piligrimystės dieną aplankytas netoli nuo Lagevnikų Dievo Gailingumo šventovės statomas Jono Pauliaus II centras „Nebijokite!“. Anksčiau čia buvo akmens skaldyklos, kuriose dirbo Karolis Vojtyla. Dievo valia Karolio Vojtylos darbu pašventintos akmens skaldyklos netrukus taps didžiuliu dvasinio atsinaujinimo centru, rengiančiu gyvuosius akmenis Kristaus Bažnyčiai. Nors didžiulis centras dar nebaigtas, tačiau rūsyje įrengta erdvi koplyčia, kurioje kartu su vietine bendruomene Kaišiadorių vyskupijos kunigai šventė šv. Mišias ant altoriaus su pal. Jono Pauliaus II relikvija. Centre yra ir daugiau koplyčių, iš kurių kai kurios dar tik įrenginėjamos, o kitos jau užbaigtos. Labai jaukiai pasitiko karaliaus Jogailos žmonos Šv. Jadvygos garbei neseniai įrengta koplyčia, virš kurios durų taip pat puikuojasi Lietuvos Vytis.

Prisilietę prie pal. Jono Pauliaus II tiek buvusios, tiek kuriamos aplinkos ir gyvai pamatę tikėjimo liudijimų, grįždami Kaišiadorių vyskupijos kunigai autobuse ilgai diskutavo apie galimas naujas sielovados iniciatyvas Kaišiadorių vyskupijoje, dalijosi piligriminės kelionės išpūdžiais bei dvasinėmis patirtimis.

-kaj-

Kaune atsisveikinta su kun. dr. Kęstučiu A. Trimaku (1930–2013)

Spalio 1 d. Kaune, Kristaus Prisikėlimo bažnyčios kolumbariume, palaidoti liepos 19 d. Čikagoje pas Viešpatį iškeliavusio kun. dr. Kęstučio Antano Trimako žemiškieji palaikai. Su kun. dr. Kęstučiu A. Trimaku prieš tai atsisveikinta ir melstasi už jį laidotuvių Mišiose Kauno arkikatedroje bazilikoje.

Laidotuvių šv. Mišias aukojo Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius SJ, Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas, Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis, Kaišiadorių vyskupas emeritas Juozas Matulaitis, Panevėžio vyskupas emeritas Jonas Kauneckas bei per 15 kunigų iš įvairių Lietuvos vietų. Dalyvavo didelis būrys tikinčiųjų. Už ilgametį dėstytoją ir bendradarbį meldėsi VDU bendruomenė, buvę studentai, ateitininkai.

vykdytas Lietuvos parapijose“, skirtas visiems besidomintiems suaugusiųjų pasirengimu įkrikščioninimo sakramentams. Seminare dalyvavo entuziastai iš Elektrėnų, Garliavos, Kaišiadorių, Kauno, Kretingos ir Šiaulių.

Seminarą vedė Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojas, Kauno arkivyskupijos katechetikos centro vadovas Artūras Lukaševičius. Istorinėje dalyje lektorius pasakojo, kad nuo II a. katechumenatas yra „durys į Bažnyčią“. Klestėjęs IV–V a., katechumenatas VIII a. išnyksta ir lieka tik misijų kraštuose. Jis atgaivinamas po Vatikano II Susirinkimo. Popiežius Paulius VI 1972 metais parašo Suaugusiųjų įkrikščioninimo apeiginą (*Ordo Initiationis Christianae Adulorum*). Apeiginas numato tris žmonių, kuriems skirtas katechumenatas, grupes: 1) nekrikštytieji; 2) negavusieji tinkamos katechezės ir nepriėmusieji pirmosios Komunijos ar Sutvirtinimo sakramentų; 3) ne katalikų bažnyčioje krikštyti žmonės, norintys tapti katalikais (turimi galvoje krikščionys iš protestantiškų Bažnyčių). Tačiau katechumenatą gali lankyti žmonės, norintys geriau pažinti savo tikėjimą.

Suaugusiųjų įkrikščioninimas yra laipsniškas procesas tikinčiųjų bendruomenėje. Jis apima keturis laikotarpius: evangelizacijos ir prieškatechumenato, katechumenato, nuskaistinimo ir apšvietimo bei pokrikštinės katechezės, arba mistagogijos. Dėstytojas aptarė šiuos laikotarpius bei žingsnius, kuriais pereinama iš vieno etapo į kitą.

Katechumenato tikslas yra atsivertimas – visiškas proto ir širdies perkeitimas, sukrikščioninimas. Krikščionio gyvenimas – tai nuolatinė atsivertimo kelionė, o katechumenatas padeda pradėti keliauti. Katechumenato struktūrą Bažnyčia suplanavo taip, kad būtų kuo geresnės sąlygos pradėti tikėjimo kelionę ir ją tęsti.

Dėstytojas pristatė įprastą katechumenato susitikimo struktūrą, atsakė į susirinkusiųjų klausimus.

-kakci-

Pasaulinė Švč. Sakramento adoracija

Spalio 4 d., per Šv. Pranciškaus šventę, milijonas pasaulio vaikų dalyvavo Švč. Sakramento adoracijos valandoje už popiežių Pranciškų, kunigus, savo ir viso pasaulio šeimas. Šioje adoracijos valandoje dalyvavo ir Lietuvos vaikai.

Kauno arkivyskupijoje vaikai garbino Eucharistinį Jėzų, su tėvais, katechetais susirinkdami į adoracijos valandą Kaune, Švč. Trejybės (seminarijos) bažnyčioje, Šiluvoje, Švč. M. Marijos Gimimo bazilikoje, bei Jurbarke, Švč. Trejybės bažnyčioje. Kauno Švč. Trejybės (seminarijos) bažnyčioje arkivyskupijos augziliaras vysk. Kęstutis Kėvalas vedė Švč. Sakramento adoracijos valandėlę per 100 vaikų – nuo mažylių ant tėvų rankų iki paauglių. Vyskupui talkino Kauno kunigų seminarijos klierikai bei seserys benediktinės. Vaikai altoriaus artumoje buvo padrąsinti tyliam pašnekesiui su Eucharistiniu Jėzumi, kartu meldėsi rožinio slėpinį apie Eucharistijos įsteigimą, klausėsi Evangelijos skaitinio, giedojo, o valandėlę baigė su uždegtomis žvakelėmis rankose. Vaikai garsiai ir nuoširdžiai sakė savo maldavimus visai paprastomis, tačiau ne tik jų vaikiškame, bet ir suaugusiųjų pasaulyje svarbiomis intencijomis: už tėvelius, broliukus, sesutes, jų sveikatą, visus žmones, kad nebūtų karų ir gražiajame Dievo pasaulyje viešpatautų taika ir meilė.

Į pasaulinę vaikų adoraciją vaikai įsitraukė taip pat susirinkę: Vilniaus Dievo Gailėstingumo šventovėje, Švenčionėlių Šv. Edvardo bažnyčioje, Šiaulių Šv. Ignačo ir Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčiose, Papilės Šv. Juozapo bažnyčioje, Videniškių Šv. Lauryno bažnyčioje, Širvintų Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje, Molėtų Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčioje, Telšių Šv. Antano Paduviečio katedroje, Vievio Šv. Onos bažnyčioje, Panevėžio Kristaus Karaliaus katedroje, Gargždų Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje, Vajasiškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje, Ukrainų Šv. Antano Paduviečio bažnyčioje. -kait, asje-

Brolius vyskopus ir kunigus, visus susirinkusiuosius sveikindamas arkivyskupas S. Tamkevičius kvietė, palydint kun. Kęstutį pas dangaus Tėvą, dėkoti Dievui už jo kunigystę, kupiną idealizmo gyvenimą ir gyvą tikėjimo liudijimą.

Sakydamas pamokslą arkivyskupas G. Grušas priminė laidotuvių dalyviams garbiojo velionio garbingą, ilgametę kunigiškąją tarnystę, be kita ko, prisimindamas kun. Kęstučio kunigystės 50-mečio prieš 3 metus Čikagoje minėjimą. Žemiškąją kelionę, pasak arkivyskupo, kun. Kęstutis užbaigia Kaune, tačiau dvasine prasme grįžta pas Tėvą su visiškai išsiskleidusia kunigystės dovana. Homilijoje pabrėžta, jog būti kunigu – tai būti Dievo bendradarbiu, dalyvauti jo darbe. Didžiulė Dievo drąsa, kad jis pasirenka silpnus žmones, pasitiki jais, leidžia veikti, padėti kitiems žmonėms. Kun. Kęstutis turėjo tikrą tarnystės dovaną, visą ją atidavė į Dievo rankas. Kiek leido jėgos, bendradarbiavo atkuriant Katalikų teologijos fakultetą, keletą kadencijų buvo VDU Senato nariu. Būdamas labai talentingas, išsilavinęs, psichologijos mokslų daktaras, šio mokslo žinias puikiai taikė sielovados darbe. Buvo ateitininkų dvasios vadas, dalyvaudavo stovyklose, seminaruose. Homilijoje pastebėta, jog kun. K. Trimakas labai troško Dievo tarnaitės Adelės Dirsytės spartesnio beatifikacijos proceso, rūpinosi jos šventumo garso sklaida.

„Kun. Kęstutis buvo žodžio žmogus“, – sakė Vilniaus arkivyskupas, be kitų, minėdamas jo darbus žurnaluose „Ateitis“, „Aidai“, „Laiškai bičiuliams“, jo gausias publikacijas, mokslinius tyrimus, parašytas knygas. Pasak arkivyskupo G. Grušo, visiems buvo žinomas kun. Kęstučio pamaldumas Švč. Mergelei Marijai. Simboliška, jog sugrįžęs – jau urnoje – į savo gimtąjį miestą Kauną, kur nesyk lankėsi ir dirbo, į amžinybę palydėtas spalio, Švč. M. Marijos rožinio, mėnesį.

Atsisveikinimo ir padėkos žodį Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje, prieš palaidojant urną kolumbariume, tarė Panevėžio vyskupas emeritas Jonas Kauneckas, taip pat kalbėjo Ateitininkų šalpos fondo pirmininkė Laima Šalčiuvienė.

„Atvažiavau padėkoti tau, kunige Kęstuti, už tavo dvasią, už tavo kūrybos gelmes, už tokį gyvą tavo poetinį žodį. Tavo žodis daug kartų uždegė mano ugdomų klierikų dvasios ugnį, prakalbino ateitininkų gyvąją dvasią. Ir kas gi tavo kūryboje labiausiai jaudina? Ta vaiko dvasia! Nežinau, ar sugebėjo koks kitas mąstytojas ar poetas taip, kaip vaikas, kreiptis į Dievą: „Tėti mūsų“? Taip ir matau tave, kunige poete, Dangaus Karalystėje, nes Viešpats juk yra pasakęs: „Jeigu nepasidarysite kaip vaikai, neįeisite į Dangaus Karalystę“ (Mt 18, 3). Tad ir norisi, kad ir šiandien mums kalbėtum. Jau iš ten, iš amžinybės, tegul skamba tavo žodis...“ – sakė vysk. J. Kauneckas.

Laidotuvių ceremonijos pabaigoje buvo sugiedota giesmė Švč. Mergelei Marijai ir išpildytas paskutinis kun. dr. Kęstučio A. Trimako noras – ilsėtis šalia savo bičiulio kun. dr. Arvydo Žygo Kristaus Prisikėlimo bažnyčios kolumbariume.

-kait-

Rožinio maldos mėnuo

Spalis – Švč. Mergelės Marijos garbei skirtas mėnuo, kai visas katalikiškas pasaulis vieninga rožinio malda kreipiasi į Dievo Motiną. Telšių vyskupijoje Rožinio mėnuo tradiciškai buvo pradėtas spalio 1-osios pavakare Palangoje, prie ten esančios seniausios tiek Žemaitijoje, tiek ir visoje Lietuvoje Lurdo grotos. Giedodami giesmes Dievo Motinos garbei kalbėti rožinio susirinko nemažas

būrys tikinčiųjų. Kartu su jais meldėsi Telšių vyskupas J. Boruta SJ, jo pagalbininkas vyskupas L. Vodopjanovas OFM, Telšių Vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijos vadovybė ir klierikai, Palangos parapijos kunigai.

Pamaldų pradžioje į susirinkusiuosius kreipėsi ir visus pasveikino Telšių vyskupas J. Boruta SJ. Jis išryškino rožinio maldos svarbą tikinčio žmogaus gyvenime ir kvietė tikinčiuosius ištvermingai melstis kalbant rožinį tiek šeimose, tiek parapijos bendruomenėje. Telšių vyskupo augziliaras ir generalvikaras vyskupas L. Vodopjanovas OFM akcentavo šios maldingos praktikos galingumą. Daugybė stebuklų tikinčių žmonių gyvenime įvyksta per šią maldą, ypač kai meldžiamasi ta pačia intencija bendruomenėse. Vyskupas priminė XX a. įvykusį stebuklą, kai sovietų armijai rengiantis užimti Austrijos sostinę visa Austrija paėmė į rankas rožinius ir meldėsi – Viena ir Austrija liko neokupuota. Vyskupas ragino pasitikėti Dievu ir Švč. M. Marijos globa ir šį Rožinio maldos mėnesį melsti reikiamų malonių sau ir ypač taikos pasauliui, ką ragina nuolat daryti ir popiežius Pranciškus.

Po rožinio maldos prie Palangos Lurdo grotos visi procesija giedodami patraukė per Palangą į bažnyčią, kur 18 val. buvo aukojamos iškilmingos Šv. Mišios. Koncelebravo vyskupas L. Vodopjanovas OFM, būrelis kunigų, kartu meldėsi Telšių kunigų seminarijos klierikai, vadovavo Telšių vyskupas J. Boruta SJ.

Sakydamas pamokslą Telšių vyskupas J. Boruta SJ gausiai susirinkusiems tikintiesiems priminė pal. popiežiaus Jono Pauliaus II mokymą apie rožinio maldos praktiką, citavo ir komentavo jo mums paliktą laišką apie rožinio maldos svarbą ir reikšmę Bažnyčioje. Taip pat vyskupas priminė dabartinio popiežiaus Pranciškaus mokymą apie kryžių ir kvietė kantraus kryžiaus nešimo mokytis iš Dievo Motinos ir nuolat tai apmąstyti kalbant rožinį ir gilinantis į Kristaus ir Švč. M. Marijos gyvenimą.

Prieš palaiminimą šv. Mišių pabaigoje Telšių vyskupas J. Boruta SJ dar kartą paragino tikinčiuosius su galinga rožinio malda gaivinti savo tikėjimą, uždegti meilės ugnį Dievui ir artimui bei būti ištvermingiems nuolat gilinantis į šios maldos slėpinius.

Po pamaldų Telšių vyskupai, seminaristai ir jų vadovai Palangos dekanato klebonas kun. Mariaus Venskaus buvo pavaišinti puikia vakariene.

-kasab-

Pašventintos Kryžiaus kelio stočių koplyčios

Rugsėjo 21 d. Skaistgiryje pašventintos Kryžiaus kelio stočių koplyčios. Iškilmės prasidėjo šv. Mišiomis. Jas Skaistgirio parapijos bažnyčioje aukėjo Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis. Šv. Mišių auka ganytojas dėkojo Dievui už visus geradarius, kurie prisidėjo prie naujų Kryžiaus kelio stočių įrengimo bažnyčios šventoriuje. Koplytelių skulptūras iš medžio išdrožė Saulius Alėjūnas.

Šv. Mišiose dalyvavo gausiai susirinkę parapijiečiai ir svečiai. Kartu su vyskupu šv. Mišias koncelebravo Šiaulių vyskupijos kancleris kun. Evaldas Alūza. Šventėje dalyvavo ir Žagarės klebonas Marius Dyglys. Po šv. Mišių vyskupas pašventino Kryžiaus kelio stotis. Atnaujinimo laukia dar 7 koplytėlės.

-švi-

Pristatytas naujas fotografijų kalendorius

Spalio 13 d. pristatytas naujasis Šiaulių vyskupo Eugenijaus Bartulio fotografijų 2014 m. kalendorius „Šventasis popiežius Lietuvoje“, skirtas popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo 20-mečiui paminėti. Šiaulių katedroje vysk. Eugenijus Bartulis aukėjo šv. Mišias. Po jų rinktas vyskupijos Pastoracijos centro salėje. Renginio vedėja Šiaulių dramos teatro režisierė Regina Steponavičiūtė kvietė prisiminti popiežiaus Jono Pauliaus II vizitą Lietuvoje 1993 metais. Buvo skaitomos ištraukos iš palaimintojo popiežiaus Lietuvoje: Vilniuje, Kryžių kalne, Šiluvoje sakytų kalbų ir pamokslų. Giesmėmis renginį puošė Šv. Cecilijos sakralinės muzikos ansamblis, vadovaujamas Rolandos Kalakauskienės. Kalendoriaus fotografijas komentavo pats vyskupas Eugenijus Bartulis. Kaip ir ankstesniais metais, kalendorius išleistas dviejų dydžių: didesnis, kabinamas ant sienos, ir mažesnis – stalinis. Kalendoriaus viršelyje – Kryžių kalnas. Kryžių fone matyti Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II dovanotas kryžius ir koplyčia, kurioje 1993 m. rugsėjo 7 d. popiežius aukėjo šv. Mišias. Viršelio antroje pusėje surašytos svarbiausios Šventojo Tėvo gyvenimo datos, Palaimintojo Jono Pauliaus II litaniija, malda Šventajai Dvasiai ir malda pal. Jonui Pauliui II. Kalendorių puošia popiežiaus Jono Pauliaus II atminimui pastatytų paminklų, paminklinių lentų, kryžių, šventovių, kuriose ar šalia kurių pastatyti popiežiaus atminimo ženklai, nuotraukos. Šiaulių ganytojas, pristatydamas kalendorių, ragino drauge keliauti visus metus drąsiai ir su viltimi. Todėl metų paskutiniam – gruodžio mėnesiui pasirinkta Vilniuje apaštališkosios nunciatūros kieme skulptoriaus Juozapo Jakšto pastatyto Jono Pauliaus II kryžiaus su prisikėlusiu Kristumi nuotrauka. Renginio pabaigoje prie Šiaulių vyskupo nusidriekė ilga eilė. Ganytojas su šypsena, kiekvieną pakalbindamas, dalijo autografus, nors jau skubėjo važiuoti į Kauną, kur pristatė kalendorių Kristaus Prisikėlimo bažnyčios konferencijų salėje.

-irat-

Popiežiaus interviu jėzuitų leidiniams

Rugsėjo pabaigoje Italijos jėzuitų žurnale *La Civiltà Cattolica* ir kituose pasaulio jėzuitų periodiniuose leidiniuose buvo paskelbtas interviu su popiežiumi Pranciškumi. Ilgame interviu popiežius pasakoja savo gyvenimo istoriją, apie Jėzaus Draugiją, kunigo jėzuito tarnystę, malda, Bažnyčios padėtį.

Dvasinis tyrimas

Paklaustas, kokie ignaciškojo dvasingumo elementai labiausiai padeda einant Romos vyskupo tarnystę, popiežius atsakė, kad dvasinis tyrimas. Pasak šv. Ignaco, didieji principai turi būti įkūnyti atsižvelgiant į vietos, laiko ir žmonių diktuojamas aplinkybes. Jonas XXIII savaip pritaikė šią taisyklę Bažnyčios valdymo dalykams kartodamas: „Matyk viską; daug kam užmerk akis; mažai ką koreguok.“ Jonas XXIII matė visus dalykus maksimalia apimtimi, bet parinko taisyti nedaugelį jų minimalia apimtimi. Didelius projektus galima įgyvendinti su nedaugeliu mažų dalykų. Arba galima pasitelkti menkas priemones, kurios yra veiksmingesnės negu galingos, kaip sakė Paulius Pirmajame laiške korintiečiams.

Pasak popiežiaus, tyrimui reikia laiko. Visuomet reikia laiko, kad padėtume pamatus tikriems, veiksmingiems pokyčiams, o tas laikas turi būti panaudotas tyrimui, kuris visuomet daromas Viešpaties aki-vaizdoje, stebint ženklus, įvykių eigą, atsižvelgiant į žmonių, ypač vargšų, jausmus. Popiežius sakė, kad jo valdymo būdą ir sprendimus, susijusius su kasdienio gyvenimo aspektais, pavyzdžiui, kuklaus automobilio pasirinkimą, taip pat lemia dvasinis tyrimas.

Pranciškus sakė: „Visada saugausi skubotų sprendimų. Visada nepatinkliai žvelgiu į pirmą mintį, ateinan-

čią į galvą tuomet, kai turiu priimti sprendimą. Paprastai tai nebūna teisingas dalykas. Turiu laukti, vertinti, žvelgti giliai į savo vidų, tam skirti laiko tiek, kiek reikia.“

Jėzaus Draugija

Į klausimą, kaip Jėzaus Draugija gali pasitarnauti Bažnyčiai šiandien, popiežius atsakė: Jėzaus Draugija yra nuolatinė įtampą išgyvenanti institucija; ji nėra susikoncentravusi į save pačią, bet žvelgia į centrą – Kristų ir jo Bažnyčią. Galinga priemonė, leidžianti Draugijai išlikti nesikoncentruojant į save pačią, yra sąžinės peržvalga, kuri tuo pat metu tėviška ir broliška. Jėzuitas privalo „išreikšti savo sąžinę“, savo vidinę būklę, kad jo vyresnysis geriau suvoktų, kaip siųsti jį į misiją. Pasak Pranciškaus, Jėzaus Draugija dabar labiau negu bet kada turi išlikti kontempliatyvi ir veikli glaudžiai su visa Bažnyčia, kuri yra Dievo tauta ir drauge „šventoji Motina hierarchinė Bažnyčia“. Popiežius priminė savo išgyventą sudėtingą laikotarpį Jėzaus Draugijoje, kai jai vadovavo tėvas Arrupe: tai buvo maldos žmogus, malda jam padėjo laikytis teisingos nuostatos.

Pal. Petro Faberio pavyzdys

Kalbėdamas apie jėzuitus, dariusius jam ypatingą poveikį, popiežius Pranciškus paminėjo šventuosius Ignacą Lojolą ir Pranciškų Ksaverą, taip pat plačiau aptarė pal. Petro Faberio būdo bruožus. Patraukliausi iš jų – dialogas su visais, net tolimiausiai ar oponentais; jo paprastas maldingumas, net savotiškas naivumas, rūpestingas vidinis tyrimas, gebėjimas daryti didelius ir stiprius sprendimus, tačiau drauge gebėjimas išlikti maloniam ir mylinčiam. Popiežius pabrėžė, kad pal. Petras Faberis yra mistikas, kaip ir Jėzaus Draugijos įkūrėjas šv. Ignacas, kuris esąs mistikas, ne asketas. Pasak popiežiaus, tokia

Ignaco Dvasinių pratybų interpretacija, kai akcentuojamas asketizmas, tyla ir atgaila, iškreipta. Jam artima mistiškoji Louis Lallement, Josepho Surin kryptis Draugijoje.

Vadovavimo patirtis Bažnyčioje

Kalbėdamas apie vadovavimo patirtį Bažnyčioje popiežius Pranciškus apgailestavo, kad būdamas jėzuitų vyresniuoju priimdavo sprendimus be deramo tyrimo ir konsultacijų. Jėzaus Draugijai sunkiu metu jis tapo provincijolu būdamas jaunas, 36 m. Dėl autoritariško valdymo stiliaus ir greitų sprendimų jis kaltintas ultra-konservatyvumu. Būdamas Buenos Airių arkivyskupu jis reguliariai tardavosi su šešiais augziliarais ir kunigų tarybos nariais. Popiežius sakė, jog kardinolų konsistorijos ir Vyskupų sinodai sudaro geras galimybes pasitarimams; tačiau jis nori, kad jie įgytų laisvesnę formą, kad konsultacijos būtų tikros, ne vien simbolinės ceremonijos.

Sentire cum Ecclesia

Pranciškus taip pat atsakė, ką jam reiškia šv. Ignaco Pratybose aprašyta sąvoka *Sentire cum Ecclesia*, komentuodamas savo mėgstamą Bažnyčios, šventos Dievo tautos, įvaizdį. „*Sentire cum Ecclesia* yra mano dalyvavimo Dievo tautoje būdas“, – sakė popiežius. Jis pabrėžė, kad tai nėra tik teologų ar vien Bažnyčios hierarchijos dalykas: visa Dievo tauta kaip visuma turi antgamtinį tikėjimo suvokimą. Pranciškus davė Marijos pavyzdį: „Jei nori sužinoti, kas ji, klausk teologų; jei nori išmokti ją mylėti, kreipkis į liaudį.“ Čia pat popiežius išpėjo vengti nesusipratimų, kai tikinčiųjų visumai būdingas neklaidingumas (*infallibilitas*) suvokiamas kaip populizmo forma. Jis pabrėžė, kad šv. Ignaco vartojama sąvoka „šventoji Motina hierarchinė Bažnyčia“ apima visą Dievo tautą, ganytojus ir tikinčiuosius.

Toliau popiežius kalbėjo apie kasdienybės šventumą ir, minėdamas prancūzų rašytojo Josepho Malegue (1876–1940) pavartotą šventumo sąvoką, sakė: „Yra šventa vidurinė klasė“, kuriai visi galime priklausyti. Popiežius prisipažino, kad dažnai sieja šventumą su ištverminga kantrybe: ne tik Naujajame Testamente vartojamos graikiškos sąvokos *hypomone* prasme, bet ir omenyje turėdamas šv. Ignaco minimą kovojančią Bažnyčią, nuolatinį, diena iš dienos žengimą į priekį. Pasak popiežiaus, toks ištvermingas šventumas buvo būdingas jo tėvams, ypač mylimai močiutei Rosai.

Pranciškus taip pat sakė, kad Bažnyčia turi būti visų namai, o ne nedidelei grupei skirta vieta, „vidutinybes saugantis lizdas“. Bažnyčia yra Motina ir ji yra vaisinga. Jis davė pavyzdį, kaip saleziečių misionierių Patagonijoje tarnystė gali būti vaisinga, drauge išpėjo, jog netinkamas Bažnyčios tarnautojų ar pašvęstojo gyvenimo asmenų elgesys lygintinas su „nevaisinga senbernyste ar senmergyste“.

Bažnyčia – lauko ligoninė

Paklaustas apie svarbiausius šiandienos Bažnyčios poreikius, Pranciškus atsakė: „Aiškiai matau, kad šiandien Bažnyčiai labiausiai reikia gebėjimo gydyti žaizdas ir sušildyti tikinčiųjų širdis, būti arti.“ Bažnyčia panaši į karo lauko ligoninę po mūšio. Neprasminga klausti rimtai sužeisto žmogaus, koks jo kraujyje cholesterolio ar cukraus kiekis. Pirmiau reikia gydyti žaizdas, o tada galima kalbėti apie kitką. Popiežius pastebėjo, kad Bažnyčia kartais užsisklendžia mažuose dalykuose ir smulkmeniškose taisyklėse. Svarbiausia pirminis skelbimas: Jėzus Kristus išgelbėjo tave. Bažnyčios tarnautojai turi pirmiausia tarnauti gailėstingumui.

Pasak popiežiaus, sielovados tarnystėje reikia iškelti esminius dalykus, kurie uždegtų širdis; negalima sutelkti dėmesį tik į abortus, homoseksualų sąjungas ar kontracepciją. Bažnyčios mokymas šiais klausimais yra aiškus, tačiau nedera apie tai kalbėti visą laiką. Kai kalbama apie šiuos dalykus, reikia atsižvelgti į kontekstą.

Pasak Šventojo Tėvo, homilijose taip pat labiausiai akcentuotinas pirminis išganymo skelbimas. Pirmiausia turi būti skelbiama gelbstinti Dievo meilė, po to katechezė, moralinės išvados.

Pašvęstojo gyvenimo žmonių misija

Interviu pastebėta, kad prieš Pranciškų paskutinis popiežius, priklausęs vienuoliniam ordinui, buvo kamaldulis Grigalius XVI, išrinktas 1831 m. Apie pašvęstojo gyvenimo žmonių misiją Bažnyčioje Pranciškus sakė: vienuoliai ir vienuolės yra pranašai. Pranašiškoji misija nereiškia priešybės hierarchinei Bažnyčiai, tačiau pranašiškoji funkcija ir hierarchinė struktūra taip pat nesutapdintinos. Pranašiškoji raiška kartais panaši į bangų ar triukšmo kėlimą. Vienuolių charizma veikia panašiai kaip raugas: pranašystė skelbia Evangelijos dvasią.

Malda

Dalydamasis apie savo maldos gyvenimą Pranciškus sakė, jog mėgsta melstis brevijoriaus psalmėmis, taip pat meldžiasi rožinio malda. Jam ypač svarbi valandos trukmės vakarinė adoracija, net jei jos metu patiria išsiblaškimų ar net užsnūsta. Popiežius taip pat mintimis meldžiasi ir kitomis dienos valandomis, pavyzdžiui, būdamas odontologo kabinete. Pasak popiežiaus, jo maldos gyvenimui labai svarbus šv. Ignaco akcentuojamas Dievo darbų ir gautų malonių atminimas.

Bažnyčios žinios

Eina nuo 1996 sausio 15 dienos

STEIGĖJAS

Lietuvos Vyskupų Konferencija
S. Skapo g. 4, 01122 Vilnius

LEIDĖJAS

Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centras
Papilio g. 5, 44275 Kaunas

REDAKcinė KOMISIJA

Pirmininkas

arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ

Nariai:

arkivyskupas Gintaras Grušas
kun. Darius Trijonis

Vyskupijų atstovai:

Kaišiadorių vyskupija / mons. Algirdas Jurevičius
Kauno arkivyskupija / Darius Chmieliauskas
Panevėžio vyskupija / kun. Gediminas Jankūnas
Šiaulių vyskupija / kun. Evaldas Alūza
Telšių vyskupija / kun. Remigijus Saunorius
Vilkaviškio vyskupija / kun. Žydrūnas Kulpys
Vilniaus arkivyskupija / kun. Saulius Bužauskas

VYR. REDAKTORIUS

Gediminas Žukas

REDAKTORIAI

Kastantas Lukėnas
Violeta Micevičiūtė
Asta Petraitytė

KORESPONDENTAI

kan. Andriejus Sabaliauskas / Telšiai
Inesė Ratnikaitė / Šiauliai
kun. Gediminas Tamošiūnas / Kaišiadorys

ADRESAS

Papilio g. 5, 44275 Kaunas

TELEFONAI

Redakcija (37) 323 853
Platinimo tarnyba (37) 322 758
El. paštas lkbc@lcn.lt

SPAUDŽIA

LC „Dakra“
Jonavos g. 260
44131 Kaunas

TIRAŽAS 710 egz.

ISSN 1392-6098